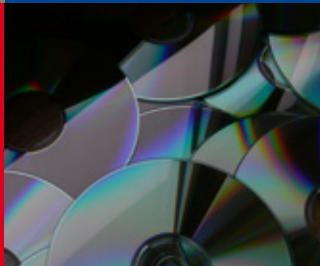




INOVATYVIŲ MOKYMO (-SI) METODŲ IR IKT TAIKYMAS



I KNYGA





INOVATYVIŲ MOKYMO (-SI) METODŲ IR IKT TAIKYMAS

I KNYGA

**Metodinė priemonė pradinių klasių
mokytojams ir specialiesiems pedagogams**

UDK 371.3
In87

Leidiny parengtas ir
pirmą kartą išleistas 2007 m. įgyvendinant projektą
„PRADINIŲ KLASIŲ IR SPECIALIOJO UGDYMO PEDAGOGŲ KOMPETENCI-
JŲ TAIKYTI IKT IR INOVATYVIUS MOKYMO (-SI) METODUS TOBULINIMAS“

Projektas buvo finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Res-
publikos biudžeto lėšomis pagal Bendrojo programavimo dokumento 2.4
priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtra“

Leidinio rengėjai:

Rūta Girdzijauskienė, Pranas Gudynas,
Daiva Jakavonytė, Tatjana Jevsikova

Pirmojo leidimo redakcinė grupė:

Vilma Gesevičienė, Asta Rudienė,
Vaiva Schoroškienė, Ramutė Skripkienė

Dizainas ir parengimas spaudai

UAB „Sapnų sala“

Leidiny pataisytas ir
pakartotinai išleistas 2010 m. įgyvendinant projektą
„PRADINIŲ KLASIŲ MOKYTOJŲ IR SPECIALIOJO
UGDYMO PEDAGOGŲ KOMPETENCIJŲ TAIKYTI
INFORMACINES KOMUNIKACINES TECHNOLOGIJAS (IKT)
IR INOVATYVIUS MOKYMO METODUS TOBULINIMO
MODELIO IŠBANDYMAS IR DIEGIMAS“

Projektas finansuojamas iš Europos socialinio fondo ir Lietuvos
Respublikos biudžeto lėšų pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių
plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“
VP1-2.2-ŠMM-02-V priemonę „Bendrojo lavinimo, profesinio mokymo
institucijų ir aukštųjų mokyklų pedagoginio personalo kvalifikacijos
tobulinimas“

Projekto tikslas —

modernizuoti šalies pradinį ugdymą
diegiant inovatyvius mokymo metodus ir IKT

Projektą vykdo

UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRAS

Antrojo leidimo redakcinė grupė:

Asta Rudienė, Agnė Saylik,
Ramutė Skripkienė

Kalbos redaktorė:

Romualda Stonkutė

© Rūta Girdzijauskienė, Pranas Gudynas,
Daiva Jakavonytė, Tatjana Jevsikova, 2010, 2007

ISBN 978-609-95185-0-3 (1 knyga)
ISBN 978-609-95185-1-0 (bendras)

TURINYS

Įvadas	6
--------------	---

1. Inovatyvių mokymo (-si) metodų ir IKT taikymo prielaidos ir pagrindiniai principai..... 9

1.1. Šiuolaikinis požiūris į mokymą (-si).....	10
1.2. Mokymo ir mokymosi stiliai.....	28
1.3. Ugdymo tikslų raida.....	32

2. Bendrosios programos ir ugdymo kokybė 35

2.1. Bendrųjų programų reikšmė siekiant ugdymo kokybės	36
2.2. Atnaujinta Pradinio ugdymo bendroji programa	38
2.3. Bendrųjų kompetencijų ugdymas.....	41

3. Inovatyvūs mokymo (-si) metodai ugdant pradinį klasių mokinius 43

3.1. Mokytojo funkcijos, vaidmenys ir metodų įvairovė	44
3.2. Mokymas ir mokomoji parama	48
3.3. Veiksmingas mokymo planavimas	54
3.4. Mokymo (-si) aplinkos kūrimas	57
3.5. Mokymosi motyvacijos skatinimas	59
3.6. Šeimos ir mokytojo bendradarbiavimas.....	61
3.7. Mokymo tobulinimas ir profesinis tobulėjimas	64
3.8. Veiklos tyrimas	68

4. IKT taikymas ugdant pradinį klasių mokinius 75

4.1. Svarbiausios IKT taikymo rekomendacijos ugdant pradinį klasių mokinius.....	76
4.2. IKT taikymas demonstravimo tikslais	79
4.3. Pateiktys ir metodiniai pateikčių kūrimo aspektai	81
4.4. IKT taikymas vertinant mokinių pasiekimus ir palaikant ryšius su tėvais	83
4.5. Kompiuterinės mokymo priemonės lietuvių kalba ir jų naudojimo galimybės.....	86
4.6. IKT taikymo mokymo (-si) tikslais plėtros perspektyvos	91

Literatūra 96

ĮVADAS

Šio leidinio tema — inovatyvūs mokymo (-si) metodai ir jų taikymas pradinio mokymo ir mokymosi kokybei gerinti. Kadangi dalis šiuolaikinių inovatyvių metodų yra glaudžiai susiję su informacinių komunikacinių technologijų (toliau — IKT) taikymu, leidinyje daug dėmesio skiriama ir IKT taikymo, ugdant pradinį klasių mokinius, tematikai.

Šiuo metu dirbti inovatyviai pradinėje mokykloje galima ir netaikant IKT, nes Lietuvos mokyklų pradinėse klasėse kompiuterių ir kitų informacinių ir komunikacinių priemonių, pvz., interaktyviųjų lentų, skaitmeninių fotoaparatus, daugialypės terpės projektorių, mobiliųjų telefonų ir kt., yra dar nedaug. Tačiau jau artimiausiais metais IKT taikymas ugdymo procese labai plėsis. Numatoma kompiuterizuoti pradinės mokyklas ir mokytojų darbo vietas, gerinti interneto ryšį, parengti daug naujų kompiuterinių mokymo priemonių, naudoti elektroninius dienynus, aprūpinti mokyklas skaitmeniniais fotoaparatais. Galima prognozuoti, kad ateityje vis daugiau mokinių turės kompiuterius namuose, naudosis daug įvairių funkcijų turinčiais mobiliaisiais telefonais. Todėl, aptariant inovatyvius mokymo (-si) metodus, jau dabar būtina nagrinėti ir IKT taikymo galimybes. Mokytojai turi mokytis veiksmingai taikyti IKT savo darbe.

Nemažai neaiškumų kyla dėl sąvokos inovacija prasmės. Inovacijos sąvoka yra susijusi, bet nėra tapati sąvokoms nauja idėja ar išradimas. Inovacija — tai apčiuopiamą praktinę naudą duodantis naujų idėjų įgyvendinimas. Kitaip tariant, tai procesų ir rezultatų pagerinimas arba visiškai naujos kokybės sukūrimas, diegiant naujoves. Inovacijos tikrai grindžiamos naujomis idėjomis, išradimais, kūryba. Tačiau naujos pedagogikos, psichologijos ar kitų mokslų žinios ir modernios technologijos, naudojamos ugdymui, tampa inovacijomis tik tada, kai jos padeda pasiekti geresnius ugdymo rezultatus.

Mokymo (-si) metodas — tai veiksmų atlikimo ir priemonių naudojimo tikslui pasiekti sistema. Mokytojo profesionalumas labai priklauso nuo taikomų mokymo (-si) metodų įvairovės ir metodų taikymo meistriškumo, kūrybiškumo. Žinių visuomenėje bet kurios profesinės veiklos sėkmė priklauso nuo gebėjimo taikyti ir kurti žinias. Mokytojo darbe tai pasireiškia gebėjimu diegti naujoves, kurti ir perimti inovatyvius mokymo (-si) metodus. Šiuolaikinėje mokykloje sunku įsivaizduoti gerai dirbantį mokytoją, apie kurį negalėtume pasakyti, kad jis išradingas, kūrybingas ir ieškantis naujovių.

Inovatyviais mokymo (-si) metodais toliau tekste vadinsime ne tik visiškai naujus mokymo (-si) metodus, bet ir tradicinius metodus, patobulintus taikant naujas mokslo žinias arba naujas technologijas. Žodį mokymo žodžių derinyje mokymo (-si) metodas dažniausiai vartosime plačiąja prasme, turėdami galvoje ne tik mokymo procesą, bet ir mokymo (-si) organizavimą, mokymo (-si) aplinkos kūrimą.

Šio leidinio paskirtis — padėti pradinį klasių mokytojams suprasti inovatyvių mokymo (-si) metodų esmę, išmokyti šiuos metodus lanksčiai, kūrybingai ir veiksmingai taikyti. Leidinyje pateikiama patarimų, kaip tobulinti savo darbą ir pagerinti mokymo kokybę dirbant su įvairaus pajėgumo, poreikių ir polinkių mokiniais. Leidinys gali būti naudojamas kaip mokomoji priemonė kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ir savarankiškam mokymuisi. Jis parengtas remiantis patyrimu, sukauptu vykdant ESF projektą „Pradinį klasių ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti IKT ir inovatyvius mokymo (-si) metodus tobulinimas“.

Leidinyje sudarytas iš keturių dalių. Pirmojoje dalyje aptariamos pedagogikos ir psichologijos idėjos, kurios diegiamos inovatyvių mokytojų, jau davė gerų rezultatų gerinant ugdymo kokybę. Antrojoje dalyje apžvelgiamos pagrindinės atnaujintų bendrųjų programų gairės, glaudžiai susijusios su inovatyvių mokymo (-si) metodų ir IKT taikymu. Trečiojoje dalyje aptariami konkretūs svarbiausių idėjų, aptartų pirmojoje ir antrojoje dalyse, naudojimo mokymui ir mokymuisi gerinti būdai. Ketvirtojoje dalyje aptariama, kaip paprastai ir veiksmingai naudoti IKT pradinio mokymo ir mokymosi tikslams.

Leidinyje pateikiamos įtvirtinimo ir kontrolinės užduotys. Taip pat pateikiama pavyzdžių, schemų ir lentelių, kurios skirtos padėti geriau įsisavinti medžiagą. Kai kurias iš jų galima nesunkiai panaudoti kasdieniame praktiniame mokytojo darbe.

Leidinio rengėjai

ANTROJO LEIDIMO ĮVADAS

Pirmasis šios knygos leidimas buvo parengtas, siekiant projekte „PRADINIŲ KLASIŲ IR SPECIALIOJO UGDYMO PEDAGOGŲ KOMPETENCIJŲ TAIKYTI IKT IR INOVATYVIUS MOKYMO (-SI) METODUS TOBULINIMAS“ dalyvavusiems mokytojams suteikti informacijos, reikiamų žinių ir aktualių metodinių rekomendacijų apie IKT ir inovatyvių mokymo (-si) metodų taikymo pradinėse klasėse galimybes. Šiuo metodiniu leidiniu labai susidomėjo bendrojo lavinimo mokyklų pradinių klasių mokytojai, tačiau pirmojo leidimo tiražo nepakako visiems pageidaujantiems, nes leidiniai buvo išdalinti projekte dalyvavusioms mokykloms, taip pat, projekto seminarų dalyviams. Planuojant projekto tęsinį buvo numatyta išleisti antrą pataisytą šios knygos leidimą.

Antrasis pataisytas leidimas parengtas įgyvendinant projektą „PRADINIŲ KLASIŲ MOKYTOJŲ IR SPECIALIOJO UGDYMO PEDAGOGŲ KOMPETENCIJŲ TAIKYTI INFORMACINES KOMUNIKACINES TECHNOLOGIJAS (IKT) IR INOVATYVIUS MOKYMO METODUS TOBULINIMO MODELIO IŠBANDYMAS IR DIEGIMAS“. Leidinys pakoreguotas atsižvelgiant į naujausius pokyčius švietime. Jame buvo ištaisytos pastebėtos klaidos ir netikslumai, patikslinta informacija apie atnaujintą Pradinio ugdymo bendrąją programą ir kompetencijų ugdymą, išimtos neaktualios nuorodos, pakeistos kai kurios iliustracijos, atnaujintas dizainas. Knyga bus išdalinta projekte dalyvaujantiems pradinių klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams.

Antrojo pataisyto leidimo redakcinė grupė dėkoja leidinio rengėjams, neprieštaravusiems dėl leidinio turinio ir iliustracijų pakeitimų.

Antrojo pataisyto leidimo redakcinė grupė

1 INOVATYVIŲ MOKYMO (-SI) METODŲ IR IKT TAIKYMO PRIELAIDOS IR PAGRINDINIAI PRINCIPAI

1.1. ŠIUOLAIKINIS PO- ŽIŪRIS Į MOKYMĄ (-SI)

Mokymas (-is) — savo žinojimo konstravimas. Norėdamas dirbti profesionaliai, mokytojas visų pirma turi būti mokymosi procesų žinovas. Panašiai kaip inžinierius negali reguliuoti sudėtingos mašinos nežinodamas, kaip ji veikia, taip ir mokytojas negali veiksmingai mokytį, nesuprasdamas, kaip mokinys mokosi. Mokytojo darbas sunkesnis už inžinieriaus, nes mokymasis yra daug sudėtingesnis ir mažiau iširtas reiškinys už bet kurios mašinos veikimą. Tačiau per pastaruosius dešimtmečius ir apie mokymąsi jau sukaupta daug vertingų žinių, kurios pedagogui padeda išvengti daugelio tipinių klaidų ir tikslingai pasirinkti mokymo būdus.

Psichologų ir kitų sričių mokslininkų tyrimai rodo, kad besimokantysis pats konstruoja savo žinojimą. Jis tai daro peržiūrėdamas ir pertvarkydamas jau turimą informaciją ir derindamas ją su nauja informacija. Toks požiūris į mokymąsi vadinamas konstruktyvistiniu. Daugelis, taip pat ir kai kurie pedagogai, intuityviai klysta įsivaizduodami, kad, panašiai kaip kompiuteryje, mokantis sena informacija ištrinama arba ignoruojama, o į tuščią vietą „įrašoma“ nauja. Skirtingai nuo kompiuterio, naujas žinojimas smegenyse konstruojamas plėtojant tai, kas jau žinoma, suprasta ir kuo jau pasitikima.

Mokymasis remiasi tam tikrų struktūrų, vadinamųjų konstrukty, susidarymu besimokančio žmogaus smegenyse. Smegenys sudarytos iš milijardų ląstelių, vadinamų neuronais. Neuronai gali susijungti ir atsijungti vienas nuo kito. Mokantis naują sąvoką, smegenys su-

kuria konstrukty, kuris faktiškai yra tarpusavyje susijungusių neuronų tinklas. Viskas, ką žmogus žino, jo smegenyse yra užfiksuota neuronų tinklais. Žmogui mokantis ir labiau įsisavinant medžiagą, vienos jungtys tarp neuronų atsiranda ir tvirtėja, kitos silpnėja, jungčių daugėja, neuronų tinklai sudėtingėja. Mokslininkai teigia, kad galimų jungčių tarp neuronų skaičius viršija atomų skaičių Saulės sistemoje, taigi žmogaus mokymosi galimybės yra labai didelės.

Norėdamas dirbti veiksmingai, mokytojas turi atsižvelgti į tai, kad žinojimas yra individualus ir unikalus. Mokinio susikonstruotas medžiagos supratimas pagrįstas jo asmeniniu unikaliu patyrimu. Iš konstruktyvistinio mokymosi aiškinimo išeina, kad net panašaus pajėgumo vienodai mokomi mokiniai tą pačią naują medžiagą išmoksta skirtingai, jie susikuria skirtingus konstrukty. Taigi kiekvieną kartą pradėdamas mokytį ko nors naujo, mokytojas susiduria su situacija, kai skirtingi klasės mokiniai žino, supranta ir pasitiki skirtingais dalykais. Ši aplinkybė paaiškina, kodėl net ir gana vienodai pasirengusių mokinių grupės mokymą reikia individualizuoti.

Mokymosi pagrindas — laikas ir kartojimas. Tvirtoms, gerai veikiančioms jungtims tarp neuronų susidaryti reikia ilgalaikio arba daugkartinio jų aktyvavimo.

Mokymasis neįmanomas be aktyvaus besimokančio žmogaus dalyvavimo. Sąvoka *aktyvus dalyvavimas* šiame teiginyje pirmiausia reiškia intensyvų mąstymą, nes jungtys tarp neuronų labiausiai aktyvinamos mąstant. Taigi, užuot vartojus senąjį, visiems žinomą posakį „Kartojimas — mokslų motina“, teisingiau turbūt būtų sakyti „Kartojimas mąstant — mokymosi motina“. Mokymuisi pradinėje mokykloje ypač svarbūs mąstymo procesai, susiję su aiškinimusi ir supratimu. Visi mokytojai nori, kad mokiniai suprastų, o ne paviršutiniškai įsimintų tai, ko mokosi, nes iš praktikos gerai žinoma, jog tai, kas giliai su-



prasta, atmintyje išlieka ilgai. Siekdamas, kad mokiniai suprastų mokomąją medžiagą, mokytojas turi skatinti mokinius galvoti apie tai, ko jie mokosi, skirti mąstymą skatinančių užduočių.

Norėdamas suprasti ir išmokti naują medžiagą, mokinys turi suaktyvinti savo turimas žinias. Tyrimai rodo, kad praktiškai neįmanoma įsiminti ir išmokti tai, kas yra visiškai nežinoma. Tam tikros išankstinės žinios būtinos, norint suprasti bent jau mokymosi užduotį. Bet neužtenka tik turėti išankstinių žinių. Tyrimai rodo, kad mokymasis mokykloje labai dažnai būna neveiksmingas, nes, mokydamiesi naują temą, mokiniai nemato aiškaus ryšio tarp jau išmoktų temų ir naujos medžiagos, kuri jiems pateikiama per pamoką ar vadovėlyje. Mokyti, nesuaktyvinant jau turimų žinių, yra viena iš tipinių nepatyrusių mokytojų daromų klaidų.

Neretai atsitinka ir taip, kad suvokti naują medžiagą trukdo mokinio jau turimos žinios. Naujas konstruktas labai skiriasi nuo ankstesniojo, ir mokiniui reikia laiko bei mokytojo pagalbos, kad galėtų pertvarkyti savo turimas žinias ir jas susieti su naujosiomis. Pavyzdžiui, daug vaikų,

mokydamiesi trupmenų, daro klaidų, nes jie trupmenoms taiko tas pačias taisykles kaip ir natūraliesiems skaičiams. Arba kitas pavyzdys — mokydamiesi antrosios kalbos (užsienio ar valstybinės) vaikai klaidingai taiko kai kuriuos gimtosios kalbos dėsningumus antrajai kalbai ir to nesupranta. Mokytojas turėtų numatyti tokius mokymosi keblumus ir imtis atitinkamų priemonių: atkreipti mokinių dėmesį į klaidingo supratimo galimybę; sukurti situacijų, kad klaidingi įsitikinimai išryškėtų ir klaidos būtų suprastos; pateikti mokiniams teisingo ir klaidingo supratimo pavyzdžių; duoti mokiniams pakankamai laiko perstruktūruoti savo ankstesnį supratimą ir žinias.

Neužtenka žinias įsiminti, reikia išmokti jas taikyti, žinoti, kada ir kaip jas galima panaudoti. Mokiniai dažnai nesugeba pritaikyti realiame gyvenime to, ką išmoko mokykloje. Viena iš šio reiškinio priežasčių — ne iki galo suprasta medžiaga, ryšių tarp mokinio susikurtų konstrukčių nebuvimas. Mokinius reikia pratinti mokytis veiksmingiau, praktikuojantis taikyti tai, ko jie mokosi. Jie turi išsiugdyti poreikį mąstyti apie ryšius tarp savo susikurtų konstrukčių, jungti juos tar-



pusavyje, aiškintis, kokie ryšiai yra tarp to paties ir skirtingų dalykų sąvokų bei procedūrų. Praktinio pobūdžio užduotys ne tik padeda išmokti taikyti žinias, bet ir motyvuoja mokytis. Kodėl mokinys turėtų norėti eiti į mokyklą, jei jis ten neišmoksta nieko, ką galėtų pritaikyti praktiškai?

Kad ir kokio būtų amžiaus, geriausiai žmonės mokosi, kai dalyvuoja veiklose, kurios jiems atrodo prasmingos realiaame gyvenime ir yra svarbios kultūriniu požiūriu. Kultūros sąvoką čia reikia suprasti plačiai, tai gali būti ir vaikų bei jaunimo kultūra, ir skirtingų etninių grupių kultūra. Daug veiklų mokykloje, vaikų požiūriu, nėra prasmingos, nes jie nesupranta nei kodėl jas atlieka, nei kokia jų nauda. Mokytojas gali padaryti mokymąsi prasmingesnį, susiedamas jį su autentišku kontekstu. Pavyzdžiui, galima rinktis veiklas, būdingas kasdieniam mokinių gyvenimui.

Žmonės sėkmingiau mokosi, taikydami veiksmingas ir lanksčias įsiminimo, supratimo, mąstymo ir problemų sprendimo strategijas. Jau pradinėje mokykloje mokiniai pradeda plėtoti asmenines mokymosi strategijas. Pavyzdžiui, jau pirmoje klasėje kai kurie vaikai, eidami į parduotuvę, savo iniciatyva garsiai kartoja sąrašą prekių, kurių reikia nupirkti.

Šie vaikai jau yra atradę balsaus žodžių kartojimo strategijos naudą įsiminimui. Tyrimai rodo, kad geri rezultatai pasiekiami, kai mokytojai mokinius mokymosi strategijų moko sistemingai. Strategijų galima mokyti tiesiogiai ir netiesiogiai. Kai mokytojas iškelia problemą ir pasiūlo jos nagrinėjimo žingsnių arba pateikia reikšminių klausimų, kurie padeda mokiniams rasti galutinį atsakymą, problemų sprendimo strategijų mokoma netiesiogiai.

Mokymasis visų pirma yra socialinė veikla, todėl dalyvauti socialiniame klasės ir mokyklos gyvenime yra esminė sėkmingo mokymosi sąlyga. Ši idėja, pamažu įgyjanti vis daugiau šalininkų, per pastaruosius kelis dešimtmečius iš esmės pakeitė požiūrį į mokymąsi. Pirmasis ją suformulavo L. Vygotskis. Jis teigė, kad vaikai mokosi perprasdami kultūros elementus, elgesį, veiklas, įpročius, žodyną ir idėjas iš bendruomenės, kurioje jie auga. Siekiant gerų mokymosi rezultatų, labai svarbu klasėje sukurti vaisingo bendravimo ir bendradarbiavimo atmosferą. Mokiniai noriau dirba ir labiau stengiasi dėl kokybės, kai žino, kad jų atliekama darbo dalis prisidės prie bendro su kitais mokiniais darbo rezultatų.

Mokiniams dažnai naudinga mokytis poromis ir mažomis grupėmis, ypač kai jie atlieka specialias mokymuisi bendradarbiaujant skirtas užduotis ar veiklas. Tinkamai organizuotas darbas mažomis grupėmis pratina mokinius kalbėti, klausytis, tvarkyti su užduotimi susijusią informaciją, skatina mąstyti ir kurti idėjas. Mokymasis bendradarbiaujant gerina klasės klimata, mokinių mokymosi motyvaciją ir ugdo jų socialinę kompetenciją.

Psichologijos sąvoka *artimiaušio vystymosi zona*, kurią pasiūlė L. Vygotskis, žinoma daugeliui pedagogų, tačiau mokyklos praktikoje ši sąvoka ir su ja susijusios mokytojo darbo gerinimo idėjos taikomos dar nedažnai. Artimiaušio vystymosi zona apibrėžiama kaip erdvė tarp

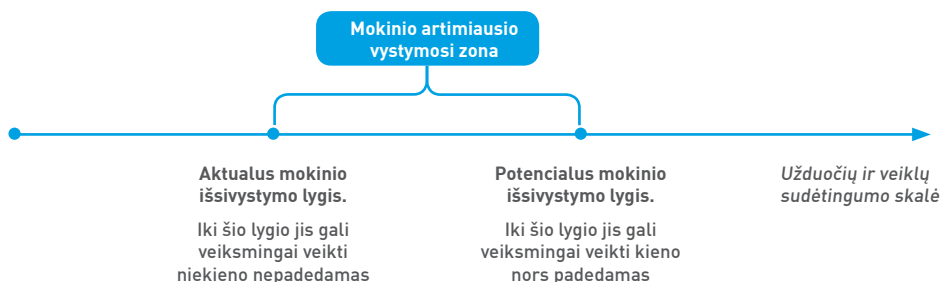
dviejų vaiko išsivystymo lygių: aktualaus išsivystymo lygio ir potencialaus išsivystymo lygio (žr. 1 pav.). Vaiko aktualų išsivystymo lygį lemia jo turimi gebėjimai atlikti užduotis ir veiklas be niekieno pagalbos, o potencialų išsivystymo lygį — gebėjimai atlikti užduotis ir veiklas kam nors padedant. Aišku, šią sąvoką sunku apibrėžti taip tiksliai, kaip esame įpratę tai daryti gamtos moksluose, bet to, ir nebūtina. Ji greičiau yra metafora, vaizdus palyginimas, atskleidžiantis svarbiausius mokymo ir mokymosi tarpusavio ryšius ir tokiu būdu paaiškinantis esminius veiksmingai dirbančio pedagogo darbo principus.

Mokomosios paramos sąvoka glaudžiai susijusi su artimiausio vystymosi zonos idėjos taikymu mokymo procese. Jos esmė ta, kad mokymas būna veiksmingiausias, kai mokytojas „moko mokinio artimiausio vystymosi zonoje“. Jei mokytojas siūlo užduotis, kurias mokinys gali atlikti niekieno nepadedamas, mokymas būna neveiksmingas. Jei užduotys yra tokios sunkios, kad mokinys jų negali atlikti net mokytojo padedamas, mokymas taip pat neveiksmingas. Kadangi, konstruktyvistų požiūriu, svarbiausią darbą mokantis atlieka pats mokinys, veiksmingiausias būdas, kaip mokytojas gali mokiniui padėti mokytis, yra paramos, panašios į „pastolių statymą“, teikimas. Mokyto-

jas turi siūlyti paramą tik tose srityse, kur mokinio gebėjimai yra nepakankami. Vaizdžiai tariant, mokytojo „statomi pastoliai“ turi būti nei per aukšti, nei per žemi. Pagrindinė mokytojo užduotis — pasiekti, kad mokinys, iš pradžių buvęs priklausomas nuo mokytojo, sustvirtėtų ir galėtų užduotis ir veiklas atlikti savarankiškai. Mokomoji parama padeda išspręsti šį uždavinį. Mokytojo tikslas — visą atsakomybę už veiklos rezultatus pamažu perduoti mokiniui. Pastolių statymo metafora labai aiškiai ir vaizdingai atskleidžia naują mokytojo vaidmenį ugdymo procese. Jau keletą dešimtmečių tokią ar panašią mokytojo vaidmens sampratą iš esmės siekiama propaguoti ir įtvirtinti vykdant švietimo pertvarką daugelyje pasaulio šalių, taip pat ir Lietuvoje.

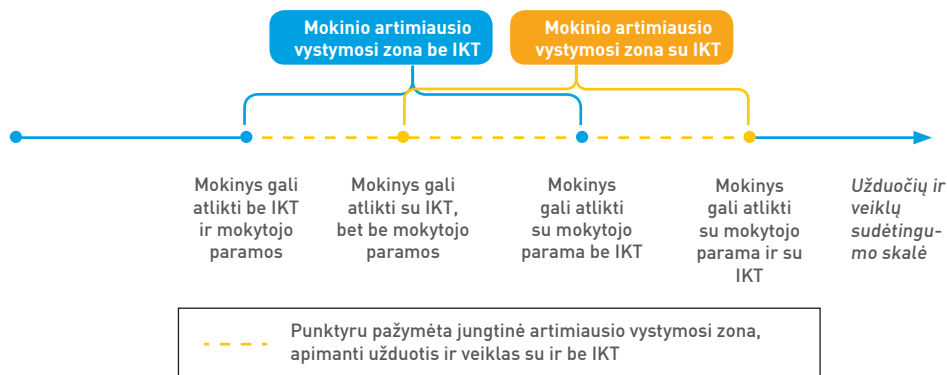
Profesionaliai teikiama mokomoji parama yra naudinga dviem požiūriais:

- Ji padeda mokiniui sėkmingai atlikti tradicines kognityvines užduotis ir tokiu būdu:
 - pagreitina mokymąsi;
 - pajvairina mokomąsias veiklas, mokymosi patirtį ir pagerina mokymosi kokybę.
- Ugdo mokinio metakognityvinius gebėjimus ir kompetencijas, visų pirma mokymosi kompetenciją.



1 pav. Mokinio artimiausio vystymosi zona

1. Mokomoji parama — angl. *scaffolding*. Kartais ši sąvoka į lietuvių kalbą verčiama *pastolių statymas* arba tiesiog *parama*. Sąvoka *scaffolding* pirmą kartą pavartota 1976 m. D. Wood, J. S. Bruner ir G. Ross straipsnyje.



2 pav. IKT taikymo įtaka mokinio artimiausiai vystymosi zonai

Tradiciškai mokomąją paramą mokytojas teikdavo mokiniui tiesiogiai, bendraudamas su juo. Tačiau vėliau atsirado ir netiesioginės mokomosios paramos formos, tokios kaip struktūruotos užduotys pratybų sąsiuvinuose, interaktyviosios kompiuterinės mokymo priemonės, siūlančios mokiniui klausimus atsižvelgiant į jo daromas klaidas ir pan.

IKT gali būti labai naudingos mokymui ir mokymuisi, nes padeda praplėsti mokinio artimiausio vystymosi zoną (žr. 2 pav.). Kompiuterinės ir kitos IKT priemonės suteikia mokiniui tam tikrą papildomą mokomąją paramą, todėl naudodamasis IKT mokinys gali atlikti sąlygiškai sudėtingesnes veiklas ir užduotis nei jomis nesinaudodamas. Mokytojas gali pasinaudoti šia aplinkybe, siekdamas geresnių mokymo rezultatų, nes, taikant IKT, tinkamų užduočių ir veiklų pasirinkimas gerokai padidėja. Be to, tam tikrą dalį mokomosios paramos mokinys gali gauti naudodamasis IKT, nedalyvaudant mokytojui. Vis dėlto, norint naudoti IKT mokymuisi, turi būti išpildyta svarbi sąlyga — mokinys turi mokėti naudotis IKT ir turėti galimybių jomis naudotis mokymuisi.

Siekiant gerų mokymosi rezultatų, būtina palaikyti tinkamą pusiausvyrą tarp iššūkio ir mokomosios paramos. Be to, kiekvienam mokiniui svarbu parinkti tinkamus iššūkio ir paramos lygius (žr. 3 pav.). Jei

užduotis lengva, tai ir mokomoji parama turi būti minimali. Priešingai, jei užduotis sunki, tai parama turi būti labai apgalvota ir gana didelė. Tačiau nei pernelyg lengvomis, nei pernelyg sunkiomis užduotimis negalima piktnaudžiauti. Kai mokiniams pernelyg lengva, jie ima nuobodžiauti, kai jiems pernelyg sunku, jie gali patirti didelę įtampą ir liautis dirbti. Tik esant išskirtinėms aplinkybėms galima pateisinti tokių užduočių pasirinkimą. Dar rečiau tinka užduoties ir paramos deriniai, kai užduotis mokiniui labai sunki, o mokomoji parama menka, arba atvirkščiai — kai užduotis lengva, o parama stipri. Geriausia, kai mokiniams parenkamos tinkamo sunkumo užduotys. Tada mokomasi sparčiausiai.

Mokymosi iššūkis turi būti ganėtinai aukšto lygio visiems mokiniams. Dažniausiai užduotys skiriamos visai klasei, todėl silpnesniems mokiniams sekasi sunkiau. Norint bent kiek išlyginti skirtumus, silpnesniems mokiniams reikia skirti daugiau paramos. Daugeliui mokytojų mokymui diferencijuoti trūksta laiko ir jie pasirenka lengvesnį kelią — skiria silpnesniems mokiniams nepagrįstai lengvų užduočių. Tyrimų rezultatai rodo, kad silpniau besimokantiems ir specialiųjų poreikių turintiems mokiniams neretai taikomi neproporcingai žemi reikalavimai. Kartais pernelyg lengvų užduočių duodama ir gabiausiems mokiniams. Kaip rodo nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duome-



3 pav. Iššūkių ir paramos derinimas

nys, nuo 10 iki 15 proc. Lietuvos ketvirtokų mano, kad mokytojai jiems duoda pernelyg lengvas užduotis. Dauguma tai pareiškusių mokinių mokosi tikrai gerai. Taigi reikia siekti, kad nei silpniausi, nei stipriausi mokiniai nenukentėtų nuo pernelyg žemo mokymosi iššūkių. Iš visų mokinių reikia tikėtis tokių aukštų pasiekimų, kurių tik jie gali pasiekti.

Išvados mokytojui

- Mokinys pats konstruoja savo žinojimą. Kiekvieno mokinio žinojimas yra individualus.
- Mokymasis neįmanomas be aktyvaus mokinio dalyvavimo ir mąstymo.
- Mokinys, pradėdamas mokytis naują medžiagą, turi suaktyvinti savo jau turimas žinias.
- Veiksmingiausias mokymas vyksta mokinio artimiausio vystymosi zonoje.
- Vienas iš svarbiausių mokytojo vaidmenų — teikti mokiniui jam reikalingą aiškinimą, treniravimą, mokymosi organizavimą, vertinimą, mokymosi mąstyti ir kitokią mokymą paramą.

- Siekiant gerų mokymo (-si) rezultatų, būtina palaikyti tinkamus iššūkių ir mokomosios paramos lygius.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Pabandykite savais žodžiais trumpai nusakyti konstruktyvistinį požiūrį į mokymąsi.
2. Iš savo praktikos prisiminkite pavyzdžių, iliustruojančių teiginį, kad mokinio žinojimas yra individualus.
3. Iš savo praktikos prisiminkite konkrečių pavyzdžių, kaip mokiniui, besimokančiam naują temą, jau turimos žinios trukdė įsisavinti naują medžiagą. Pabandykite suformuluoti keletą rekomendacijų, kaip mokytojas galėtų padėti mokiniams įveikti konfliktą tarp jau turimų žinių ir naujų žinių, t. y. kaip mokytojas galėtų padėti mokiniui susieti naujas žinias su jau turimomis.
4. Pabandykite pavaizduoti viename brėžinyje (panašiai kaip 2 pav.) dviejų mokinių matematikos artimiausio vystymosi zonas: mokinio, kuriam

matematika sekasi labai gerai, ir mokinio, kuriam matematika nesiseka. Sugalvokite, kaip mokomoji parama ar IKT taikymas galėtų pajvairinti mokomąsias veiklas ir mokinių mokymosi patirtį. Apsvarstykite, kokia parama ar IKT priemonės būtų veiksmingiausios kiekvienujūsų sugalvotu atveju.

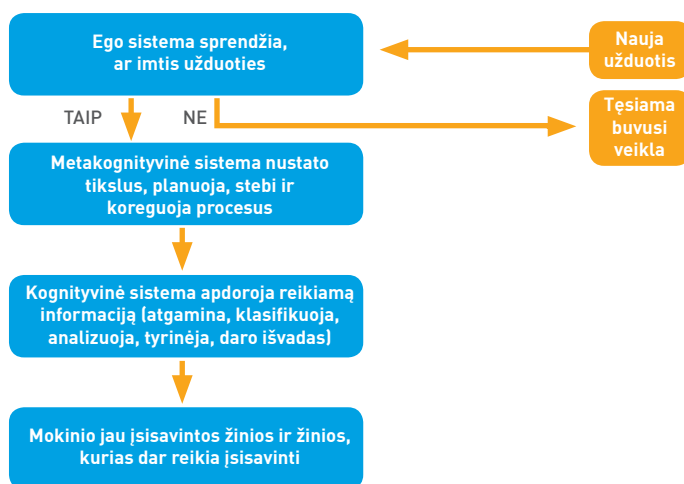
5. Iš savo praktikos prisiminkite pavyzdžių, kai mokiniui buvo reikalinga aiškinimo, treniravimo, mokymosi organizavimo, vertinimo, mokymosi mąstyti arba kitokia mokomoji parama.

Šiuolaikiniam mokymui (-si) aktualūs mąstymo lygmenys. Šiame skyrelyje pristatysime teorinį mokinio elgsenos modelį (žr. 4 pav.), kurį, apibendrinę pedagoginių ir psichologinių tyrimų rezultatus, pasiūlė žinomas amerikiečių pedagogas ir mokslininkas Robertas J. Marzano. Aptariamas modelis yra gera pagalbinė priemonė tiems, kurie taiko inovatyvius mokymo (-si) metodus, nes jis konstruktyviai paaiškina daugelį reiškinų, su kuriais susiduria mokytojas, mokydamas mokinius. Be to, R. Marzano modelis padeda kryptingiau mokyti, nes

jis padeda geriau suprasti natūralią ugdymo tikslų hierarchiją.

Tradiciškai mokykloje daugiausia dėmesio būdavo skiriama mokinio kognityviniam mąstymui ugdyti. Kognityvinis mąstymas apima užduotims atlikti reikalingos informacijos apdorojimą, atgaminimą, lyginimą, klasifikavimą, apibendrinimą, nagrinėjimą, tyrinėjimą ir išvadų darymą. Mokykloje kognityvinis mąstymas labiausiai susijęs su dalykų mokymusi, dalykinių žinių įsisavinimu. Tačiau kognityvinis mąstymas neapima visos žmogaus protinės veiklos. Pavyzdžiui, apsisprendimas, kokias užduotis ir kaip atlikti, nėra kognityvinio mąstymo dalis.

R. Marzano savo modeliu aprėpia tris žmogaus mąstymo (protinės veiklos) sistemų lygmenis: ego („aš“ sistemos), metakognityvinį ir kognityvinį (žr. 4 pav.). Tyrimai rodo, kad visi šie lygmenys labai svarbūs sėkmingam mokymui ir mokymuisi. Tarp jų yra aiškus hierarchinis ryšys — metakognityvinis mąstymas kontroliuoja kognityvinį mąstymą, o ego sistemos lygmenis mąstymas kontroliuoja abu lygmenis — metakognityvinį ir kognityvinį. Taigi kognityviniai procesai negali sėkmingai vykti, jei jų nepalaiko ego



4 pav. Mokinio elgsenos modelis (pagal R. Marzano)



ir metakognityvinis mąstymas.

Mokantis ego sistema yra atsakinga už užduoties atlikimo svarbos, mokymosi veiksmingumo įvertinimą, su mokymusi susijusių emocijų valdymą, motyvaciją. Kad sėkmingai mokytųsi, mokinys turi turėti susiformavęs mokymuisi palankią vertybių sistemą, gebėti pažinti ir kontroliuoti savo su mokymusi susijusias emocijas, gebėti įvertinti mokymosi efektyvumą, turėti gerą vidinę mokymosi motyvaciją. Kai mokiniui duodama nauja užduotis, visų pirma jis ego sistemos lygmeniu sprendžia, ar ši užduotis atitinka jo siekius, ar ji jam įdomi, naudinga, įveikiama. Jei užduotis mokiniui įdomi, tinkamo sunkumo, prasminga, jis įsitrauks į darbą ir išmoks ko nors naujo. Jei vidiniai motyvai atlikti užduotį per daug silpni, mokinys gali arba visai nesiimti užduoties, arba atlikti ją paviršutiniškai, imituoti užduoties atlikimą (žr. 4 pav.). Pedagogai, patys to nepastebėdami, dažnai patiria nesėkmę būtent šiuo mokymo etapu — skirdami mokiniams užduotį. Tolesni mokymo žingsniai — užduoties atlikimas, vertinimas — tokiu atveju būna betiksliai. Norėtume atkreipti skaitytojų dėmesį į tai, kad

žodį „užduotis“ čia reiktų suprasti plačiau nei vien tik konkretaus pratimo ar darbo atlikimą. Kai mokytojas pristato naują medžiagą, tai akivaizdi, nors gal žodžiais ir nesuformuluota, užduotis mokiniams yra pabandyti šią medžiagą suprasti ir įsisavinti. Jei mokiniai nesugebės susikaupti, įveikti savo mokymuisi nepalankių emocijų, jei jie nematys naujos medžiagos mokymosi prasmės, rezultatai tikriausiai bus blogi.

Ugdyti mokinių mąstymą ego sistemos lygmeniu reikia ir dėl kitos priežasties. Jei norime, kad mokiniai tolydžio išmoktų savarankiškai mokytis, augtų kaip asmenybės, turime harmoningai ugdyti jų mąstymą visais lygmenimis, taip pat ir ego sistemos lygmeniu. Mokytojai turėtų reguliariai skirti užduotis ir įtraukti mokinius į veiklas, kurios padėtų ugdyti mokinio ego sistemą. Jau pradinukus galima pamažu pratinti apsispręsti, ko ir kaip mokytis, įvairiose pamokose naudinga juos skatinti mąstyti, kokių žinių stokojama, kaip būtų galima jų įgyti.

Mokantis metakognityvinė sistema yra atsakinga už konkrečių tikslų mokymosi



užduočiai atlikti kėlimą ir veiklų planavimą, užduoties atlikimo proceso stebėjimą, vertinimą ir koregavimą. Pavyzdžiui, mokantis mokytis mokins turėtų nuolat stebėti, ar jam aišku tai, ką mokytojas pasakoja, sekti, ar tiksliai jis pats atlieka aritmetinius veiksmus ir ar nedaro gramatinių klaidų, planuoti, kaip išspręsti žodinį uždavinį ar atlikti namų darbą, ir pan. Metakognityvinis mąstymas — tai „mąstymas apie kognityvinį mąstymą ir mokymąsi“. Mąstydamas metakognityviniu lygmeniu, mokins paprastai stengiasi atsakyti sau į klausimus: apie ką aš turiu mąstyti ir kaip galiu tai geriau atlikti, ar veiksmingas mano mąstymas, kaip aš galėčiau pasiekti geresnius mokymosi rezultatus ir pan. Jei atlikdamas užduotį mokins daro metakognityvinio mąstymo klaidų, tai kognityvinė sistema gali būti nukreipta (žr. 4 pav.) netinkama linkme ir užduotis gali būti atlikta blogai.

Mokytojas, siekdamas, kad gerėtų mokinių

metakognityvinis mąstymas ir mokymosi kompetencija, turi duoti mokiniams atitinkamų mokomųjų užduočių. Pavyzdžiui, pradinių klasių mokiniai galėtų reguliariai pratintis atlikti tikslumo ir aiškumo stebėsenos pratimus, aptarti paprasčiausius mokymosi kokybės gerinimo klausimus, mokytojo padedami susiplanuoti atlikti sudėtingesnes užduotis ir pan.

Pastaraisiais metais metakognityvinio mąstymo ugdymas tapo vienu iš svarbiausių bendrojo lavinimo uždavinių. Jis įrašytas daugumos šalių strateginiuose švietimo dokumentuose.

Išvados mokytojui

- Mokytojas negali apsiriboti vien tik kognityvinio pradinių klasių mokinių mąstymo ugdymu.
- Labai svarbu pradinių klasių mokinius skatinti ir mokyti galvoti apie savo mokymąsi, jį stebėti, vertinti

ir planuoti. Mokytojas turėtų padėti mokiniams apmąstyti mokymąsi, sudaryti jiems sąlygas apsispręsti, ko ir kaip mokytis, analizuoti mokymosi rezultatus.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Pabandykite savais žodžiais nusakyti R. Marzano aprašytą mokinio elgesio modelį.
2. Kaip jūs ugdote savo mokinių metakognityvinį mąstymą? Pakomentuokite.

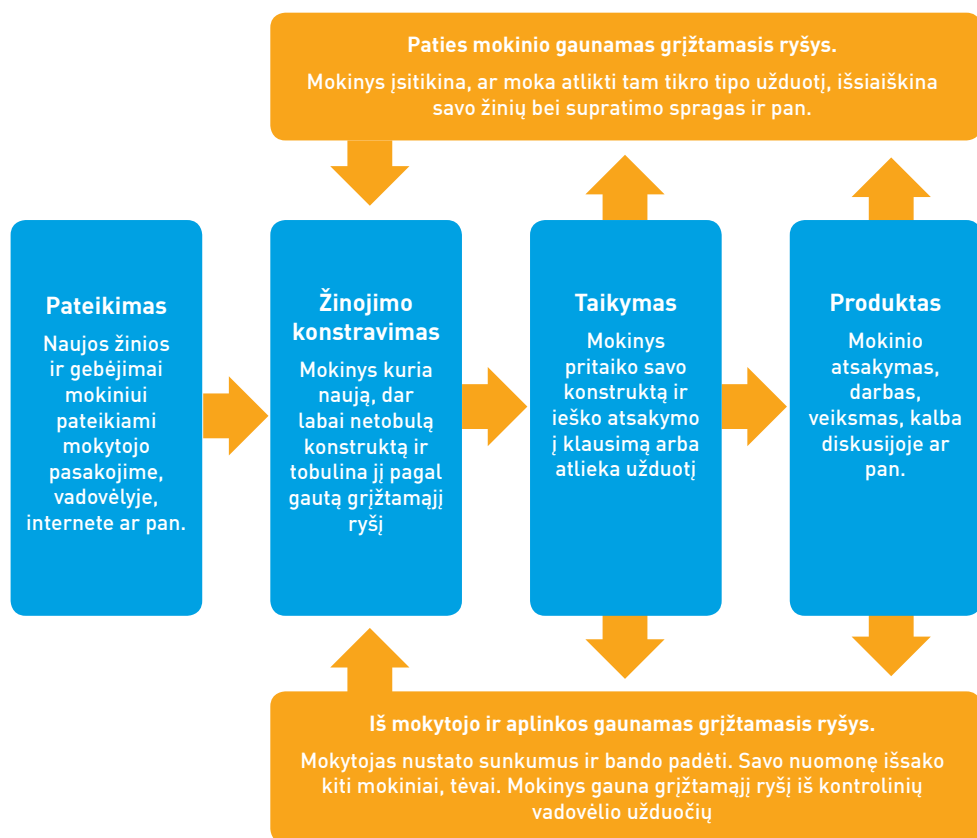
Grįžtamasis mokymo (-si) ryšys. Mokinys naują medžiagą išmoksta ne iš karto. Mokymosi pradžioje mokinio žinios yra neišsamios ir netikslios. Mokinui, norinčiam sėkmingai toliau mokytis, reikalinga informacija apie savo žinojimo trūkumus ir

klaidas. Tokia informacija — grįžtamasis mokymosi ryšys — mokiniui padeda planuoti tolesnį mokymąsi (žr. 5 pav.).

Jau pradinių klasių mokinys grįžtamojo ryšio informaciją gali gauti skirtingai:

- pats (lygindamas savo darbą su pavyzdžiais, įsivertindamas pagal kriterijus ir pan.);
- gaudamas informaciją ir mokomąją paramą iš mokytojo;
- iš aplinkos (diskutuodamas su draugais, aptardamas mokymąsi su tėvais, naudodamas kompiuterines mokymo priemones ir pan.).

Svarbiausia besimokančiajam yra ta grįžtamojo ryšio informacija, kurią jis gauna pats. Siekdami, kad mūsų moki-



5 pav. Mokymosi grįžtamojo ryšio schema

niai išmokyti mokytis, pirmiausia turime ugdyti jų poreikį gauti grįžtamąjį ryšį, mokytis įvertinti mokymosi rezultatus.

Mokytojo teikiamas grįžtamasis ryšys taip pat labai svarbus. Geras mokytojas, apgalvotai padėdamas mokiniui suprasti, kas pasisekė, o kas ne, gali labai paspartinti mokymąsi, o nekvalifikuotas mokytojas, teikdamas neteisingą informaciją arba informaciją, neskatinančią mokytis, gali trukdyti mokytis. Tyrimai rodo, kad mokytojo grįžtamojo ryšio kokybė yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių ugdymo kokybę.

Padedantis (arba priešingai — slopinantis) gali būti ir grįžtamasis mokymosi ryšys, kurį mokinys gauna iš aplinkos. Mokytojas gali sukurti tokią mokymo ir mokymosi aplinką, kuri, tiesiogiai nedalyvaujant mokytojui, padėtų mokiniui gauti padedantį mokytis grįžtamąjį ryšį. Kitais žodžiais tariant, tinkamai sukurta mokymosi aplinka gali pagerinti mokinių mokymąsi, palengvinti mokytojo darbą, padėti jam mažesnėmis darbo sąnaudomis teikti kokybiškesnį grįžtamąjį ryšį. Ypač daug galimybių kuriant grįžtamąjį ryšį teikiančią aplinką užtikrina interaktyviosios kompiuterinės mokymo priemonės, turinčios tam tikrą grįžtamojo ryšio ir paramos mokiniui galimybių.

Toliau nuodugniau aptarsime mokytojo teikiamą grįžtamąjį ryšį, kuris šiuolaikinėje pedagogikoje dar neretai vadinamas vertinimu mokymuisi. Didžiausią ir svarbiausią jo dalį mokinys gauna iš mokytojo atliekamo formuojamojo vertinimo². Priešingai vis dar pasitaikančiai nuomonei, kad svarbiausia vertinimo dalis yra apibendrinamasis vertinimas³ (kontrolinių darbų ir testų rezultatai, įrašai pasiekimų knygelėse, mokinio pasiekimų aprašai ir pan.), tyrimais įtikinamai įrodyta, kad sėkmingam mokinio mokymuisi api-

bendrinamasis vertinimas nėra toks svarbus kaip formuojamasis vertinimas. Apibendrinamasis vertinimas svarbesnis kitiems tikslams, pavyzdžiui, planavimui, mokyklos vadybai, tėvų informavimui. Aišku, dalį apibendrinamojo vertinimo informacijos (pavyzdžiui, temos mokymąsi apibendrinančio kontrolinio darbo ar testo rezultatus) taip pat galima panaudoti padedančiam mokytis grįžtamajam ryšiui teikti. Apibendrinamojo vertinimo poveikis mokinio mokymuisi labai priklauso nuo to, kaip mokinys informuojamas apie vertinimo rezultatus ir kaip vertinimo rezultatai naudojami.

Grįžtamasis ryšys turi būti teikiamas laiku. Kitose šalyse ir Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad mokinių pasiekimai būna geresni, kai mokytojai pernelyg neuždelšia informuoti mokinių apie kontrolinių darbų ir neformalaus vertinimo rezultatus. Tai ypač svarbu pradinių klasių mokiniams, nes jie gana greitai užmiršta užduotį, kuri buvo vertinama, ir su jos atlikimu susijusias detales. Tokiu atveju net ir geriausia grįžtamojo ryšio informacija nepasiekia tikslo. Antra vertus, gali nepasiekti tikslo ir pernelyg greitai suteikta vertinimo informacija. Jei mokinys, atlikęs užduotį, visada žaibiškai gaus labai išsamią informaciją, kas buvo negerai, kaip klaidas ištaisyti, kokios pastebėtos mokymosi spragos ir kaip tas spragas panaikinti, jis gali liautis stengęsis pats savarankiškai gauti grįžtamąjį mokymosi ryšį. Tada mokinys neišmoks pastebėti savo klaidų, neugdys savo metakognityvinio mąstymo ir mokymosi gebėjimų. Optimalus grįžtamojo ryšio laikas labai priklauso nuo mokytojo keliamų mokymo tikslų, asmeninių mokinio savybių ir konkrečių mokymosi aplinkybių.

Mokytojo teikiamas grįžtamojo ryšio informacijos kiekis ir pobūdis turi atitikti mokytojo išsikeltus mokymo tikslus ir

2 *Formuojamasis vertinimas* yra sudėtinė mokymo ir mokymosi proceso dalis. Jis teikia informaciją, reikalingą mokymui ir mokymuisi reguliuoti bei koreguoti.

3 *Apibendrinamasis vertinimas* yra vykdomas periodiškai, dažniausiai svarbių mokymosi laikotarpių pabaigoje, siekiant išsiaiškinti, ką mokiniai išmoko ir ko jie neišmoko. Rezultatai dažniausiai naudojami apskaitai.

individualius mokinio poreikius. Mokytojo teikiamas grįžtamasis ryšys yra viena iš svarbiausių mokomosios paramos mokiniui dalių. Jei grįžtamojo ryšio informacijos bus per mažai, mokinys dirbs ne visu pajėgumu, jo mokymasis nebus kryptingas, pažanga sulėtės. Jei grįžtamojo ryšio informacijos bus per daug, mokiniui gali būti nuobodu, jis nebus verčiamas mąstyti, nesimokys pats savęs įvertinti, jo pažanga taip pat sulėtės. Mokiinių pasiekimų tyrimai Lietuvoje rodo, kad mokinių, nuolat gaunančių daugiau nei vidutiniškai grįžtamojo ryšio informacijos, testų rezultatai yra statistiškai prastesni už mokinių, kurie gauna vidutinį tokios informacijos kiekį. Taigi reali problema mūsų mokyklose yra ir vertinimo informacijos trūkumas, ir jos perteklius. Apibendrinant galima patarti mokytojams grįžtamojo ryšio informacijos kiekį ir pobūdį visada derinti su mokinio metakognityvinių gebėjimų pačiam gauti mokymosi grįžtamąjį ryšį lygmeniu.

Kaip pavyzdį išnagrinėsime testo rezultatų naudojimo grįžtamajam ryšiui galimybes. Įvertinęs mokinių darbus, mokytojas praktiškai gali rinktis vieną iš šešių tipinių variantų:

- Pateikti mokiniams tik surinktų taškų skaičių ir grąžinti jiems darbus be jokių komentarų.
- Pateikti mokiniams surinktų taškų skaičių ir teisingus testo klausimų atsakymus.
- Pateikti mokiniams surinktų taškų skaičių, teisingus testo klausimų atsakymus ir paaiškinti, kaip tokius atsakymus gauti.
- Pateikti visą anksčiau išvardytą informaciją ir dar paaiškinti, kokios buvo tipinės mokinių klaidos, kaip jų buvo galima išvengti (nenagrinėjant atskirų mokinių klaidų).
- Mokiniams individualiai paaiškinti jų rezultatus ir klaidas.
- Mokiniams individualiai paaiškinti jų rezultatus, klaidas ir kaip tokių klaidų ateityje galima būtų išvengti.

Grįžtamojo ryšio informacijos kiekis nuo pirmosios iki šeštosios galimybės didėja. Bet rinktis penktąjį ar šeštąjį variantąne visada ir ne su visais mokiniais tikslinga, nes kuo daugiau grįžtamojo ryšio informacijos pateikiama, tuo mažiau mokiniui reikia pačiam galvoti. Išsamiam grįžtamajam ryšiui suteikti reikia daug laiko. Jei mokytojas nuspręstų kiekvienam mokiniui pastabas pateikti raštu, tai užimtų daug mokytojo laiko, kurį jis galbūt galėtų panaudoti kitiems svarbiems darbams. Ne visada tikslinga rinktis ir pirmuosius du variantus, nes silpniau besimokančiam mokiniui tokios skurdžios informacijos tikrai nepakaktų. Taigi dauguma mokytojų turbūt nuspręstų su skirtingo pajėgumo mokiniais elgtis skirtingai: silpniesiems mokiniams teikti išsamesnį grįžtamąjį ryšį, o gabiems išsiblaškiusiems mokiniams gal net skirti užduotį klaidas susirasti ir išsitaisyti.

Kai aptariami vertinimo, ugdant pradinį klasių mokinius, klausimai, neretai pasireiškia, kad vertinimas turi būti „pozityvus“. Šis teiginys gali būti suprastas skirtingai. Pavyzdžiui, yra manančiųjų, kad negatyvus vertinimas traumuoja pradinukus ir jo reikia vengti. Tačiau vargu ar būtų teisinga slėpti nuo mokinio, kad jis kažko nemoka, ypač jei jis pats domisi savo žinių kokybe. Tėvai taip pat turi teisę žinoti tiek pozityvų, tiek negatyvų vertinimą. Teisingiau būtų vadinti pozityviu tokį vertinimą, kuris skatina mokinį mokytis, nors pats vertinimas gali būti ir ne visai teigiamas. Kaip rodo tyrimai, norint, kad mokymosi pažanga būtų sparti, mokinys (ypač pradinukas) turi reguliariai patirti sėkmę. Akivaizdu, kad minimalus, mokinio darbingumui palaikyti būtinas sėkmės lygis labai priklauso nuo asmeninių mokinio savybių. Tačiau šis minimalus sėkmės lygis turėtų būti pasiekiamas parenkant tinkamo sunkumo užduotis ir nustatant apgalvotus vertinimo kriterijus, bet ne iškreiptai pateikiant mokiniui vertinimą. Tik gana tikslus vertinimas atlieka savo funkciją. Iškraipytas vertinimas tik trukdo moki-

niams mokyti objektyviai save įvertinti.

Mokytojas turi nuolat spręsti vidinį prieštaravimą, natūraliai kylantį tarp vertinimo pozityvumo, vertinimo teisingumo (nešališkumo, pelnytumo) ir mokymosi iššūkio idėjų. Labai svarbu, kad vertinimas mokiniams ir atrodytų teisingas, ir tikrai toks būtų, net jei tai prieštarauja per daug tiesmukai suprasitai pozityvumo idėjai. Jei mokiniai netikės vertinimo teisingumu, jie nepriims mokytojo teikiamo mokymosi grįžtamojo ryšio ir mokytojo darbas taps neveiksmingas. Aptariant vertinimo pozityvumo sąvoką, dar reikia prisiminti iššūkio ir paramos pusiausvyros svarbą. Siekiant aukštos mokymo kokybės, mokymosi iššūkis kiekvienam mokiniui (jam keliami mokymosi tikslai) turi būti ganėtinai aukštas. Tai reiškia, kad mokymosi nesėkmių visiškai išvengti nepavyks. Tačiau šios (iš esmės neišvengiamos) mokymosi nesėkmės jokia būdu neturi mokinių traumuoti.

Mokytojui taip pat reikia grįžtamojo ryšio. Jei jis nori padėti mokiniui mokytis ir veiksmingai mokyti, jam svarbu, kaip mokiniui sekasi mokytis, kokie jo pasiekimai ir pažanga. Be grįžtamojo ryšio mokytojas negali tobulėti, mokytis geriau dirbti.

Išvados mokytojui

- Mokytojo teikiamas grįžtamas ryšys yra viena svarbiausių mokymo kokybės užtikrinimo priemonių. Mokinio pažanga daug labiau priklauso nuo formuojamojo vertinimo nei nuo apibendrinamojo.
- Nėra ir negali būti vieno atsakymo, kada ir kokį grįžtamąjį ryšį geriausiai teikti mokiniui. Optimalių rezultatų siekiantis mokytojas ieško atsakymo į šį klausimą, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes. Vertindamas mokinių pasiekimus, mokytojas turi apgalvotai suderinti keletą kartais viena kitai prieštaraujančių vertybių: vertinimo pozityvumą, vertinimo tikslumą, vertinimo teisingumą,



gana aukštų mokymosi tikslų kiekvienam mokiniui kėlimą.

Įvertinimo klausimai ir užduotys

1. Pateikite pavyzdžių, kaip jūsų mokiniai gauna grįžtamojo ryšio informaciją: a) patys; b) iš mokytojo; c) iš aplinkos. Apmąstykite, kada ir kodėl grįžtamas ryšys yra naudingas.
2. Mokantis skaičiuoti, bet išsiblaškęs mokinys ir vėl padarė skaičiavimo klaidą aritmetikos pratime. Mokytojas pasakė jam, kad atsakymas neteisingas, ir liepė pačiam rasti bei ištaisyti klaidą. Pagalvokite ir pasakykite, kokiais argumentais galima pagrįsti tokį mokytojo sprendimą.
3. Mokiniai rašė matematikos kontrolinį. Daugumą uždavinių visi mokiniai išsprendė gerai, tačiau vienas uždavinys sekėsi sunkiai. Jį spręsdami mokiniai darė dvi tipines klaidas. Kaip tokiu atveju jūs teiktumėte mokiniams grįžtamąjį ryšį apie kontrolinio rezultatus? Paaiškinkite savo atsakymą.

Pradinių klasių mokinių mokymui (-si) svarbūs amžiaus ypatumai. Jaunesnysis mokyklinis amžius, arba vadinamoji antroji vaikystė, palyginti neilgas laiko tarpas, tai 7–11 vaikų gyvenimo metai. Tačiau būtent

Šiuo laikotarpiu vaiko gyvenime vyksta dideli psichofizinės raidos ir socialiniai pokyčiai: pradedama lankyti mokyklą, kinta socialinis vaiko statusas, esmingai keičiasi mąstymas, intensyviai formuojasi įvairūs gebėjimai.

Fizinė sritis. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus tarpsnio vaikams būdingas intensyvus visapusiškas organizmo vystymasis (nervų, kaulų ir raumenų sistemų, vidinių organų veiklos). 6–7 metų vaiko fizinei sričiai būdinga žemo lygio mikro- ir makrojudesių koordinacija. 8–9 metų amžiaus vaikų koordinacija sparčiai tobulėja. Todėl mokytojas, dirbdamas su jauniausiais pradinukais, turėtų apgalvotai teikti kruopštumo reikalaujančių užduočių. Trečiokai ir ketvirtokai jau pajėgūs atlikti daugiau kantrybės ir nuoseklumo reikalaujančius veiksmus, naudotis įvairesnėmis priemonėmis, kai reikia tikslesnės judesių koordinacijos.

Šiuo laikotarpiu auga ir tvirtėja kaulų bei raumenų sistemos. Vaikai tampa labai judrūs ir aktyvūs, todėl dažnai reaguojama ne tik emociškai, bet ir fiziniiais veiksmais. Šio amžiaus mokiniams sunku ilgai sėdėti vienoje vietoje, viena poza. Be to, daugumos pradinukų judesiai ne visai coordi-

nuoti, todėl jie užgauna vieni kitus. Mokytojas turi nuolat rūpintis vaikų aktyvumu: per pamokas keisti veiklos pobūdį, spręsti vaikų elgesio ir tarpusavio bendravimo problemas. Tikslinga kartu su vaikais aptarti elgesį per pamokas ir pertraukas, nusistatyti keletą veiklos taisyklių: kokia turėtų būti pamokos pradžia, kaip elgiamasi valgykloje ar koridoriuje ir pan. Taisyklių neturėtų būti daug, mokiniai dar nėra pajėgūs visiškai kontroliuoti savo elgesio. Kita vertus, šiuo amžiaus tarpsniu pastebimi dideli vaikų judrumo skirtumai, ryškėja berniukų ir mergaičių augimo netolygumas, tad mokytojui tampa aktualu diferencijuoti užduotis.

Psichinė sritis. Jaunesniuoju mokyklinio amžiaus tarpsniu sparčiai vystosi suvokimo, mąstymo, atminties, dėmesio gebėjimai. 6–7 metų vaikams dar būdingas visybinis suvokimas (kai iš pradžių suvokiama visuma, paskui — atskiros dalys), konkretus operacinis (problemos sprendžiamos veiksmais, o ne samprotaujant) mąstymas, vyrauja sensorinė atmintis. 8–9 gyvenimo metais stiprėja dėmesio sutelkimas į tikslą, mažėja suvokimo sinkretiškumas, mąstymas pereina į formalių operacijų stadiją (problemos sprendžiamos remiantis logika), vyrauja



asociatyvi atmintis. Plėtojasi mokėjimas suprasti bei taikyti logines operacijas ir principus savo patirčiai paaiškinti, suprasti įvairių reiškinių priežastis ir pasekmes, todėl mokyklinio amžiaus vaikai vis geriau supranta kitų žmonių požiūrį, veiksmų priežastis bei padarinius. Jiems gana sėkmingai pavyksta paaiškinti savo ar kitų elgesio motyvus bei galimas pasekmes. Dėl to vaikai gali atlikti gana sudėtingas mąstymo operacijas.

Pradinių klasių mokinių mąstymas, sprendžiant realias problemas, tampa vis logiškesnis. Stiprėja vaiko gebėjimas suvokti erdvinis ryšius, vis geriau įsivaizduojama daiktų padėtis erdvėje, suprantama jų perspektyva. Vaikai pajėgūs pavaizduoti vienokių ar kitokių daiktų išsidėstymą. Pavyzdžiui, nupiešti gyvenamosios vietos žemėlapij, pavaizduoti kelią į mokyklą ir pan. Tačiau vaikui dar sunku spręsti abstrakčias problemas, jis jas gali nagrinėti tik sukonkretintas, pagal pateiktus pavyzdžius, konkrečius klausimus. Šio amžiaus vaikui gali būti sunku išspręsti formalų aritmetinį uždavinį (pvz., apskaičiuoti skaitinį reiškinį), tačiau jis tai gali atlikti sėkmingai, jei skaičiuodamas naudosis konkrečiais daiktais ar galvos apie juos.

Pradinėse klasėse kokybiškai pakinta laiko, tvėrmės dėsnio suvokimas. Vaikai, atlikdami uždutis, remiasi ne tik tiesioginiu suvokimu, išorine išvaizda, bet ir loginiais argumentais. Pradedama suprasti, kad daugelis apibūdinimų (pvz., plonesnis, trumpesnis, tamsesnis) yra ne absoliutūs, o priklauso nuo konkrečių aplinkybių. Formuojasi loginių klasifikavimo operacijų sistema. Pradedama suprasti, kad daiktai gali priklausyti vienai ar kitai kategorijai, jos savo ruožtu priklauso dar didesnėms sistemoms (pvz., obuoliai — vaisiams, vaisiai — valgomiesiems daiktams, šie — maisto kategorijai), suvokiama, kad daiktai gali priklausyti daugiau nei vienai kategorijai (stalas — medinių ir namuose esančių daiktų, baldų ir kitoms kategorijoms). Šis gebė-

jimas gali pasireikšti pomėgiu kolekcionuoti. Rinkdami vienus ar kitus daiktus (pašto ženklus, atvirukus, knygas ir kt.) vaikai išradingai juos grupuoja, sistemina pagal įvairiausių požymius: tematiką, gamybos metus, spalvą, formą ir pan.

Didėjančius mąstymo, mokymosi ir bendravimo sugebėjimus šiuo vaikų raidos tarpsniu rodo ir polinkis juokauti, supratimas, kai juokauja kiti. Norint papasakoti juokingą istoriją, reikia mokėti atidžiai išklausti, žinoti, kas kitiems žmonėms gali būti juokinga, prisiminti, kaip ta istorija turi būti pasakojama. Reaguojama į tai, kas ryšku, neįprasta, spalvinga. Tai įmanoma dėl pagerėjusio loginio mąstymo.

Ypač svarbi jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų vaizduotė. Esama klaidingos nuomonės, kad vaiko vaizduotė turtinesnė negu suaugusiojo. Vaikas gali įsivaizduoti kur kas mažiau nei suaugęs, nes turima mažesnė gyvenimo patirtis. Tačiau vaiko gyvenime vaizduotė atlieka svarbesnį vaidmenį, pasireiškia daug dažniau, vaikai lengviau atitrūksta nuo tikrovės, nepaiso gyvenimo dėsnių.

Kinta ir vaikų dėmesingumas. Vaikai gali vis geriau susitelkti, sukaupti dėmesį į tam tikrą uždutį, juos mažiau blaško, atitraukia pašaliniai dirgikliai arba išmokstama nuo jų atsiriboti.. Padėti vaikui sustiprinti dėmesį galima sakant: „atidžiai klausykis“, „pažiūrėk į lentą“, „atkreipk dėmesį“. Didėjantis dėmesingumas daro įtaką ir informacijos kaupimo bei išlaikymo gebėjimams. Pradėję lankyti pradinę mokyklą vaikai vis geriau įsimena. Geriau įsidėmėti informaciją gali padėti kartojimas, temų grupavimas į kategorijas, asociacijų taikymas, pagrindinių taisyklių, o ne atskirų pavyzdžių įsiminimas, naujos informacijos siejimas su turima.

Mokyklinio amžiaus vaikai pereina į naują kalbos mokymosi fazę: vis geriau vartoja abstrakčią kalbą, tikslesnės reikš-

mės žodžius, turtėja žodynas, vis geriau suprantami ryšiai tarp atskirų žodžių. Nyksta egocentrizmas: kalbėdamas stengiasi atsižvelgti į kitą žmogų, jo nuomonę, mažėja ikimokyklinuko kalbai būdinga intonacijų, mimikų įvairovė.

Socialinė sritis. Pradėjusio lankyti mokyklą vaiko gyvenimo būdas ir tikslai keičiasi. Atsiranda naujų socialinių ryšių: su mokytoju, su bendraklasiais... Atsiranda su mokinio statusu ir mokymusi susijusių pareigų, kinta reikalavimai vaiko elgesiui. Dauguma mokyklą pradėjusių lankyti vaikų jau pajėgūs laikytis susitarimų, elgesio normų. Patiems mažiausiems, t. y. pirmokams, antrokams, dar būdingas nuo aplinkinių priklausantis savęs vertinimas, silpna savireguliacija, nepastovūs tarpasmeniniai santykiai. 8—9 gyvenimo metais ryškėja valia, formuojasi veiklos stilius, charakterio bruožai, auga savarankiškumas, stiprėja atsakomybės jausmas, noras pažinti save.

Tolydžio mažėja vaiko egocentriškumas. Siekiant geriau suprasti kitus, asmeninė nuomonė lyginama su šeimos narių ar draugų nuomone, todėl asmeninės problemos sprendžiamos vis teisingiau.

Dažnas mokytojas pastebi, jog pradinukai gana nuoširdžiai aptarinėja savo ar kitų elgesį, analizuoja veiksmų priežastis.

Pradinių klasių mokinių asmeniniai veiklos motyvai tampa ne tokie svarbūs. Išryškėja noras būti kolektyvo nariu, siekti visiems bendrų tikslų. Mažėja priklausomybė nuo tėvų, didėja bendraamžių įtaka. Reikliau pasirenkami draugai, išgyvenama, jei jų neturima. Ikimokykliniame amžiuje ir pirmoje klasėje draugų pasirinkimą lemia išorinės aplinkybės (gyvenama viename name, sėdima tame pačiame suole, draugauja tėvai ir pan.), o trečioje ar ketvirtoje klasėje draugystės ryšiai vis dažniau formuojasi pagal bendrus pomėgius, interesus, charakterio savybes.

Vaikui labai svarbi draugų nuomonė apie jį, noras priklausyti vienai ar kitai grupei. Dažnai susiburia mokinių grupės, kurios pasirenka savitą kalbą, tam tikro stiliaus drabužius, susikuria elgesio taisyklės, žaidimus. Stipriai išgyvenama bendraamžių pajuoka, erzinimas. Pavyzdžiui, nemėgstami tėvų itin globojami, mokytojų pernelyg mylimi vaikai. Ypač daug ža-





los gali padaryti vaikų akivaizdoje mesta kandi mokytojo pastaba ar tėvų vartojami mažybiniai kreipiniai. Šiame amžiuje svarbu stiprinti vaiko orumą ir pasitikėjimą savimi.

Vis dar didelę laiko dalį pradinukų veikloje užima žaidimas. Atsiranda intelektinių užduočių poreikis. Ypatingas dėmesys skiriamas žaidimams, kurie turi lenktyniavimo, tarpusavio pagalbos, komandinio darbo elementų, todėl žaidimus galima sėkmingai naudoti mokymo tikslais. Dauguma šio amžiaus mokinių jau geba suvokti komandinio darbo taisykles, laikytis bendrų susitarimų, derinti savo norus su kitų siekiais ir galimybėmis. Ryškėja iniciatyvumas, atkaklumas, gebėjimas siekti tikslo. Naudinga sudaryti sąlygas mokiniams dirbti poromis ar grupėmis, patirti sėkmę ir pelnyti bendraklasių ar mokytojo pripažinimą, nes šiame amžiuje formuojasi ne tik savęs vertinimo mechanizmai, bet ir socialinis vaiko statusas klasėje.

Emocinė sritis. Mokyklos lankymas išplečia vaikų veiklos sritis, todėl padaugėja emocinių išgyvenimų: didžiuojamasi

mokinio statusu, džiaugiamasi patyrus sėkmę, sulaukus pagyrimo, nusiviliama nesėkmės atveju ir t. t. Visa šio amžiaus mokinių veikla „nuspalvinta“ emocijomis, o patys išgyvenimai (džiaugsmas, liūdesys, baimė, pasitenkinimas ir kt.) raiškūs bei atviri. Savo emocijas vaikai linkę perteikti tiek fiziniais veiksmais (ploja rankomis džiaugdami, puola muštis supykę ir pan.), tiek žodžiais (aikčioja, barasi, erzina ir pan.). Atsiranda naujų emocijų raiškos formų (kalbos intonacija, veido mimika), todėl emociniai išgyvenimai aiškiai matomi. Mokytojas aiškiai mato, kai mokinys pamokoje nuobodžiauja, nenori atlikti siūlomų veiklų, nesidomi tuo, kas vyksta klasėje. Todėl pradinių klasių mokytojui ypač aktualu tinkamai parinkti individualias pedagoginio poveikio priemones.

Mokymasis pradinukui yra nauja veikla, todėl nerimaujama dėl to, kaip jam seksis mokykloje, ar susidoros su keliamais reikalavimais, ar nenuvils savo artimųjų, bijomasi dėl savo naujo statuso klasėje. Todėl jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams būdingas kritiškas savęs vertinimas ir daugumą jų reikia emociskai

palaikyti. Net nesidomintis mokymusi, emociškai pasyvus vaikas nėra abejingas kitų vertinimams, jam taip pat svarbu patirti sėkmę, būti pagirtam, pastebėtam. Jei tai nepavyksta, tampa abejingais. Nesėkmėms kartojančiam, auga priešiškas aplinkiniams, pavydas, agresija. Tačiau jei neigiamos emocijos nėra ilgalaikės, jos gali motyvuoti vaiką mokytis, sustiprinti jo pastangas siekti pripažinimo mokykloje ir namuose.

Pradinių klasių mokiniai savo ir kitų emocijas suvokia ribotai. Vaikai gali nesuvokti to, ką jaučia, arba „suvaidinti“ emociją, kurios neišgyvena, dažnai neatpažįstamas kaltės jausmas, sunkiai skiriama baimė nuo nuostabos. Gerai pažįstamos tik baimės ir džiaugsmo emocijos. Kitų asmenų mimika ar kita jausmų išorinė raiška dažnai suprantama neteisingai, nors geriau atpažįstamos teigiamos emocijos.

Pradinių klasių mokiniams būdingas džiaugsmingas, žvalus, linksmas, nerūpestingas bendras emocinis tonas, kartu emocinis nepastovumas, dažna nuotaikų kaita, ryškios, nors ir trumpalaikės emocinės reakcijos. Kasmet stiprėja gebėjimas valdyti nepageidaujamas emocines reakcijas, išgyventi sudėtingas situacijas, formuojasi moraliniai jausmai (meilė Tėvynei, nacionalinis pasididžiavimas, prierašumas draugams, pareigos jausmas).

Išvados mokytojui

- Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai yra judrūs, aktyvūs. Atsižvelgiant į tai tikslinga ne tik pateikti fizinio veiklumo reikalaujančių užduočių ir įtraukti į aktyvias veiklas, bet ir mokyti vaikus kontroliuoti savo aktyvumą.
- Intensyviai vystantis pradinių klasių mokinių psichinės ir socialinės veiklos gebėjimams susiklosto prielaidos ir palankios sąlygos mokymuisi mokytis.

- Pradinių klasių mokinių mokymuisi mokytis ypač svarbu teigiamai save vertinti, adekvačiai suvokti emocijas, gebėti jas valdyti ir tinkamai reikšti.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Palaikyti pozityvią ir darbingą atmosferą padeda taisyklės. Kokią jūsų ar jūsų mokinių sugalvotą taisyklę rekomenduotumėte savo kolegoms kaip labiausiai padedančią spręsti drausmės problemas? Kodėl?
2. Apmąstykite, kaip padėtumėte šiems savo klasės mokiniams:
 - mokinys nenoriai atlieka užduotis, dirbdamas grupėje pykstasi su kitais vaikais, todėl yra klasės draugų nepageidaujamas atliekant bendras užduotis;
 - mokinys aktyvus, gabus, linkęs lyderiauti, turi daug idėjų ir nori, kad būtų klausoma tik jo. Kaip siūlytumėte spręsti tokių ugdytinių socializacijos klausimus?
3. Įsivaizduokite, kad atliekant vieną ar kitą užduotį, vaikų emocijos „liejasi per kraštus“: garsiai kalbama, užkrečiamai kvatojama, sukinėjama, judama. Tokiomis sąlygomis mokytojui nėra lengva mokinius sutelkti darbui. Kuo naudingos tokios situacijos? Kuo naudingos priešingos situacijos, kai emocinis fonas ramus ir darbingas?



1.2. MOKYMO IR MOKYMOSI STILIAI

Vaikai mokosi skirtingai, o mokymosi pobūdį lemia daugelis veiksnių. Kai kuriems galima daryti poveikį (pvz., formuoti savarankiško darbo ar mokėjimo mokytis įgūdžius, skatinti mokymosi motyvaciją, lavinti atmintį bei vaizduotę ir pan.), kai kuriems — sunkiai. Todėl pedagogo priedermė — taikyti tokius ugdymo metodus ir parinkti tokias mokymo strategijas, kurios geriausiai tinka vienam ar kitam mokiniui. Bene sunkiausiai keičiamos įgimtos psichinės savybės, tokios kaip mokymosi stilius, vyraujančios smegenų funkcijos, temperamentas. Priklausomai nuo jų kai kurie mokiniai mokydami teikia pirmenybę klausymui ir kalbėjimui, kiti — vaizdinei informacijai, dar kiti — praktinei veiklai ir pan. Nustatyta, kad

mokinių, kurie mokėsi mėgstamu būdu, rezultatai buvo geresni. Tad mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių savybes, turėtų ne tik tinkamai parinkti ir planuoti ugdymo turinį, bet ir kūrybingai derinti mokymo (-si) metodus bei priemones, numatyti konkrečius uždavinius ir įvairias ugdymo strategijas. Šiuo atžvilgiu mokytojo ir mokinių veikla ugdymo procese yra neskaidoma vienvė.

Mokymosi stilius. Tiek vaikai, tiek suaugusieji priima ir tvarko informaciją trimis būdais: regimuoju, garsiniu ir kinestetiniu. Pirmieji turi gerą vaizdinę atmintį, apibūdina net prieš keletą metų matytas scenas, objektus bei veidus. Regimuoju būdu besimokantiems vaikams patinka, kai informacija pateikiama vaizdžiai: naudojant paveikslus, schemas, nuotraukas, plakatus, išryškinant esminius žodžius. Tokie mokiniai dažniausiai kalba greitai, pakeltu tonu, daug gestikuliuoja, ore braižo schemas. Jų darbo stalas visada tvarkingas, kad regėjimo lauko netrikdytų netvarka, jie puikiai atsimens

spalvas, dydį ir vietą. Jei vyrauja vaizdinis informacijos priėmimo būdas, rekomenduojama piešti su mokomąja medžiaga susijusius paveikslėlius, schemas, pabraukti svarbiausius dalykus, naudoti spalvas bei skirtingus šriftus. Taip pat gerai yra žiūrėti mokomuosius filmus, kurti plakatus, iliustruoti nuotraukomis ar paveikslais, svarbiausią informaciją užrašyti ir priklijuoti gerai matomose vietose, įsivaizduoti ar net suvaizdinti nagrinėjamą temą.

Garsiniu būdu informaciją priimančias vaikai turi gerą girdimąją atmintį. Jiems patinka diskusijos, pasakojimai, skaitomų istorijų klausimas, garso įrašai bei įvairūs žodiniai žaidimai. Klausydami informacijos jie atsimeina balso aukštumą ir stiprumą, mokydami garsiai skaito arba „kalbasi su savimi“. Garsiniu būdu informaciją priimančiams vaikams patinka, kai užduotys pateikiamos žodžiu, akcentuojant veiksmų atlikimo tvarką, pakartojant ir apibendrinant. Geriausiai susikaupia tyloje. Jei vyrauja garsinis informacijos priėmimo būdas, geriausia mokytis skaitant garsiai ar pašnibždomis, kam nors pasakojant apie tai, ką norima įsiminti, bandant „sukurti“ pokalbį tarp skaitovo ir teksto, tekstą, kurį reikia išmokyti, kartojant ritmiškai. Labai gerai mokytis klausantis muzikos ar kitokios su mokomąja medžiaga susijusios garsinės informacijos.

Kinestetikai pasaulį pažįsta lytėdami ir praktiškai veikdami. Jie lengvai prisimena įvykius ir gali įvardyti su jais susijusius jausmus bei pojūčius. Kinestetikams patinka liesti medžiagą, naudoti įvairius modelius, juos gaminti. Mėgstama yra fizinė veikla, modeliavimas, žaidimai lauke, ekskursijos, mokymasis veikiant (projekto metodas). Tokiems mokiniams svarbu visą laiką būti užimtiems. Rekomenduojama mokantis vaikščioti ar kitaip ritmingai judėti (pavyzdžiui, kartojant taisyklę ritmingai spragsėti pirštais ar mušti koją), nuolat keisti ar bent pertvarkyti savo mokymosi vietą. Jeigu

neturi galimybės vaikščioti klasėje, siūloma ką nors turėti rankose (pvz., pieštuką, liniuotę). Skaitant mokomąją medžiagą rekomenduojama keisti kūno padėtį (skaityti atsistojus, atsigulus, atsėdus ir pan.), emocionaliai reaguoti į skaitomą tekstą (šypsotis, linksėti, piešti šypsenėles, šauktukus ir kt. ženklus). Kadangi tokie mokiniai fiziškai labai aktyvūs, jiems mokantis būtinos reguliarios pertraukėlės.

Nors žinoma, kad kiekvienas mokinys turi savitą mokymosi stilių, kuriame ryškiau ar ne taip akivaizdžiai išreikšti aprašyti vizualinis, audialinis ar kinestetinis informacijos priėmimo ir apdorojimo principai, tyrimai rodo, jog mokytojai dažniausiai moko jiems patiems priimtiniu stiliumi, tuo stiliumi, kuriuo jie patys mokėsi, o ne taikydami mokymo ir mokymosi metodikas pagal individualias kiekvieno mokinio savybes ir poreikius. Nuo to akivaizdžiai kenčia mokymo (-si) veiksmingumas, rezultatai, o ilgai mokytojo ir ugdytinio tarpusavio santykiai.



Smegenų funkcijos. Vaikai skiriasi ir pagal tai, kuris smegenų pusrutulis vyrauja — kairysis ar dešinysis. Todėl ugdytojams svarbu ne tik į tai atsižvelgti, bet ir organizuoti ugdymo procesą taip, kad jis geriausiai atitiktų vaikų mokymosi galimybes.

Kairiajam pusrutuliui priskiriamos šios funkcijos: kalba, skaitymas, rašymas, loginis mąstymas, taisyklių laikymasis, teksto ir sakinio analizė, gebėjimas išskirti detales, skaičiai, duomenys, faktai, linijinis nuoseklus suvokimas, laiko suvokimas, gebėjimas atmintinai išmokti nuo konteksto atskirtus informacijos vienetus (svetimos kalbos žodžius, datas, formules, terminus ir kt.). Dešiniajam pusrutuliui priklauso šios funkcijos: vaizduotė, kūno kalba, intuicija (jausmai), kūrybingumas, gebėjimas susieti faktus, orientacija, menas, muzika, šokis, balso skambesys, intonacija, kalbėjimo ritmas, mimika, judesiai, visumos suvokimas, erdvės pojūtis. Taigi, vieni vaikai informaciją suvokia verbaliniu, linijiniu būdu (kairysis pusrutulis), o kiti mato visumą (dešinysis pusrutulis).

Tyrimai rodo, kad ugdymo procese vis dar vyrauja tradiciniai mokymo (-si) metodai — skaitymas, rašymas, pasakojimas, pratybos ir kt. Tai įprasti, tačiau daugiausia kairiojo smegenų pusrutulio veiklos reikalaujantys mokymosi būdai. Mokytojai, taikantys abiem pusrutuliams tinkančius mokymo (-si) metodus, išugdo daugiau mokinių, kuriems sekasi net ir patys „akademiškiausi“ dalykai. Kai mokojoji medžiaga yra pristatoma įvairiais būdais, o į mokymosi procesą įtraukiami visi pojūčiai, mokiniams lengviau susieti naują informaciją su turima, atrasti daiktų ar reiškinių tarpusavio sąsajas, geriau įsisavinti naują medžiagą. Todėl turėtume dažniau taikyti šiuos mokymo (-si) metodus:

Vizualizavimo. Žodžiai, sakiniai, paragrafai tinka ne visiems. Kai kuriems vaikams daug lengviau suprasti medžiagą, kai ji pateikiama paveikslėliais, žemėlapiiais, diagramomis ir kt.

Vaizduotės skatinimo. Vaizduotė yra žodžiu pateiktos informacijos pavertimas vaizdiniais. Paskatinkite mokinius užmerkti akis ir įsivaizduoti tai, apie ką mokomasi. Tai padės jiems ne tik suvokti

informaciją, bet ir lavinti kūrybiškumą.

Vaizdingos kalbos. Pasitelkite eilių, pasakų, priežodžių, patarlių ir pan. Tokios kalbinės raiškos priemonės sukelia vaizdinių, kurie galiausiai paverčia gautą informaciją „gyva“.

Metaforų vartojimo. Ieškokite sąsajų tarp, atrodo, nesietinų dalykų. Metaforos nesuteikia patirties, tačiau jos moko sieti naują medžiagą su jau turima. Kuo aiškesnė ir suprantamesnė sąsaja, tuo lengviau suvokti naują medžiagą.

Vaikų patirties įtraukimo. Vadovėliai informaciją pateikia linijiniu būdu, todėl informacija mūsų smegenyse yra fragmentiška, o ne integruota. Patirtis leidžia vaikui „pajusti“ informacijos visumą.

Pojūčių naudojimo. Įrodyta, kad pradinėje mokykloje mokymasis pasitelkiant pojūčius yra labai aktualus ir veiksmingas. Mokiniai turi ne tik išgirsti ir pamatyti informaciją, bet ir ją paliesti bei pajusti.

Muzikos naudojimo. Ritmas, rimas, dainos padeda žaismingai pateikti informaciją, ją „užkoduoja“ ir padaro lengvai įsimenamą.

Temperamentas — kompleksas psichinės veiklos savybių, kurioms būdingas pastovumas ir kurios turi įtakos ne tik mokymuisi, bet ir visoms kitoms asmenybės savybėms. Skiriami 4 temperamentų tipai: flegmatikas, cholericas, melancholikas, sangvinikas. Mokinys, turintis sangviniko temperamentą, yra reaktyvus, emociingas, reaguoja į viską greitai, lengvai sukaupia dėmesį. Jį nesusunku disciplinuoti, jo greitai judesiai, kalbos tempas plastiškas. Dažniausiai tokie mokiniai mėgsta veikti kartu su kitais mokiniais, aktyviai dalyvauja pamokoje ir nepamokinėje veikloje. Dėl šių savybių sangvinikai dažnai tampa klasės lyderiais ir pirmaisiais mokytojo pagalbininkais. Cholericas pasižymi dideliu reaktyvumu, aktyvumu, tačiau jų reaktyvumas

viršija aktyvumą. Cholerikai nekantrūs, nepasižymi išsvermingumu, jiems sunku perkelti dėmesį. Klasėje cholerikas tikras nenuorama, ekspresyviai reaguojantis įvairius išorinius dirgiklius, dažnai nesugebantis atlikti užduoties iki galo. Įveikti cholerikui kylančias problemas gali padėti keletas jo veiklų bei elgesį padedančių reguliuoti taisyklių. Flegmatikas yra neemocingas, gebantis susivaldyti, pasižymintis lėtu kalbos tempu ir judesiais, užduotims atlikti sugaištantis daugiau laiko nei kiti bendraamžiai. Gali atrodyti, kad flegmatikas menkai domisi mokymusi, o jo pastangos yra nepakankamos. Tai netiesa, pedagogui derėtų suprasti, kad flegmatiko mokymosi tempas lėtesnis, išorinė emocijų raiška ne tokia raiški nei kitų vaikų, mėgstama dirbti ne grupėje, bet individualiai. Flegmatikai gali puikiai atlikti užduotis, kurios reikalauja kruopštumo, išbaigtumo, didesnio susitelkimo. Melancholikas — labai jautrus, tylios kalbėsenos, neaktyvus, greitai pavargstantis, turintis bendravimo sunkumų, todėl reikia, kad mokytojas jį palaikytų, padėtų užmegzti tarpusavio santykius su kitais mokiniais.

Temperamentas yra įgimtas (paveldėtas), tačiau kai kurios asmens savybės gali kisti veikiant gyvenimo ir auklėjimo sąlygoms. Temperamentas gali turėti teigiamą arba neigiamą įtaką ir mokymuisi, ir bendram asmenybės vystymuisi. Tikslingai ugdant teigiamas temperamento savybes, sangvinikas tampa aktyvus veikėjas, pastabus mąstytojas, greitos orientacijos žmogus, cholerikas — intensyviai dirbantis, flegmatikas — galvotas, melancholikas — jautrus kitiems.

Išvados mokytojui

- Pedagogas, siekiantis padėti vaikams atrasti jiems tinkamą mokymosi būdą, turėtų kūrybingai parinkti mokymosi metodus ir priemones, taikyti įvairias mokymosi strategijas. Mokytojo ir mokinių veikla ugdymo procese pasireiškia

kaip neskaidoma vienovė.

- Temperamentas — labai pastovus mokinių psichinės veiklos savybių kompleksas. Aktualu mokinius įtraukti į tokią veiklą, kurioje įvairių temperamento tipų mokiniai galėtų ne tik optimaliai atskleisti savo galimybes, bet ir ugdytis teigiamas temperamento savybes.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Pabandykite įvertinti savo mokinių mokymosi ir jūsų pedagoginės veiklos stilių: kiek jūsų mokinių pirmenybę teikia su dešiniojo smegenų pusrutulio veikla susijusioms užduotims? Ar suteikiate pakankamai galimybių mokiniams mokytis skirtingais būdais, atlikti abiejų smegenų pusrutulių veiklos reikalaujančias užduotis? Kurio jūsų smegenų pusrutulio veikla vyrauja?
2. Pagalvokite, kokią įtaką tai daro jūsų pedagoginės veiklos stiliui. Ar, atsižvelgdamas į tai, siekiate plėtoti savo pedagogines poveikio priemones?

1.3.

UGDYMO TIKSLŲ RAIDA

Ugdymo tikslų įvairovė ir klasifikavimas.

Kiekvienam švietėjui vienas svarbiausių yra ugdymo tikslų klausimas. Norėdamas dirbti kryptingai, mokytojas turi žinoti, ko mokytis ir kokių rezultatų siekti. Geras tikslų žinojimas ir supratimas yra esminė mokytojo kompetencijos dalis. Nors ugdymo tikslai išsamiai aprašyti Bendrosiose programose, norint juos teisingai interpretuoti, mokytojui reikia plataus profesinio pasirengimo, turinčio tvirtus bendrosios pedagogikos ir dalykų didaktikos pagrindus.

Veiksminga priemonė ugdymo tikslams nagrinėti ir mokymo bei mokymosi kokybei vertinti yra įvairios ugdymo tikslų klasifikacijos. Šiame skyrelyje trumpai apžvelgsime keletą paplitusių ugdymo tikslų klasifikacijų, kurios padeda geriau suprasti Bendrųjų programų teiginius ir jais pasinaudoti planuojant mokymą ir mokymąsi, pasirenkant metodus ir vertinant rezultatus.

Viena iš dažniausiai naudojamų ugdymo tikslų klasifikacijų yra B. S. Bloomo taksonomija. Joje ugdymo tikslai skirstomi į tris sritis: kognityvinę (žinojimo, protinių gebėjimų ugdymo), emocinę (jausmų ir nuostatų ugdymo), psichomotorinę (fizinį judesį ir gebėjimų ugdymo). Kiekviena iš šių sričių Bloomo taksonomijoje skirstoma į smulkesnes tikslų klases. Pavyzdžiui, viename iš naujausių Bloomo taksonomijos variantų kognityviniai ugdymo tikslai skirstomi į šešis poklasius.

Kurdami Bloomo taksonomiją, be kitų tikslų, taksonomijos autoriai siekė atkreipti švietėjų dėmesį į tai, kad mechaninis žinių įsiminimas nėra vienintelis ugdymo tikslas. Žinojimas yra išsamus tik tada, kai žinios yra suprastos, kai gebama jas taikyti,

analizuoti, vertinti ir jomis remiantis kurti naujas žinias. Iš Bloomo taksonomijos taip pat matyti, kad reikia ugdyti ne tik kognityvinį mokinio žinojimą, bet ir jo psichomotorinius gebėjimus ir nuostatas. Būtent ši idėja Bendrosiose programose remiasi sąvokų žinios, gebėjimai, nuostatos triada.

Šiuolaikinėje pedagogikoje dažnai nesitenkinama tik abstrakčiu teiginiu, kad *žinių, gebėjimų, nuostatų ugdymas turi būti subalansuotas*, arba teiginiu, kad pagrindinis *kognityvinio mokinių ugdymo principas — ne mechaninis įsiminimas*, bet bandoma siekiamą pusiausvyrą nusakyti kiekybiškai. Pavyzdžiui, dauguma ekspertų mano, kad ugdant pradinį klasių mokinius, mokant juos atskirų dalykų, mokymo laikas, skiriamas įsiminti ir suprasti, neturėtų viršyti 50–70 proc. viso mokymo laiko, skiriamo kognityviniams ugdymo tikslams (žr. 6 pav.) pasiekti.

Kitais žodžiais tariant, žinių taikymo, analizės, vertinimo ir kūrybos gebėjimams ugdyti turėtų būti skiriama ne mažiau kaip 30–50 proc. dalykams mokytis skiriamo laiko. Panašios proporcijos turėtų būti laikomasi ir vertinant mokinių pasiekimus, t. y. mokinio žinioms ir supratimui įvertinti neturėtų būti skiriama didesnė nei 50–70 proc. jo kognityvinių pasiekimų įvertinimo dalis.



6 pav. Kognityvinio ugdymo tikslų klasifikacija

Ugdymo tikslams klasifikuoti bei mokymo ir mokymosi rezultatams vertinti patogu taikyti ir jau aptartą R. Marzano modelį, kuriame išskirti trys mokinio mąstymo lygmenys. Akivaizdu, kad kognityvinio, metakognityvinio ir ego sistemos lygmens mąstymo ugdymas turi būti atitinkamai subalansuotas ir teisingai išryškėti vertinant ugdymo rezultatus. Ypač daug dėmesio pastaruoju metu visame pasaulyje krepiama į tai, kad per kiekvieną pamoką būtų skiriama pakankamai dėmesio metakognityviam mąstymui ugdyti.

Kompetencijų ugdymo būtinybė. Kintantis socialinis ekonominis gyvenimas verčia tobulinti bendrojo ugdymo tikslus, siekti naujos ugdymo kokybės. Kuriantis žinių visuomenei, mažėja poreikis įsiminti labai daug faktinių žinių, tačiau drauge didėja poreikis įvaldyti įrankius, leidžiančius atrinkti, apdoroti ir pritaikyti žinias, reikalingas praktinei veiklai. Švietimo ekspertai dabar daug diskutuoja apie kompetencijomis grįstą mokymą. Vis dažniau apie kompetencijas kalba ir politikai. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Parlamentas ir Taryba savo 2006 m. rekomendacijoje dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų atkreipia Europos Sąjungos šalių dėmesį į aštuonių esminių kompetencijų, reikalingų visiems piliečiams, ugdymą.

Kompetencija suprantama kaip žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, sudaranti asmeniui sąlygas mobilizuoti, integruoti ir pritaikyti įgytas žinias sudėtingomis, kintančiomis ir nenuspėjamomis tam tikros veiklos srities aplinkybėmis. Kompetencijų ugdymas — tai ne tik žinių įsiminimas, bet ir jų apmąstymas bei išbandymas praktikoje.

Veiksmingai ugdyti kompetencijas galima tik kokybiškai patobulinus ugdymo procesą. Ekspertai pabrėžia šiuos į kompetencijas orientuoto ugdymo ypatumus:



- Mokymo ir mokymosi rezultatų kokybė vertinama atsižvelgiant į mokinių įgyto žinojimo praktinį naudingumą ir integralumą.
- Mokiniai mokymo ir mokymosi procese yra aktyvūs.
- Mokomasi kuo autentiškesnėmis aplinkybėmis ir sąlygomis.
- Mokymo ir mokymosi procese daug dėmesio skiriama bendravimui ir bendradarbiavimui.
- Mokymasis grindžiamas dalyvavimu veiklose ir patirties kaupimu.
- Patirčiai transformuoti į žinojimą naudojamas reflektavimo (vertinimo, apgalvojimo ir / ar apsvarstymo) procesas.
- Mokiniai supranta mokymo tikslus ir rezultatų vertinimo kriterijus.
- Taikomi labai įvairūs vertinimo metodai. Jie priklauso nuo aplinkybių ir vertinimo objekto.

Iš šių ypatumų akivaizdu, kad į kompetencijas orientuotas ugdymas turi daug bendra su metakognityvinių gebėjimų ugdymu, mokymusi mokytis.

Esminės kompetencijos — tai visų žmonių asmeninei gerovei, asmenybės vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingos kompetencijos. Iš šių kompetencijų daugelio šalių pradiniam ugdyme šiuo metu pra-



dedamos ypač aktyviai diegti su mokėjimu mokytis ir IKT taikymu susijusios esminės kompetencijos.

Išvados mokytojui

- Įvairios ugdymo tikslų klasifikacijos padeda mokytojui geriau subalansuoti ugdymo tikslus. Ne mažiau kaip 30–50 proc. pamokos laiko turėtų būti skiriama kitiems ugdymo tikslams nei vien įsiminimui ir supratimui. Kiekvienoje pamokoje reikia skirti dėmesio mokinių metakognityviniam mąstymui ugdyti.
- Kompetencijų įgijimas užtikrina asmens gebėjimą sėkmingai veikti praktiškai. Į kompetencijų ugdymą orientuotas mokymas grindžiamas konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi ir kitomis moderniomis pedagogikos idėjomis.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Prisiminkite, kokias ugdymo tikslų klasifikacijas jūs žinote, ir pabandykite jas trumpai apibūdinti. Kokias iš jų taikote savo darbe ir kaip?
2. Pateikite lietuvių kalbos, matematikos ar pasaulio pažinimo užduočių pavyzdžių ir aptarkite, kurios mokinių kompetencijos būtų ugdomos atliekant tokio tipo užduotis.

2 BENDROSIOS PROGRAMOS IR UGDYMO KOKYBĖ

Kuriantis žinių visuomenei ir stiprėjant globalizacijos poveikiui, ugdymo kokybės klausimas tampa vis aktualesnis tiek valstybei, tiek pavieniems asmenims. Keičiasi ne tik ugdymo kokybės vertinimo kriterijai, bet ir pati ugdymo kokybės samprata. Vienas iš svarbiausių dokumentų, aprašančių ir padedančių įgyvendinti bendrojo ugdymo kokybę, yra Bendrosios programos. Šiame skyriuje trumpai aptarsime Bendrųjų programų ir ugdymo kokybės ryšį bei esminius į naująją kokybę orientuotus atnaujintų Bendrųjų programų ypatumus.

2.1. BENDRŲJŲ PROGRAMŲ REIKŠMĖ SIEKIANT UGDYMO KOKYBĖS

Ugdymo kokybė įvairiuose šaltiniuose apibrėžiama gana įvairiai, tačiau tų apibrėžimų skirtumai dažnai nėra esminiai. Kalbant apibendrintai, ugdymo kokybės sąvoką galima aiškinti kaip ugdymo tikslų pasiekimo laipsnį. Jei išskelti ugdymo tikslai pasiekti, tai sakoma, kad ugdymo kokybė gera, priešingu atveju — bloga. Konkretūs ugdymo kokybės apibrėžimai gali skirtis, nes skirtingos interesų grupės akcentuoja skirtingus ugdymo tikslų aspektus ir ugdymo tikslus nusako vartodamos skirtingą terminiją. Pavyzdžiui, dažnai skiriasi politikų, pedagogikos mokslininkų ir švietimo praktikų vartojami terminai, todėl šios grupės tą pačią ugdymo kokybę gali apibūdinti gana skirtingai.

Kas gi būdinga šiuolaikinio ugdymo kokybei? Atsakydami remsimės UNESCO organizacijos EFA pasaulinės stebėsenos ataskaita⁴, kurioje pabrėžiami penki šiuolaikiniai švietimo kokybės reikalavimai:

- atsižvelgimas į mokinių įvairovę;
- atsižvelgimas į ekonominį ir socialinį kontekstą;
- geri žmogiškieji ir materialiniai išteklių;
- kokybiški mokymo ir mokymosi procesai;
- geri mokymo ir mokymosi rezultatai.

Taigi šiandien ugdymo kokybė suprantama

daug plačiau, nei vien tik geri testų ir egzaminų rezultatai. Kokybiškas bendrasis ugdymas turi padėti tvirtus pagrindus visam tolesniam kiekvieno mokinio asmeniniam gyvenimui, mokymuisi ir darbinei veiklai. Ugdymas turi būti individualizuojamas pagal mokinių poreikius. Ugdymo procesas turi būti gerai subalansuotas, orientuotas į kompetencijas, sudarantis sąlygas mokiniui skleistis kaip asmenybei. Ugdoma turi būti tinkamoje aplinkoje. Atnaujintose Bendrosiose programose labiau nei anksčiau Bendrųjų programų redakcijose atsižvelgiama į išvardytus šiuolaikinius švietimo kokybės reikalavimus.

Viena iš svarbiausių Bendrųjų programų funkcijų — įvairioms visuomenės grupėms (politikams, mokslininkams, praktikams ir kt.) susitarti dėl bendriausių ugdymo tikslų ir ugdymo kokybės kriterijų. Toks susitarimas sudaro sąlygas suteikti mokytojams ir mokykloms daugiau savarankiškumo renkantis metodus ir priemones kokybei pasiekti. Moderni ugdymo kokybės vadyba remiasi suderintomis visų švietimo lygmenų pastangomis. Laikomasi principo, kad kiekvienas švietimo sistemoje dirbantis asmuo, kiekvienas mokytojas turi būti maksimaliai įtrauktas į kokybės gerinimą.

Bendrosios programos yra tarsi gairės mokytojams, švietimo vadovams, vadovėlių autoriams ir kitiems ugdymo proceso dalyviams, siekiantiems užtikrinti ugdymo kokybę. Jos yra pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo turinį. Modernaus ugdymo turinio samprata apima ne tik mokomųjų dalykų tematiką, bet ir visa tai, ko, kaip ir kokioje aplinkoje mokoma. Dėl šios priežasties atnaujintose Bendrosiose programose aptariama ne tik dalykų tematika, bet ir geriausi ugdymo metodai, ugdymo aplinka, mokinių pasiekimų vertinimas, ugdymo individualizavimas.

4 UNESCO, EFA Global Monitoring Report, Education for All: The Quality Imperative, 2005

Bendrosiose programose pateikiami mokinių pasiekimų vertinimo kriterijai leidžia analizuoti ugdymo kokybę, tačiau Bendrosios programos nėra specialiai pritaikytos trumpalaikiams ir vidutinės trukmės atskirų mokinių mokymosi pasiekimams matuoti. Bendrosios programos nekelia besąlygiškų reikalavimų konkretaus mokinio pasiekimams. Jos nužymi tik apibendrintas ugdymo gaires, kurių privalo laikytis visi šalies mokytojai ir mokykla. Mokytojas ir mokykla yra atsakingi už tai, kad kiekvienas mokinys gautų kokybišką jam tinkamą ugdymą ir kad darytų kuo didesnę pažangą Bendrosiose programose nužymėta kryptimi.

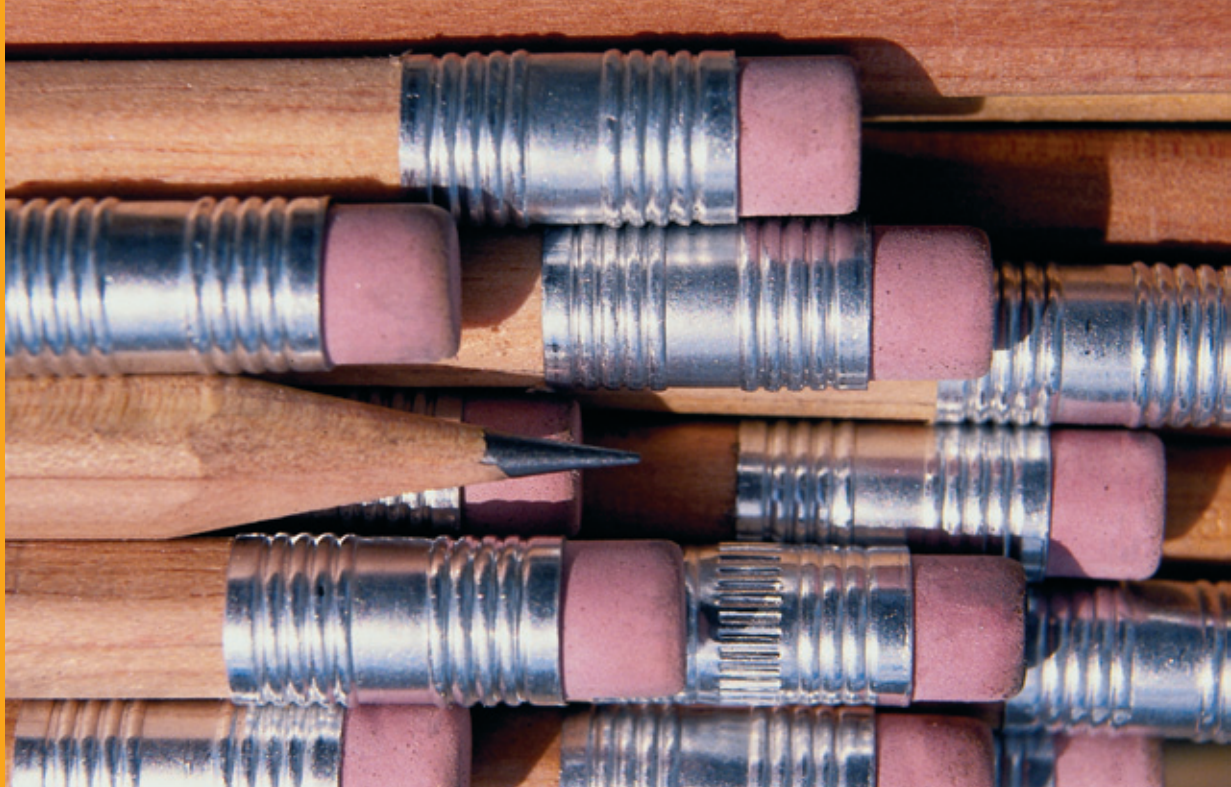
Išvados mokytojui

- Kokybiškas ugdymas turi kiekvienam mokiniui suteikti tvirtus pagrindus, reikalingus toliau mokytis ir gyventi sparčiai kintančiame pasaulyje.
- Viena iš svarbiausių Bendrųjų programų paskirčių — padėti mokytojams siekti ugdymo kokybės.
- Bendrosios programos nekelia besąlygiškų reikalavimų konkretaus mokinio mokymosi pasiekimams. Jos tik nužymi visiems mokytojams ir mokykloms privalomas ugdymo gaires.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Savais žodžiais paaiškinkite, kuo Bendrosios programos yra svarbios siekiant ugdymo kokybės.
2. Į kokius UNESCO organizacijos akcentuojamus šiuolaikinius švietimo kokybės reikalavimus, jūsų nuomone, reikia labiausiai atsižvelgti tobulinant Lietuvoje pradinį ugdymą ir kodėl?





2.2. ATNAUJINTA PRADINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Pradinio ugdymo bendroji programa (toliau — Programa) — tai dokumentas, reglamentuojantis pradinio ugdymo turinį. Apžvelgsime atnaujintos Programos struktūrines dalis ir aptarsime, kaip pagal Bendrųjų programų atnaujinimo sumanymą jos turi prisidėti prie pradinio ugdymo kokybės gerinimo.

Programoje išskiriami du dalyko mokymo koncentrai, apimantys atitinkamai 1—2 ir 3—4 klases. Kiekvieno dalyko turinys Programoje aprašomas pagal šią

struktūrinę schemą: bendrosios nuostatos, tikslas, uždaviniai, struktūra, mokinių gebėjimų raida, mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės, turinio apimtis, vertinimas.

Programoje aptariamos būdingosios mokojo dalyko ypatybės, dalyko vieta ugdymo turinyje, dalykinio ugdymo turinio integravimas ir bendrosios dalyko didaktinės nuostatos, formuluojamas dalyko mokymo pradinėje mokykloje tikslas, dalyko mokymo pradinėje mokykloje uždaviniai, susiję su dalykinių ir kitų svarbių kompetencijų ugdymu, išdėstoma ir paaiškinama Programoje naudojama dalykinio ugdymo turinio klasifikavimo sistema. Bendriausiais bruožais aprašomas tolydus mokinių gebėjimų augimas ir orientaciniai mokinių mokymosi pasiekimai pagal mokymo koncentrus, pateikiamos trumpos metodinės rekomendacijos, aiškinama, ko ir kaip plačiai turėtų būti mokomasi tam tikrame mokymo koncentre, bendriausiais bruožais aprašyti mokinių mokymosi pasiekimų (įgytos kompetencijos) lygmenys (patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis).

Atnaujinant visų dalykų bendrąsias programas buvo keliami šie su ugdymo kokybės gerinimu glaudžiai susiję Lietuvos švietimo sistemai aktualūs siekiai:

- gerinti ugdymo proceso planavimą;
- giliau diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą;
- geriau suderinti ugdymo procesą su amžiaus tarpsnių mokymosi ypatumais;
- labiau susieti ugdymo turinį su realiu gyvenimu ir ugdyti mokinių kompetencijas;
- labiau integruoti ugdymo turinį;
- tobulinti mokinių pasiekimų vertinimą;
- diegti inovatyvius ugdymo metodus.

Smulkiau panagrinėsime, kaip struktūriniai Programos sprendimai ir atskiri turinio dėmenys turėtų padėti įgyvendinti kiekvieną iš siekių.

Gerinti ugdymo proceso planavimą turi padėti specialiai šiuolaikiškam ugdymo proceso planavimui pritaikyta atnaujintos Programos struktūra ir Programos skyriuose pateikiama išsamesnė informacija apie ugdymo turinį. Ilgalaikiam planavimui (metams ar pusmečiui) ypač svarbi Programos skyriuose „Dalyko tikslas“, „Uždaviniai“, „Struktūra“, „Mokinių gebėjimų raida“ ir poskyriuose „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ ir „Vertinimas“ pateikta informacija. Būtiniausia trumpalaikiam planavimui (pamokai, savaitei) informacija pateikiama skyriuje „Mokinių gebėjimų raida“ ir poskyriuose „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ ir „Turinio apimtis“.

Labiau diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą (parinkti tinkamus mokymo ir mokymosi metodus, pasiekti, kad mokinių mokymosi krūviai būtų optimalūs) mokytojui bus lengviau, jei jis naudosis Programos poskyriais „Turinio apimtis“ ir „Vertinimas“. Juose pateikta informacija gali padėti mokytojui teisingiau įvertinti mokinio pasiekimų lygį ir parinkti

jam tinkamą ugdymo turinį. Parinkdamas mokymo ir mokymosi metodus, mokytojas taip pat gali pasinaudoti poskyrio „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ lentelės grafoje „Ugdymo gairės“ pateiktomis metodinėmis rekomendacijomis. Kadangi Programoje ugdymo turinys aprašytas dvejų metų koncentrais, tai mokytojas turi galimybę išdėlioti temas ir suplanuoti mokinių kompetencijų augimą savo nuožiūra, atsižvelgdamas į savo mokinių pasiekimus ir poreikius.

Geriau suderinti ugdymo procesą su amžiaus tarpsnių mokymosi ypatumais mokytojui turi padėti Programos skyriaus „Mokinių gebėjimų raida“ ir poskyrių „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ bei „Vertinimas“ medžiaga. Ja naudojamas mokytojas gali aiškiau nusižymėti savo mokinių tolydaus, koncentriško gebėjimų ugdymo gaires ir susiplanuoti konkrečias mokymo bei mokymosi veiklas. Taip pat skyriaus „Mokinių gebėjimų raida“ medžiaga turėtų naudotis penktokus mokantys pedagogai, kad žinotų, kokius esminius gebėjimus mokiniai turi būti išsiugdę ir kokios jų starto penktoje klasėje pozicijos.

Labiau susieti ugdymo turinį su realiu gyvenimu ir ugdyti mokinių kompetencijas mokytojams turėtų padėti tiek Programos struktūra, tiek visos svarbiausios jos dalys. Rengiant programą, atsisakyta ugdymo turinio aprašymo būdo, pagrįsto dalykų tematikos akcentavimu. Pasirinktas ugdymo turinio aprašymas aptariant mokinių įgyjamų kompetencijų sudedamąsias dalis — nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą. Be to, visose svarbiausiose Programos dalyse (įskaitant bendrąsias nuostatas, tikslus ir uždavinius) aptariami su kompetencijų ugdymu ir su mokinių žinių taikymu realiame gyvenime tiesiogiai ar netiesiogiai susiję klausimai.

Labiau integruoti ugdymo turinį turėtų paskatinti skyriuje „Bendrosios nuostatos“ pateiktos pastabos apie vidinį ir

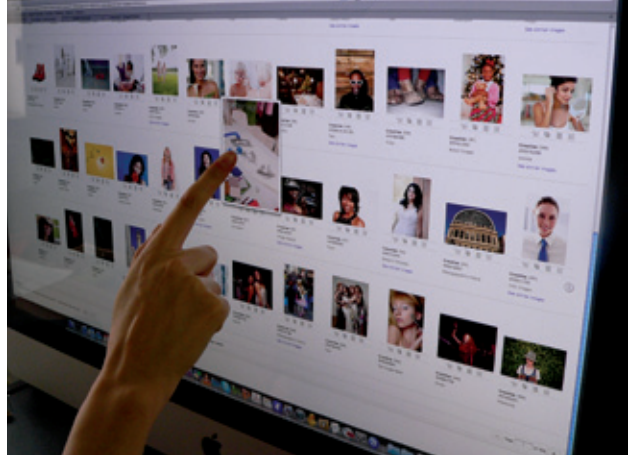
išorinį dalykinio ugdymo turinio integravimą. Nemažai rekomendacijų, susijusių su ugdymo turinio integravimu, pateikta ir poskyrio „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ lentelės grafoje „Ugdymo gairės“.

Tobulinti mokinių pasiekimų vertinimą turėtų skatinti Programos poskyryje „Vertinimas“ nužymėtos mokinių pasiekimų vertinimo gairės. Jomis remdamiesi mokytojai ir mokyklos gali susikurti konkretesnes tam tikrų užduočių atlikimo rezultatų ar mokinių pasiekimų ilgesnių laikotarpių pabaigoje vertinimo ir įsi-vertinimo kriterijų sistemas. Gairės gali būti naudingos analizuojant informaciją, mokytojų surinktą stebint ir klausinėjant mokinius, ir taip didinant formuojamojo vertinimo veiksmingumą.

Diegti inovatyvius ugdymo metodus mokytojams turėtų padėti Programos poskyryje „Mokinių pasiekimai ir ugdymo gairės“ pateiktos metodinės rekomendacijos. Dalis jų yra tiesiogiai skirtos inovatyviems metodams taikyti, mokinių aktyvumui, mąstymui, bendradarbiavimui skatinti, šiuolaikiškoms mokymo ir mokymosi aplinkoms kurti. Modernesnius mokymo (-si) metodus, pagrįstus naujomis pedagogikos idėjomis, padės diegti ir Programoje kompetencijų terminais aprašyti planuojami mokinių mokymosi rezultatai. Tokios kokybės mokymosi rezultatų vien tradiciniais mokymo ir mokymosi metodais, orientuotais į faktinių žinių perteikimą, pasiekti nepavyks. Todėl mokytojai yra skatinami ieškoti naujų sprendimų, taikyti inovatyvius metodus, naudoti kompiuterines mokymo priemones, internetą ir kitas šiuolaikines technologijas.

Išvados mokytojui

- Atnaujinta Bendroji pradinio ugdymo programa, įsigaliojusi nuo 2008 m., turėtų padėti mokytojams planuoti ugdymo procesą, individualizuoti ugdymą, atsižvelgti į amžiaus



tarpsnių ypatumus, ugdyti mokinių kompetencijas, integruoti ugdymo turinį, tobulinti vertinimą, diegti inovatyvius metodus.

Įvertinimo klausimai ir užduotys

1. Savais žodžiais apibūdinkite svarbiausias struktūrines Bendrosios pradinio ugdymo programos dalis.
2. Analizuodami Bendrąją pradinio ugdymo programą, raskite vietas (skyrus, lenteles, pastraipas, sakinius ar atskiras frazes), kuriomis remdamiesi galėtumėte pateikti argumentų, jog siekiama padėti mokytojams: 1) tobulinti mokinių pasiekimų vertinimą; 2) individualizuoti ugdymą; 3) ugdyti kompetencijas.

2.3. BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

Vienu iš svarbiausių atnaujintų Bendrųjų programų rengėjų uždavinių buvo labiau orientuoti Bendrąsias programas į kompetencijų ugdymą, pritaikant Lietuvos poreikiams ir integruojant į ugdymo turinį Europos Sąjungos siūlomas esmines kompetencijas. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba rekomendavo visoms Europos Sąjungos šalių švietimo sistemoms ypatingą dėmesį atkreipti į aštuonių esminių kompetencijų ugdymą: komunikavimo gimtąja kalba; komunikavimo užsienio kalbomis; matematinės ir esminių kompetencijų mokslo ir technologijų srityse; skaitmeninio raštingumo; mokėjimo mokytis; socialinės ir pilietinės; iniciatyvumo ir verslumo; kultūrinio sąmoningumo. Europos Sąjungos siūlomas esminės kompetencijos iš esmės yra bendrosios kompetencijos, svarbios kiekvienam žmogui bet kurioje gyvenimo srityje. Bendrųjų kompetencijų svarba išaugo, nes, tobulėjant technologijoms, sumažėjo specifinių darbinių gebėjimų, susijusių su darbu konkrečiose darbo vietose, išliekamoji vertė. Sparčiai keičiantis gamybos būdams, įrangai ir darbo organizavimui, specifiniai darbiniai gebėjimai greitai sensta. Darbuotojai turi nuolat mokytis ir įgyti naujų gebėjimų. Bendrosios kompetencijos tampa geru pagrindu nuolatiniam mokymuisi ir specifinių darbinių gebėjimų įsisavinimui. Taigi bendrųjų kompetencijų ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje padeda mokiniams geriau pasiręgti gyvenimui darbo ir profesijų pasaulyje, konkurencijai darbo rinkoje. Kompetencijų ugdymas tampa svarbiu šalies socialinės ir ekonominės pažangos veiksmu.

Realizuojant aktualią bendrųjų kompetencijų ugdymo idėją ir pritaikant mūsų

sąlygoms Europos Sąjungos siūlomas esmines kompetencijas, Lietuvos pradinio ir pagrindinio ugdymo Bendrosiose programose išskirtos šešios bendrosios kompetencijos. Bendrosios kompetencijos apjungia skirtingus mokomuosius dalykus, yra bendros visam ugdymo turiniui. Trumpai aprašysime jas:

Komunikavimo kompetencija — gebėti žodžiu ir raštu reikšti mintis, jausmus, nuomonę, tinkamai bei kūrybingai bendrauti įvairioje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją; gebėti rasti, kritiškai vertinti, apibendrinti informaciją ir tinkamai ją pateikti kitiems. Kad išmokyti komunikuoti, mokinys turi turtinti aktyvųjį ir pasyvųjį žodyną, mokytis rašybos, skyrybos, skaityti grožinius ir negrožinius tekstus, raštu ir žodžiu komunikuoti esant įvairioms skirtingoms aplinkybėms. Mokymasis skaityti ir suprasti tai, ką perskaitė, rašyti, bendrauti (mokyti išklaudyti kalbantįjį, išsakyti savo nuomonę) su bendraamžiais bei kitais žmonėmis yra pradinio ugdymo ir tolesnio mokymosi visą gyvenimą pagrindas. Kad mokiniai susiformuotų komunikavimo kompetencijos pamatus, gerai įsisavintų reikiamas žinias, pradinėje mokykloje daug dėmesio turėtų būti skiriama visoms kalbinės veiklos rūšims (kalbėjimui, klausymui, skaitymui, rašymui).

Mokėjimo mokytis kompetencija — suvokti savo mokymosi procesą ir poreikius, nusakyti galimybes, gebėti įveikti kliūtis siekiant sėkmingai mokytis. Šiai kompetencijai ypač svarbu motyvacija ir pasitikėjimas, gebėjimas planuoti ir apmąstyti mokymosi procesą ir rezultatus, išsikelti pamatuotus tolesnius uždavinius; žinoti savo mėgstamus mokymosi būdus. Anksčiau specialiai nebuvo mokoma kryptingai mokytis, nes buvo manoma, kad vaikas to išmoks savaime. Šiandien požiūris visai kitoks — moderni ugdymo patirtis rodo, jog visus reikia mokyti mokytis, tada mokymasis būna daug veiksmingesnis.

Pažinimo kompetencija — gebėti pažinti save, domėtis socialine, kultūrine, gamtine aplinka, jos raida; kryptingai pasirinkti ir taikyti pažinimo metodus, saugiai tyrinėti, nuosekliai, logiškai, kritiškai mąstyti, analizuoti ir spręsti problemas, daryti pagrįstas išvadas.

Socialinė kompetencija apima įvairias elgesio formas, kai asmenys pasirenge veiksmingai ir konstruktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime, gerbti ir toleruoti įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, žinoti savo ir kitų teises bei pareigas, suvokti save kaip bendruomenės ir visuomenės narį, prireikus mokėti spręsti konfliktus.

Iniciatyvumo ir kūrybiškumo kompetencija — matyti idėjų sąsajas ir kurti naujas idėjas, originaliai mąstyti, gebėti pritaikyti patirtį naujomis aplinkybėmis, numatyti problemų sprendimo būdus; būti atviram pokyčiams, nebijoti neapibrėžtumo, nežinomybės, pagrįstos rizikos, aktyviai dalyvauti įgyvendinant naujas idėjas, įtraukti kitus. Ši kompetencija apima kūrybiškumą, inovacijas, pasirengimą rizikuoti, gebėjimą planuoti, siekti užsibrėžtų tikslų.

Asmeninė kompetencija — asmens gebėjimas teigiamai vertinti save, pasitikėti savimi, mokėti sutelkti jėgas siekiant užsibrėžtų tikslų, mokėti įveikti stresą, ieškoti paramos ir ją priimti, sąžiningai ir atsakingai veikti, numatyti savo elgesio padarinius, rūpintis savo ir kitų sveikata, saugiai elgtis, saugoti aplinką.

Visos šios kompetencijos susipina ir papildoma viena kita. Kaip ugdymo rezultatai jos yra vienodai svarbios, nes padeda sėkmingai gyventi nuolat kintančioje žinių visuomenėje. Mokant atskirų mokomųjų dalykų, jos labiausiai atsiskleidžia per bendrųjų dalykinių gebėjimų ir vertybinių nuostatų ugdymą.

Išvados mokytojui

- Bendrosios programos atnaujintos orientuojantis į pasikeitusius visuomenės socialinio ir ekonominio gyvenimo poreikius ir Europos Parlamento bei Europos Sąjungos Tarybos rekomenduojamas esmines kompetencijas. Gyvenant informacinėje visuomenėje, bendrosios kompetencijos yra būtinos žmogaus savirealizacijai, nuolatiniam mokymuisi ir užimtumui.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Vadovaudamiesi bendrųjų kompetencijų aprašais, pateikite užduočių, padedančių ugdyti jas pradinėse klasėse per atskirų dalykų pamokas ir po pamokų, pavyzdžių.
2. Pateikite kelis inovatyvių metodų, kurie gali būti taikomi ugdant bendrąsias kompetencijas, pavyzdžius.
3. Pamąstykite ir pasakykite argumentų, kodėl šiandien yra svarbios visos aptartosios bendrosios kompetencijos.

3

INOVATYVŪS MOKYMO (-SI) METODAI UGDANT PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIUS



3.1. MOKYTOJO FUNKCIJOS, VAIDMENYS IR METODŲ ĮVAIROVĖ

Šiame skyriuje apžvelgsime svarbiausias mokytojo funkcijas ir vaidmenis bei su jais susijusių mokymo ir mokymosi metodų ypatumus.

Svarbiausios pradinėjų klasių mokytojo funkcijos ir vaidmenys. Geri mokytojo darbo rezultatai priklauso ne tik nuo tiesioginio mokytojo darbo mokant mokinį, bet ir nuo daugelio kitų dalykų, taip pat ir nuo paties mokytojo mokymosi. Šiuolaikinės pedagogikos požiūriu, ypač svarbios yra šios mokytojo funkcijos:

- Mokyti ir teikti mokomąją paramą.
- Planuoti mokymą.
- Kurti mokymo ir mokymosi aplinką.

- Skatinti tėvų / šeimų įsitraukimą.
- Mokytis ir tobulinti savo darbą.

Didžiausią įtaką mokinių mokymosi rezultatams turi mokytojo teikiama mokomoji parama ir mokymas. Tačiau net ir ši mokytojo veiklos sritis nėra vienalytė, ją sudaro kelios sudėtinės dalys, kurios, nors ir skiriasi tarpusavyje uždaviniais ir taikomais metodais, turi daug tarpusavio sąlyčio taškų.

Mokymo ir visos mokyklos darbo sėkmė labai priklauso nuo planavimo. Planavimas būna veiksmingas, kai taikomi paveikūs ilgalaikio ir trumpalaikio planavimo metodai, leidžiantys parinkti tinkamą tematiką, užduotis, vertinimo būdus, pritaikyti mokymo ir mokomosios paramos metodus, sukurti optimalią mokymo ir mokymosi aplinką, nustatyti integracinius ryšius ir individualizuoti mokymą. Šiame leidinyje daugiau dėmesio skirsime pamokos planavimui, kuriame ypač svarbus mokytojo vaidmuo.

Keičiantis mokymo paradigmai vis svarbesnis tampa mokytojo, kaip mokymosi aplinkos kūrėjo, vaidmuo. Tinkama

mokymosi aplinka ir geras mokymosi struktūravimas gali palengvinti mokymą ir mokymąsi, praplėsti mokinio artimiausio vystymosi zoną, teikti mokiniui grįžtamąjį mokymosi ryšį. Mokytojas turėtų taikyti daug ir įvairių mokymosi aplinkos kūrimo metodų. Įvairūs tyrimai rodo, kad klasės aplinka ir etosas yra svarbūs ne tik mokinių socializacijai, bet ir akademiniam mokymosi pasiekimams. Klasės etosas priklauso nuo išorinių veiksnių, tokių kaip mokinių gyvenamoji, socialinė, kultūrinė aplinka ar mokyklos etosas. Taikydamas tinkamus metodus mokytojas klasės etosą gali keisti, daryti jį palankesnį mokymui ir mokymuisi. Mokytojas gali ir turi kurti klasėje psichologinę aplinką, grindžiamą tarpusavio pasitikėjimu ir pagarba.

Vis svarbesnis tampa mokytojo, kaip tėvų įsitraukimo skatintojo, vaidmuo, nes be tėvų dalyvavimo ugdymo procese gerų ugdymo rezultatų pasiekti sunku. Mokytojas turi gebėti taikyti įvairius komunikavimo ir informacijos dalijimosi su tėvais, tėvų įtraukimo į sprendimų priėmimą metodus. Mokytojas taip pat turi mokėti padėti tėvams mokyti savo vaikus, informuoti juos apie šeimoms teikiamą paramą ir paslaugas.

Šiuolaikinėje mokykloje mokytojas negali gerai atlikti visų išvardytų funkcijų

netobulindamas mokymosi ir savo darbo, nes žinių visuomenėje mokymasis ir inovacijų diegimas tampa būtina bet kurios profesinės veiklos sudėtine dalimi. Mokytojas turi būti įvaldęs įsivertinimo ir refleksyvaus mąstymo apie savo darbą metodus. Jis turi gebėti mokytis savarankiškai ir bendradarbiaudamas su kolegomis.

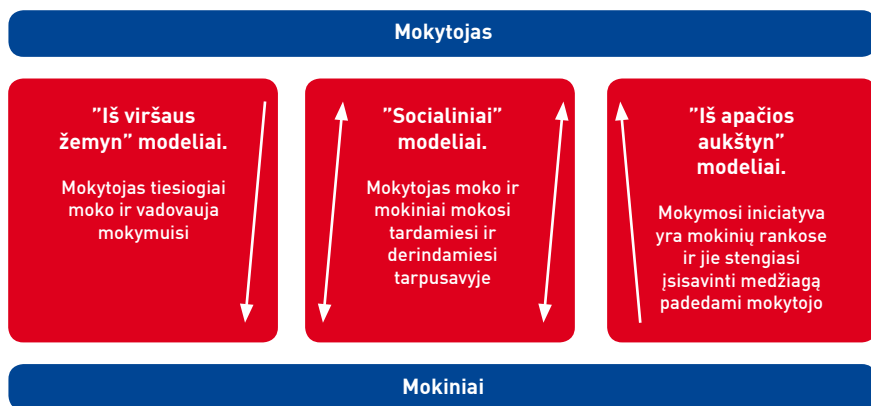
Pamokoje taikomų metodų įvairovė ir pasirinkimas. Apžvelkime mokytojo pamokoje taikomų šiuolaikinių ugdymo metodų įvairovę bei jų parinkimo tikslingumą.

Pamokoje taikomi ugdymo metodai pagal savo paskirtį ir pobūdį yra gana skirtingi. Nesunku išskirti mažiausiai tris savitas jų kategorijas (žr. 7 pav.): mokymo modelius; mokymo ir mokymosi strategijas ir technikas; mokymosi aplinkos kūrimo metodus.

Iš trijų metodų kategorijų šiame skyrelyje nuodugniau aptarsime tik mokymo modelius, nes Lietuvoje jiems skiriama dar nepakankamai dėmesio. Mokymo modeliais čia vadinsime išbandytus svarbiausių pamokos žingsnių ir procedūrų derinius norimam rezultatui pasiekti. Pačiais bendriausiais bruožais modeliai gali būti skirstomi į tris grupes (žr. 8 pav.) pagal tai: a) ar mokytojas tiesiogiai moko ir vadovau-



7 pav. Pamokoje taikomų metodų kategorijos



8 pav. Mokymo modelių grupavimas

ja mokymuisi; b) ar mokytojas moko ir mokiniai mokosi derindamiesi ir tardamiesi tarpusavyje; c) ar mokymosi iniciatyva yra mokinių rankose ir jie stengiasi įsisavinti medžiagą padedami mokytojo (žr. 8 pav.).

Tiesioginio mokymo modeliai padeda per trumpesnę laiką aprėpti platesnę žinių sritį, tačiau juos taikant mokinių mokymosi rezultatai būna paviršutiniški. „Iš apačios aukštyn“ modeliai padeda išmokyti geriau, bet reikalauja stipresnės mokinių motyvacijos, geresnio pasirengimo, daugiau pastangų ir laiko. Kad pasiektų norimą pamokos rezultatą, mokytojas turėtų rinktis tinkamą mokymo modelį. Pasirinktas pamokos modelis turėtų tikti visiems klasės mokiniams. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad ugdant pradinį klasių mokinius natūraliai kyla

daugiau sunkumų taikant netiesioginio mokymo modelius, nes mokiniai dar nėra pakankamai savarankiški ir nemažai laiko tenka skirti mokinių rengimui mokytis savarankiškai.

Norinčiam dirbti inovatyviai mokytojui natūraliai kyla klausimas, ar jo taikomi metodai yra konstruktyvistiniai. Vienas svarbiausių konstruktyvistinio požiūrio į mokymąsi bruožų yra supratimas, kad be aktyvaus mokinio įsitraukimo ir aktyvaus mokytojo reflektavimo gerų mokymo rezultatų pasiekti neįmanoma. Įvairių tyrimų rezultatai taip pat patvirtina, kad kuo aktyviau mokiniai mokosi, tuo mokymosi rezultatai būna geresni. Kai kalbama apie aktyvaus mokymo (-si) metodų taikymą, dažniausiai tai ir turima omenyje. Taigi iš ko gi galima spręsti, kad mokymo (-si) metodas taikomas aktyviam mokymuisi? Švietimo ekspertai ne visai vienodai apibūdina aktyvaus mokymo (-si) metodus, tačiau jie visi sutaria, kad šie mokymo (-si) metodai turi skatinti mokinių aktyviai mąstyti. Pavyzdžiui, Geoffas Petty savo knygose kalba apie tokius aktyvaus mokymosi požymius:

- Visi mokiniai aktyviai dalyvauja mokymosi veiklose.
- Mokiniai gauna kokybišką grįžta-



- mąjį mokymosi ryšį.
- Mokiniai aktyviai mąsto (tiek kognityviniu, tiek metakognityviniu, tiek ego sistemos lygmenimis).
- Mokytojas gauna kokybišką moky-mo grįžtamąjį ryšį.
- Visi mokiniai jaučiasi gana saugūs, kad galėtų veiksmingai mokytis.

Klaidinga manyti, kad aktyvaus mokymo (-si) metodai būtinai susiję su intensyvia fizine mokinių veikla, dažnu veiklos pobūdžio keitimu ar grupiniu darbu. Kartais aktyvų mokinių mąstymą ir supratimą kuo puikiausiai gali sužadinti paprastas, bet įdomus ir vaizdingas mokytojo pasakojimas. Kita vertus, net ir intensyvus blogai suplanuotas grupinis darbas ar netinkamai įgyvendinti planai negarantuoja visų mokinių mokymosi aktyvumo. Taigi mokinių mokymosi aktyvumas labai priklauso ne tik nuo pasirinkto metodo, bet ir nuo to, ar jis tinka konkrečiu atveju ir ar mokytojas geba metodą veiksmingai taikyti.

Pateiksime dar keletą bendrų pastabų, kaip teisingai pasirinkti mokymo (-si) metodus ir kaip juos veiksmingai taikyti. Pirmiausia, norint teisingai pasirinkti metodus, reikia turėti aiškius mokymo tikslus. Geri mokymo rezultatai galimi tik tokiu laipsniu, koku mokytojas ir mokiniai sugeba išsikelti tinkamus, konkrečius ir patrauklius tikslus. Metodai turi padėti siekti tikslų. Negalima nuspręsti, ar metodai pasirinkti teisingai, jei mokymo tikslai yra neapibrėžti, taip pat jei nėra aišku, ar mokymo tikslai pasiekti, jei nėra grįžtamojo ryšio.

Norint veiksmingai pritaikyti metodą konkrečiai situacijai ar jį pagerinti, būtina suprasti, kaip jis veikia. Tikimybė sėkmingai pritaikyti metodą, nesuprantant jo veikimo mechanizmo, maža. Siekiant suprasti mokymo (-si) metodų esmę, svarbu žinoti ir suprasti bendruosius mokymo ir mokymosi principus, dėsniumus bei sąryšius. Jais mes galime pasinaudoti vertindami savo ir kitų taikomus mokymo (-si) metodus bei kurdami naujus.

Išvados mokytojui

- Svarbiausios mokytojo funkcijos — mokyti ir padėti mokiniams, planuoti, kurti mokymosi aplinką, dirbti su tėvais ir tobulinti savo darbą. Mokytojas turėtų tobulėti kiekvienoje iš šių sričių.
- Mokymo (-si) metodai pamokoje — tai ne tik atskirų pamokos žingsnių realizavimo būdai, bet ir jų derinimas bei tinkamos aplinkos kūrimas. Kad galėtų sąmoningai naudoti ir pritaikyti mokymo (-si) metodus konkrečioms aplinkybėms, mokytojui reikia gerai žinoti mokymo ir mokymosi principus, dėsniumus ir sąryšius. Mokytojas, norintis iš esmės pagerinti mokymą, turėtų mąstyti konceptualiai.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Kokią / kokias funkcijas siekdamas atlikti, mokytojas savo darbe gali:
 - a) naudoti mokytojo refleksijos dienoraštį;
 - b) susitarti su mokiniais dėl elgesio taisyklių;
 - c) informuoti tėvus SMS žinutėmis;
 - d) taikyti „sąvokų žemėlapių“ metodą;
 - e) pritaikyti teminį pamokos planą iš mokytojo knygos konkrečiai situacijai? Atsakymą argumentuokite.
2. Pakomentuokite, ar šiuose pavyzdžiuose mokytojų taikomi metodai yra tikslingi:
 - a. mokytoja prašo mokinius ne tik pasakyti, kuris skaičius — 16 ar 12 — yra didesnis, bet ir paaiškinti atsakymą;
 - b. mokyns žodį *Vilnius* parašė mažąja raide. Mokytoja liepė šį žodį teisingai parašyti sąsiuvinyje trisdešimt kartų.

3.2.

MOKYMAS IR MOKOMOJI PARAMA

Jau pradinėse klasėse reikia ugdyti mokinių metakognityvinį mąstymą. Metakognityvinio mąstymo ugdymo būdai paprasti, tačiau iš mokytojo reikalaujantis itin kruopščiai suplanuoti ugdymą. Mokytojas privalo labai atsakingai pasirengti darbui, ypač mokinių mokymui mokyti. Pirmiausia pedagogui reikia apmąstyti pamokos tikslus, laukiamus rezultatus, mokymo būdus, numatyti paramos priemones, o paskui mokiniams aiškia ir suprantama kalba pasakyti, ko ir kodėl jie mokysis, kokius rezultatus ir kaip turi pasiekti.

Mokymas ir mokytojo teikiama parama bus naudinga, jei realiai bus atsižvelgiama į mokinio individualumą, parenkant atitinkamą mokymosi (-si) turinį, mokymo būdus, metodus, pasirenkant ir taikant tinkamas strategijas. Metakognityvinio mąstymo ugdymo ypatumai labai individualūs ir priklauso nuo mokinio turimos patirties, gebėjimų lygmenų.

Prasmingos užduotys. Kokybiškas mokinių mokymasis pradinėje mokykloje ypač priklauso nuo mokytojo organizuojamos veiklos, tinkamai parinktų mokymosi užduočių. Mokytojai turėtų siekti, kad jų mokiniai suprastų tai, ko mokosi, o ne tik žinotų atskirus faktus. Daug įsimintų dalykų lengvai ir greitai užmirštama, o tai, kas suprasta, kai yra suvokta prasmė, gali būti lengvai pritaikoma. Kad vaikai lengviau suvoktų tai, ko mokosi, juos turėtume skatinti ir mokyti mąstyti apie tai, ką ir kodėl jie veikia, apie tai kalbėtis su kitais mokiniais ir mokytojais.

Jeigu norime, kad mokiniai mokytųsi konstruktyviai, turėtume parinkti tokių

užduočių, kurias jie galėtų nesunkiai suprasti, t. y. turėtų būti aiškiai pasakyta, ką ir kaip reikia atlikti, koks yra laukiamas rezultatas. Taip pat labai svarbu mokiniui paaiškinti, kodėl jam reikia atlikti būtent šią užduotį, kokia šios veiklos prasmė, kam mokiniui to reikia. Be jokios abejonės, užduotys turėtų būti ne tik svarbios, reikšmingos, bet ir įdomios pradinukui, atitinkančios vaiko pasirengimo lygį, patirtį. Prasmingų užduočių paskirtis — skatinti mokinį aktyviai mąstyti, įsivirti esminėms kompetencijoms būtinas žinias, gebėjimus, nuostatas.

Kaip reikėtų organizuoti mokymą, kad medžiaga būtų suprasta? Tai galima padaryti visiškai nesudėtingai — paprašyti mokinių, kad jie:

- paaiškintų tai, ką suprato (tai, ko mokosi) savais žodžiais (kaip suprato);
- pateiktų pavyzdžių, kurie iliustruotų mokomąją medžiagą;
- išspręstų kilusią problemą, susijusią su mokomąja medžiaga;
- rastų panašumų ir skirtumų, palygintų, apibendrintų tam tikrą medžiagą, padarytų išvadą.

Patarimai mokytojams, kaip galima padėti mokiniams suprasti ir atlikti užduotis:

- Iš karto nenagrinėkite daug temų. Duokite mokiniams laiko suprasti naują informaciją.
- Sudarykite mokiniams sąlygas mąstyti praktinėje veikloje ir kontroliuokite individualų mokymąsi.
- Sudarykite galimybes mokiniams pasirinkti tinkamus informacijos šaltinius (pagal poreikius, užduoties pobūdį, aplinkybes), skatinkite jais naudotis įvairiomis progomis.
- Bendradarbiaukite su tėvais: skatinkite juos domėtis vaikų pasiekimais, ugdyti savarankiškumą, sudaryti sąlygas plėtoti įvairius gebėjimus po pamokų.



Padedantis mokyti (-is) vertinimas. Šiuolaikinė pradinio ugdymo vertinimo sistema — ugdymo proceso dalis, skatinanti mokinių mokymą (-is). Ugdymas bus sėkmingas, kai *mokytojas ir mokiniai sistemingai vertins ne tik ugdymo rezultatus, bet ir procesą*. Veiksmingas ir prasmingas vertinimas yra būtina ugdymo proceso ciklo dalis: *vertinimas — planavimas — mokymas (-is) — vertinimas*.

Dauguma mokytojų ir mokinių dažniausiai vertinimą sieja su mokymosi rezultatų tikrinimu (pvz., kontroliniais darbais). Vertinimas prasideda nuo esamos padėties analizės ir glaudžiai siejamas su ugdymo planavimu. Vertindamas ugdymo metu mokytojas renka įvairią informaciją apie mokinių mokymąsi: kryptingai stebėdamas mokinių veiklą atkreipia dėmesį į mokinio pasiekimus ir nesėkmes, mokymosi ypatumus. Sukaupia informacija naudojama planuojant tolesnį ugdymą (procesą ir rezultatus).

Kryptingai stebint ypač svarbu *mokėti atidžiai klausytis mokinio*. Tam reikia sukurti jaukią mokymosi aplinką, skatinti ir pratinti mokinius išsakyti savo nuomonę, pateikti rūpimus klausimus. Norėdamas sukaupti kuo daugiau informacijos apie mokinio mokymąsi, mokytojas turėtų ne tik klausytis, bet ir *tikslingai klausinėti*. Taip mokytojas sužino ir įvertina mokinio gebėjimus apmąstyti savo veiklą, susidomėjimą ja, ugdymo rezultatus (pvz., pateikęs klausimą labai greitai sužino, ar mokinys suvokia pamokos turinį, medžiagą). Dažna mokytojo klaida — pateikus klausimą nelaukti atsakymo. Laukdamas mokinio atsakymo, mokytojas parodo, kad turi laiko ir noro jį išklausyti,

leidžia susikaupti ir išreikšti mintis.

Mokytojas ugdymo procesą ir rezultatus vertina atsižvelgdamas į tikslus. Padedantis mokyti vertinimas reikalauja *supažindinti mokinius su mokymosi tikslais bei laukiamais rezultatais, jų vertinimo kriterijais, tinkamu mokymuisi elgesiu*.

Supažindindamas su konkrečiais ir pamatuojamais tikslais mokytojas:

- motyvuoja mokinius atlikti tam tikrą veiklą (paaiškina vaikui, kodėl jis turi atlikti vienokią ar kitokią užduotį, kur bus galima pritaikyti įgytą patirtį);
- sudomina veikla (siūlo įdomias ir prasmingas užduotis);
- nusako procesą ir laukiamą rezultatą (pratina planuoti mokymąsi, atskleidamas mokymosi žingsnius).

Mokytojas per pamoką turėtų nuolat komentuoti, *ką, kaip ir kodėl* atlieka mokiniai. Toks kalbėjimasis turėtų vykti tiek pamokos pradžioje, tiek atliekant kokias nors užduotis bei pamokos pabaigoje aptariant rezultatus. Toks vertinimo proceso organizavimas padeda mokiniams mokyti.

PAVYZDŽIAI

Mokymosi tikslus gali atskleisti probleminė situacija. Mokyklos ūkvedys nori klasės grindis iškloti parketu. Jis turi išsiaiškinti, kiek m² sudaro klasės grindys. Kad mokiniai galėtų padėti ūkvedžiui, šią pamoką mokysis apskaičiuoti plotą ir sužinos, kiek m² sudaro klasės grindys. Pamokos pabaigoje galima vėl grįžti prie šios problemos, aptarti, kaip mokiniai galėtų padėti ūkvedžiui, apmąstyti, kaip reikia apskaičiuoti plotą.

Pačius paprasčiausius vertinimo kriterijus reikėtų pasakyti jau pirmokui. Tarkime, jis mokosi taisyklingai parašyti a raidę. Su mokiniu reikėtų aptarti, kaip tai-

syklingai šią raidę rašyti, t. y. kad raidės pilvelis turi būti ovalus, siekti abi linijas, o kojėlė — iki eilutės vidurio. Žinodamas šiuos kriterijus, mokinys, parašęs raidžių eilutę, galėtų pats įvertinti savo darbą — pažymėti raides, kurios yra taisyklingai parašytos.

Mokymosi rezultatų vertinimo kriterijai sudaro sąlygas mokiniui savarankiškai mokytis: žinodamas, už ką ir kaip bus vertinamas, gali pats siekti, kad jo veikla atitiktų laukiamus rezultatus, objektyviau įsivertinti pasiekimus ir nesėkmes, laiku koreguoti savo mokymąsi. Pvz., kreiptis pagalbos. Kartu su mokiniais mokytojas turėtų aptarti, kaip mokiniui reikia elgtis, kad būtų pasiekti geriausi rezultatai. Reikėtų aiškintis, koks elgesys skatina veiksmingiausią mokymąsi esant konkrečioms aplinkybėms. Elgesys mokantis priklausys nuo anksčiau aptartų aspektų — užduoties tikslų, kriterijų, laiko, skirto užduočiai atlikti ir ją įsivertinti. Vertindamas savo galimybes ir elgesį, mokinys turėtų susikurti konkrečių veiksmų planą, kuriuo vadovaudamasis galėtų greičiausiai pasiekti reikiamą rezultatą.

Mokymosi motyvaciją stiprina ir laiku teikiamas grįžtamasis ryšys. Mokiniui svarbu žinoti, kaip vertinama jo veikla, pasiekti rezultatai, pastangos. Naudingi ir mokytojo patarimai, kaip reikėtų tobulinti mokymąsi. Greitą grįžtamąjį ryšį teikia mažai pastangų reikalaujanti mokytojo šypsena, galvos linktelėjimas ir pan. Labai svarbu, kad pradinukas grįžtamojo ryšio informaciją suvoktų adekvačiai, t. y. atsižvelgtų į vertinimo kriterijus.

PAVYZDŽIAI

Mokinys kompiuteriu rašo diktantą (arba kokį nors kūrybinį darbą), jeigu kompiuteryje yra įdiegta klaidų tikrinimo programa, tai visi klaidingai parašyti žodžiai mokiniui paryškinami, o vaikas gali juos iš karto pakoreguoti, kad neliktų klaidų.

Pirmokas garsiai skaitydamas sakinį

*„Šuo lojo ir bėgiojo“ neperskaito paskutinio žodžio. Mokytoja turėtų ne perskaityti žodį, o išsiaiškinti, kodėl vaikas šio žodžio neperskaito, ir pasiūlyti, kaip šį sunkumą įveikti. Vienas iš būdų — sudėtingame žodyje rasti žinomus raidžių junginius ir juos jungti į vieną žodį. Tuomet tikrinti, ar žodis prasmingas. Žodį **bėgiojo** galima išskaidyti į prasmingas dalis **bėg** ir **jo**, o tada mėginti jas jungti. Jeigu mokytoja laiku nesuteiktų grįžtamojo ryšio, vaikas liktų neperskaitęs sakinio ir suabejotų savo skaitymo gebėjimais.*

Bene svarbiausia grįžtamojo ryšio dalis — informacija mokiniui apie jo mokymosi pasiekimus ir pažangą. Ši informacija turi būti teikiama sistemingai, mokiniams priimtiniu būdu. Jos dažnumą ir pobūdį lemia konkrečios ugdymo aplinkybės ir individualios mokinio savybės. Kartais pakanka pateikti apibendrintą informaciją apie visų mokinių daromą pažangą, nurodyti pagrindines klaidas, pasiūlyti mokymosi spragų įveikimo būdus. Informacija apie pradinių klasių mokinių pasiekimus ir daromą pažangą turėtų būti teikiama ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams. Pvz., kartą per tris mėnesius gali vykti individualus mokytojo, mokinio ir jo tėvų pokalbis apie mokinio mokymąsi, pasiekimus. Mokytojas turėtų pasiūlyti drauge sudaryti veiksmų planą, siekiant geresnių mokymosi rezultatų.

Padedantis mokytiis vertinimas neatsiejamas nuo *mokinių įsivertinimo* skatinimo. Pradinių klasių mokytojas turi suformuoti mokinių įsivertinimo įgūdžius ir įpročius, todėl svarbu sudaryti sąlygas mokiniams apmąstyti mokymąsi ir jo rezultatus, t. y. mokyti įsivertinti tiek atliktą darbą, tiek patį mokymosi procesą. Mokytojas turėtų skatinti mokinį apgalvoti ir suvokti, ko mokinys mokėsi, kaip mokėsi, ko išmoko. III—IV klasės mokiniams derėtų skirti pakankamai laiko šiems įsivertinimo klausimams aptarti:

- Kokius darbus aš atlikau per šią pamoką?

- Kaip (koku būdu) aš mokiausi?
- Ką man pavyko atlikti geriausiai? Kodėl aš taip manau?
- Ko man pavyko išmokti per šią pamoką?
- Kas man buvo sunku?
- Ką aš kitą kartą galėčiau daryti kitaip, kad darbas būtų geresnis?

I—II klasės mokinių įsivertinimas gali būti skatinamas pateikiant su konkrečia mokinio veikla susijusių klausimų.

Padedantis mokytis vertinimas — sudėtingas ir nuolatinis procesas, todėl pradinė klasių mokytojai, vertinančiam mokinių veiklą bei pasiekimus, naudingi šie patarimai:

- Kalbėkite konkrečiai, pateikite vaikų veiklos pavyzdžių, analizuokite darbus.
- Būkite supratingi ir jautrūs kiekvienam mokiniui, nes tai, kas vienam yra pagyrimas ir paskatinimas, kitą gali įžeisti ir įskaudinti.
- Kalbėkite laiku, t. y. grįžtamoji informacija pradinukui turėtų būti teikiama nei per anksti, nei per vėlai. Per anksti suteikta parama neskatina mokinio mokytis, o pavėluota informacija yra neveiksminga, nes mokinys gali būti jau užmiršęs užduotį.
- Įžvelkite teigiamų dalykų kiekvieno mokinio veikloje ir tik paskui aptarkite, kaip darbą tobulinti.

Mokomoji parama. Mokomoji parama yra vienas iš inovatyvių pagalbos mokiniui būdų. Teikiant mokomąją paramą gerinama ugdymo proceso kokybė, diferencijuojamas ir individualizuojamas mokymas (-is). Pradinė klasių mokytojai turi gerai išmanyti veiksmingos mokomosios paramos metodus.

Išskiriami šie svarbūs mokomosios paramos teikimo aspektai, į kuriuos pedagogai praktiniame darbe turėtų atkreipti ypatingą dėmesį:

- *Mokytojo ir mokinio susitarimas dėl konkrečių mokymo (-si) uždavinių.* Mokytojas, atsižvelgdamas į programų reikalavimus, esamą padėtį ir vertinimo rezultatus, kelia konkrečius mokymo (-si) uždavinius ir derina juos su mokiniais. Toks bendradarbiavimas didina mokinių mokymosi motyvaciją.
- *Kompleksiškų užduočių pateikimas.* Užduotys, neapsiribojančios tik siaura žinių sritimi ir vienpusiškais gebėjimais, padeda išvengti mechaniško, praktiškai nenaudingo mokymo (-si).
- *Greitas paramos teikimas.* Mokomoji parama turi būti organizuota taip, kad ištikus nesėkmei mokinys galėtų gauti paramą gana greitai. Tai padeda išvengti krizių, kai nesėkmių sukeltas nusivylimas pradeda trukdyti mokymuisi.
- *Pagalba keičiant sumanymus.* Jei mokinys pasirenka neperspektyvų užduoties atlikimo būdą ar neveiksmingą mokymosi strategiją, svarbu jam padėti pakeisti savo sumanymą, jį patobulinti.
- *Optimalios paramos teikimas.* Parama mokiniui turi būti teikiama tik tose srityse ir tik tada, kai mokinys susiduria su neįveikiamais sunkumais.
- *Parama pasiūlant pavyzdį.* Dažnai veiksmingą mokomąją paramą mokiniui galima suteikti aiškiai jam parodant, kaip užduotį, panašią į tą, kurią jis turi atlikti, atliktų ekspertas (pvz., mokytojas, gabus klasės mokinys). Šis būdas padeda mokiniui geriau suprasti ir išmokti užduočiai atlikti reikalingas technikas.

Mokomoji parama gali būti teikiama įvairiai: modeliuojant norimą mokinio elgseną, siūlant paaiškinimus, kviečiant mokinius dalyvauti įtvirtinant ir išgryninant mokinių supratimą bei skatinant juos aktyviai veikti.

Norimos mokinio elgsenos modeliavimas — tai mokytojo elgesys, kuris rodo,

kaip reikia jaustis, galvoti arba veikti tam tikromis aplinkybėmis. Skiriami trys modelio tipai: *mąstymas balsu*, *pasakojamasis* ir atlikimo modeliavimas.

Mąstymas balsu mokiniams padeda suprasti, kaip galima galvoti atliekant užduotį. Pavyzdžiui, mokytoja gali garsiai mąstydamas pademonstruoti, kaip sudurtinis žodis išskaidomas į du paprastus žinomus žodžius ir taip išsiaiškina sudurtinio žodžio prasmę. Pasakojamasis modeliavimas apima veiksmų ir mąstymo nupasakojimą žodžiais, atliekant užduotį. Pavyzdžiui, mokytoja mokiniams gali rašydama lentoje aiškinti žodžiais kiekvieną dviženklį skaičių atimties stulpeliu žingsnį. Galiausiai *atlikimo* modeliavimas gali vykti visai be žodžių. Pavyzdžiui, šokių mokytojas gali tik rodyti mokiniams (neaiškindamas žodžiais) šokio judesį, kad jie tą judesį bandytų pakartoti.

Teikdamas mokomąją paramą, mokytojas iš pradžių viską aiškina labai išsamiai ir dažnai. Mokiniui darant pažangą, paaiškinimai gali virsti priminimais ir užuominomis, gali būti vartojami tik padedantys prisiminti svarbią informaciją reikšminiai žodžiai. Pavyzdžiui, pradėdamas mokyti mokinius atpažinti daiktavardžius, mokytojas nuodugniai aiškina ir teikia daugybę pavyzdžių. Vėliau šiuos aiškinimus jis turi dar ne kartą kartoti. Tačiau kai mokiniai įgyja patyrimo, mokytojui jau užtenka tik užuominų „kas“ ar „daikto vardas“.

Teikdamas mokomąją paramą, mokytojas dažnai kviečia ir drąsina mokinius aktyviai dalyvauti mokymo ir mokymosi procese, prisidėti prie grupės ar visos klasės darbo. Tai sudaro sąlygas įtvirtinti ir išgryninti mokinių žinojimą.

Mokomoji parama reikalinga mokiniams, klaidingai suvokiantiems objektus, apie kuriuos kalbama pamokoje. Tai turėtų būti aiškinamasi ir koreguojama per pamokas. Tokiu atveju mokytojui aktualu padėti mokiniams suprasti prieštarą informaciją:

- Mokytojas privalo išsiaiškinti, koks mokinio supratimas neatitinka to, ko mokoma pamokoje.
- Svarbu sudaryti situacijas, kuriose išryškėtų alternatyvūs mokinio patirčiai vienos ar kitos problemos sprendimo būdai.
- Reikia pradėti nuo to, kas mokiniui yra žinoma, ir laipsniškai jį „vesti“ išsamesnio, aiškesnio supratimo link. Mokinio žinojimo ignoravimas gali turėti neigiamų padarinių, nes mokinys susidarys iškreiptus vaizdinius.
- Išsiaiškinus, kad mokinio žinojimas su realybe prasilenkia arba yra iškreiptas, jeigu tik įmanoma, reikia sudaryti sąlygas vaikui eksperimentuoti, stebėti ir įsitikinti, kad jo suvokimas buvo klaidingas.
- Reikia skirti pakankamai laiko mo-



kinio klaidingam suvokimui keisti. Naudingiau analizuoti keletą esminių temų atsisakant paviršutiniško informacijos pateikimo.

Prieš pateikiant naują užduotį pradinį klasių mokiniams, reikėtų suaktyvinti vaiko jau turimas žinias, patirtį pasakant, ko bus mokomasi, kad mokiniai galėtų prisiminti, ką apie tai yra girdėję, žino. Mokytojas turi išmokyti įvertinti mokinių gebėjimą taikyti įvairias mokymosi strategijas ir mokyti jomis naudotis.

Teikdamas mokomąją paramą mokytojas siekia, kad mokiniai išmokyti įvairias mokymosi strategijas taikyti savarankiškai, be mokytojo pagalbos ir nurodymų. Mokytojai turėtų tolydžiai vis mažiau nukreipti, įsiterpti į mokinio mokymosi strategijų pasirinkimą. Mokinys skatinamas prisiimti vis didesnę atsakomybę už savo mokymąsi.

Išvados mokytojui

- Mokymas ir mokymasis bus daug sėkmingesnis, jeigu mokiniams bus siūlomos prasmingos, mokinius dominančios, jų galimybes atitinkančios, į aktyvią veiklą, kompetencijų ugdymą orientuotos užduotys.
- Daugiausia informacijos apie mokinių mokymąsi gaunama stebint, klausant ir klausinėjant. Per pamoką reikia kalbėti ne tik apie tai, ko, kaip ir kodėl mokomasi, bet ir kaip bus vertinama. Pradinių klasių mokiniai turėtų būti mokomi patys įvertinti savo darbą pagal konkrečius vertinimo kriterijus.
- Mokomąją paramą reikia teikti tik tada, kai jos iš tikrųjų reikia, ir tik tiems mokiniams, kuriems jos reikia, taikant įvairius mokomosios paramos metodus.
- Teikdamas mokomąją paramą mokytojas turi būti kantrus ir rūpestingas, pasitikėti savimi. Jei mokiniui mokytis nesiseka ir mokytojui nepavyksta suteikti veiksmingos

paramos, mokytojas turi stengtis padėti mokiniui įveikti sunkumus ir patirti sėkmę.

- Norimos mokinio elgsenos modeliavimas — tai mokytojo elgesys, kuris rodo, kaip reikia jaustis, galvoti arba veikti tam tikromis aplinkybėmis.
- Skiriami trys mokinio elgsenos modeliavimo tipai:
 - *Mąstymas balsu* — mokiniams atskleidžiama, kaip mąstoma atliekant užduotį.
 - *Pasakojamasis modeliavimas* — atliekant užduotį veiksmai ir mąstymas nupasakojamas žodžiais.
 - *Atlikimo modeliavimas* — be žodžių rodoma, kaip atliekama užduotis.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Iš kokių požymių sprendžiate, kad mokinių atliekamos užduotys yra prasmingos? Ar dažnai tokias užduotis skiriate savo mokiniams? Ar mokiniams aiškinate užduoties paskirtį?
2. Kaip jūsų taikoma vertinimo sistema padeda mokiniams mokytis? Kokią įtaką ji turi jūsų mokinių mokymosi motyvacijai? Ką ir kodėl planuojate tobulinti? Kaip skatinate mokinius įsivertinti?
3. Savais žodžiais paaiškinkite, į ką, teikdamas mokomąją paramą, mokytojas turėtų atkreipti ypatingą dėmesį ir kokius metodus jis turėtų taikyti.
4. Organizuodamas ugdomąją veiklą vieną dieną pamėginkite fiksuoti, kokią mokomąją paramą ir kokiais būdais teikėte savo klasės mokiniams. Apmąstykite paramos veiksmingumą.

3.3.

VEIKSMINGAS MOKYMO PLANAVIMAS

Siekiant sėkmingo mokinių mokymo (-si) reikia keisti požiūrį į ugdymo planavimą. Planuojant nepakanka numatyti tik pamokų temas. Būtina iš anksto apmąstyti daugelį esminių ugdymo proceso dėmenų. Svarbu numatyti, ko mokysime, kokias mokinių kompetencijas ir kaip ugdysime, kaip ir kada vertinsime. Šiuolaikinėje mokykloje ugdymo planavimo akcentai perkeliama nuo medžiagos, kurią reikia išdėstyti mokiniams, planavimo į ugdymo proceso ir rezultato planavimą. Toks planavimas mokytojui padeda atsižvelgti į kiekvieno mokinio poreikius ir galimybes, skatina apmąstyti tikslingo mokymo organizavimą, padeda atrinkti ugdymo turinį. Be to, veiksmingas mokymo planavimas leidžia mokytojui sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui siekti individualios ir Bendrosios programose numatytos pažangos.

Svarbu pabrėžti, kad į planavimą reikia žiūrėti kaip į *mokytojui naudingą priemonę*, kuri tikrai gali palengvinti jo darbą. Planavimas suteikia aiškumo, o aiškumas mažina netikėtumų tikimybę, garantuoja tam tikras gaires bei ugdymo proceso eigą, stabilumą, geresnius mokytojo ir mokinių tarpusavio santykius, mažina chaotiškumą, taupo išmokti reikalingą laiką. Nesitikėkite, kad, atskirai parengę planą, iš karto sulauksite puikių rezultatų — planas yra tik viena iš ugdymo proceso sudėtinė dalis. Tačiau galima tvirtai teigti, kad planavimo procesas yra svarbesnis nei planavimo rezultatas — pats planas.

Esminiai planavimo aspektai paprastai sutariaami mokyklos lygmeniu: aptariama privalomų planų struktūra, planavimo laikotarpis, pagalba. Planą rekomen-

duojama užrašyti. Prie užrašų mokytojas galės grįžti apmąstydamas savo veiklą, mokinių pasiekimus bei toliau planuodamas kitas pamokas. Kuriamas planas turi būti lankstus, t. y. prirėkus jis turėtų būti koreguojamas, pildomas.

Norint veiksmingai planuoti ugdymą, rekomenduojama:

- Planą grįžti konkrečios klasės mokinių ugdymosi poreikiais ir mokymo (-si) ypatumais. Optimalius mokymo (-si) tikslus bei priemones jiems įgyvendinti galima numatyti tik tuomet, kai atsižvelgiama į mokinių turimą patirtį, gebėjimus, mokymosi sąlygas, motyvaciją, mokymosi stilius.
- Derinti įvairios trukmės planus (pavyzdžiui, mokslo metų pradžioje sudarytą metinį planą konkretinti trumpalaikiais planais).
- Ieškoti savito, mokytojui patogaus planavimo modelio. Papildyti privalomą plano struktūrą mokytojo darbui aktualiais elementais.

Kiekviename plane turėtų būti šios struktūrinės dalys: tikslai, uždaviniai, įgyvendinimo priemonės, laukiami rezultatai ir jų vertinimo kriterijai.

Tikslai — tai aiškiai išdėstyti teiginiai, apibūdinantys, ko mokytojas tikisi iš savo mokinių, atlikus tam tikrą veiklą. Užsibrėžti tikslai turi atitikti klasės galimybes, būti realiai pasiekiami per tam tikrą laiką, susieti su Bendrosiomis programomis. Tiksluose turėtų būti nusakyta, ką mokiniai turėtų žinoti, suprasti, gebėti, kokias nuostatas formuoti.

Uždaviniai — konkrečiai nusako, ko ir kaip ketiname mokyti mokinius, t. y. turėtų nuskaidyti veiklą, pavyzdžiui, aiškiai suformuluoti problemą, paaiškinti teiginį pateikiant pavyzdžių, pritaikyti, kurti, parinkti, sugretinti, išvardyti, atpažinti, rasti priežastis, naudoti, spręsti, išskaidyti, argumentuoti, palyginti, apibendrinti, organizuoti, projektuoti ir pan.

Priemonės — tai įrankiai, kuriais siekiama įgyvendinti numatytus tikslus ir uždavinius. Priemonės — tai veikla, mokymo (-si) medžiaga (turinys), metodai, ištekčiai (laikas, aplinka, kitų specialistų pagalba). Ilgalaiškės trukmės planuose rekomenduojama numatyti tik bendriausias veiklas, projektus, integruojamąsias temas, pagrindines problemas, renginius.

Mokytojas, rengdamas planą, turėtų susikurti vertinimo sistemą. Apmąstyti, kaip dažnai bus vertinama mokinių veikla, kokiais būdais ir pagal kokius kriterijus tai bus atliekama, kaip bus renkama informacija, skirta vertinti, kaip bus informuojami mokinio tėvai, administracija.

Refleksija — grįžtamojo ryšio skiltis, rekomenduojama trumpalaikiuose planuose. Šioje skiltyje mokytojas savaitės pabaigoje galės susirašyti pastabas apie tai, kaip jam sekėsi organizuoti mokymo (-si) procesą, kokius rezultatus pasiekė mokiniai, taip pat turėtų būti mąstoma ir apie tai, ko ir kodėl nepavyko pasiekti. Šia analize vadovaujamas rengiant kitos savaitės planą. Mokslo metų pabaigoje atliekama savianalizė — įvertinamas plano veiksmingumas (ar pastangos pateisino lūkesčius); stengiamasi išsiaiškinti, kiek parengtas planas teikė galimybių darbo refleksijai; kiek planą buvo galima koreguoti; kiek suplanuotų veiklų buvo įgyvendinta.

Veiksmingas pamokos planas. Pamokos sėkmė daugeliu atvejų priklauso nuo mokytojo gebėjimo planuoti. Planavimo sche-

mos gali skirtis. Kiekviena ugdymo įstaiga ir net kiekvienas mokytojas turėtų turėti galimybę pagal individualius poreikius ir kontekstą, kuriame dirba, pasirinkti tinkamą planavimo schemą arba taikyti kelias schemas. Kad mokytojas jaustųsi saugus pasirinkdamas plano struktūrą / schemą, mokykloje reikia susitarti, kaip bus rašomas pamokos planas, ir susitarimą užprotokuoti. Rašant pamokos planą ne tiek svarbi plano forma, kiek svarbu atsakyti į klausimus: ką, ko, kaip mokysime, kaip ir kada patikrinsime, ką pavyko pasiekti, kaip suprasime, kad tikslai buvo pasiekti.

Sėkmingos pamokos galima tikėtis, jeigu:

- *Pamokos tema / idėja* paaiškins tai, ko bus mokoma (-si) per pamoką, atskleis, ar pamoka vertinga ir būtina.
- *Pamokos tikslai ir / ar uždaviniai* bus aiškūs, konkretūs, pamatuojami. Nurodys, į ką bus nukreiptos pamokos veiklos.
- *Įvadinė dalis* bus orientuota į mokinius, motyvuos, sudomins, paruoš juos mokymuisi (pamokos uždaviniams pasiekti). Leis įžvelgti naudą, būtinumą, įveikiamumą to, ko bus mokoma (-si); primins tai, ko, kaip ir kodėl buvo mokomasi praėjusioje pamokoje, šią medžiagą susies su planuojamos pamokos veiklomis; primins kitus susijusius mokymo (-si) rezultatus.
- *Pagrindinė dalis* (medžiagos pateikimas ir taikymas [praktinė mokinių veikla]). Atsižvelgiant į pamokos



tikslą šioje dalyje bus pristatoma nauja pamokos medžiaga arba įtvirtinama, gilinama ankstesnių pamokų medžiaga. Bus rodomi praktiniai ir mąstymo gebėjimai. Bus atskleistas ir ugdymo procesas, ir laukiamas rezultatas. Bus taikomos pagrindinės mokymo (-si) strategijos, pvz., pasakojimas, demonstravimas, pavyzdžių analizavimas, klausinėjimas, informacijos ieškojimas ir kt. Kokybiškam procesui svarbus grįžtamasis ryšys, todėl bus sudarytos galimybės mokiniams klausinėti vienas kito, diskutuoti, rodyti ir pan. Aktyvi mokinio veikla skatins mąstyti (priimti sprendimus, argumentuoti, vertinti ir pan.), kritiškai vertinti, įsivertinti.

- **Pamokos apibendrinimas.** Veiklos (proceso ir rezultato) apmąstymas (reflektavimas) ir vertinimas. Bus apmąstyta, ar įgyvendinti įvadinėje dalyje kelti uždaviniai, aptarta, ką reikėjo išmokti, pabrėžiant svarbiausius dalykus ir struktūrą, analizuojant, ką pavyko pasiekti, ko išmokti.

Planuodamas pamoką mokytojas turėtų numatyti, kaip skatins mokinius mąstyti apie savo mokymąsi, kaip pats apmąstys jau įgyvendintą ugdymą.

Išvados mokytojui

- Planavimas — tai nuolatinis cikliškas procesas, pagrįstas rezultatų reflektavimu ir įvertinimu, laiduojantis ugdymo kokybę. Mokykloje būtina rengti ilgalaikius ir trumpalaikius planus. Kiekviename plane turėtų būti šios struktūrinės dalys — tikslai, uždaviniai, įgyvendinimo priemonės, laukiami rezultatai ir jų vertinimo kriterijai.



- Pamokos planas gali būti veiksmingas, jeigu suformuluojami aiškūs, konkretūs, pasiekiami tikslai ir / ar uždaviniai, tinkamai parenkama mokymo medžiaga, metodai, vertinimas, atsižvelgiama į kiekvieno mokinio galimybes. Plane naudinga numatyti ir mokinių metakognityvino mąstymo ugdymo galimybes.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Kaip jūs planuojate mokinių ugdymą? Iš ko sprendžiate, kad jūsų planavimas veiksmingas? Ką ir kodėl keistumėte?
2. Apibūdinkite, koks, jūsų nuomone, turėtų būti sėkmingas pamokos planas. Kodėl?

3.4. MOKYMO (-SI) APLINKOS KŪRIMAS

Šiuolaikinis mokymas daug dėmesio skiria mokymosi (-si) aplinkai, kuri suprantama gerokai plačiau nei individuali mokinio mokymosi erdvė. Mokymo (-si) aplinka — tai ne tik fizinė erdvė ir mokymuisi naudojami daiktai, bet ir psichologinis klasės klimatas, pedagoginė mokytojo ir mokinių sąveika, socialinė sąveika, mokymosi gebėjimai ir patirtis, fizinė arba virtuali erdvė, informacijos šaltiniai ir kt. Mokymo (-si) aplinka — dinamiška ir kintanti. E. Jensen (2001) teigia, kad tinkama mokymo (-si) aplinka atlieka 25 proc. mokytojo darbo. Mokymui (-si) palanki aplinka:

- skatina teigiamą mokinio požiūrį į mokymąsi, į mokyklą;
- gerina mokytojo ir mokinio tarpusavio santykius;
- ugdo mokinio mąstymą, išradinumą, smalsumą;
- sukuria saugumo jausmą.

Jeigu norime, kad aplinka darytų teigiamą poveikį, reikia nuolat rūpintis psichologiniu klasės klimatu, vaizdinėmis, didaktinėmis mokymosi priemonėmis, informacija skelbimų lentose, sėdimųjų vietų išdėstymu, baldų vieta, švara ir tvarka klasėje. Daugelį mokymo (-si) aplinkos elementų mokytojas gali lengvai keisti, atsižvelgdamas į konkrečius ugdymo tikslus, aplinkybes. Taip mokiniai aktyviau domisi pamokomis, skatinamas jų savarankiškumas. Teigiamą poveikį pradinių klasių mokinių mokymuisi daro pamokos, organizuojamos netradicinėje aplinkoje: ekskursijos, pamokos mokyklos kieme, netoli mokyklos esančiose įstaigose, organizacijose ar pan.

Klasės aplinkos kūrimu ir atnaujinimu turėtų rūpintis ne tik mokytojas, tai puikiai gali daryti ir mokiniai (ypač III—IV klasių), vadovaujami mokytojo. Mokiniai galėtų puošti klasę savo piešiniais, kolektyviai arba individualiai parengtomis vaizdinėmis priemonėmis, leidžiamu sienlaikraščiu ir pan. Svarbu pratinti mokinius rūpintis savo mokymosi aplinka. Tam mokytojas turėtų nuolat domėtis:

- Ar mokiniai jaučiasi saugūs?
- Ar visiems klasės mokiniams patogiu dirbti?
- Ar klasė tvarkinga, ar nesimėto šiukšlių?
- Ar suolai ir kėdės klasėje išdėstyti taip, kaip reikės šią pamoką?
- Ar tinkama patalpos temperatūra?
- Ar pamokai paruošta lenta?
- Kaip eksponuojama pamokai reikalinga medžiaga?

Atsakyti į šiuos klausimus gana nesudėtinga, tačiau dažnas mokytojas mano, kad tai nesvarbu. Retas pagalvoja, kad mokinių mokymuisi įtakos gali turėti net sienų spalva. Pavyzdžiui, šviesiai žalia, geltona ir mėlsva spalva didina mokinių darbingumą. Svarbiausią medžiagą rekomenduotina kabinti geriausiai matomoje klasės vietoje. Vis dažniau namų atmosferą klasėje mokytojai kuria patiesdami kiliminę dangą, statydami „bendravimo“ stalėlį ar kitaip kurdami įvairių veiklų kampelius.

Siekiant veiksmingo mokymosi, aktu apgalvoti, kaip mokiniai bendraus ne tik su mokytoju, bet ir tarpusavyje. Reikia apmąstyti, kaip mokinius susodinti, išdėstyti klasėje suolus. Kartais naudinga tiesiog keisti mokinių sėdėjimo tvarką.

Lietuvos mokyklose daugėja mokinių iš įvairių pasaulio šalių, todėl mokytojas turėtų domėtis įvairiomis kultūromis, jų skirtumais, gerbti visus mokinius.



Pedagogas savo pavyzdžiu skatina mokinius gerbti vienas kitą, būti tolerantiškus. Jeigu klasėje mokosi kelių skirtingų kultūrų mokiniai, tai turėtų atsispindėti ir klasės aplinkoje, ir bendroje mokinių veikloje. Mokyklos taisyklės, bendrą tvarką kitos kultūros mokiniui reikėtų perteikti pamažu, kad mokinys galėtų lengvai adaptuotis.

Išvados mokytojui

- Saugi, patogi ir patraukli klasės aplinka padeda mokiniams mokytis. Kuriant klasės aplinką rekomenduojama atsižvelgti į mokinių nuomonę, skatinti pačius mokinius rūpintis klase.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Kaip dažnai su ugdytiniais kalbate apie klasės aplinką?
2. Kaip skatinate mokinius ja rūpintis?

3.5.

MOKYMOŠI MOTYVACIJOS SKATINIMAS

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvacija susijusi su specifiniais išoriniais bei vidiniais mokymosi stimulais. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, ne tik atsiranda su nauju mokinio statusu susiję motyvai, bet kartu vyksta ir visų motyvų hierarchijos pasikeitimai. Pirmaklasiams yra ne tiek svarbus pats mokymasis, kiek lankyti mokyklą. Jie mokosi ne tik norėdami sužinoti, bet ir siekdami pripažinimo, skatinami noro būti „tokie kaip visi“, siekio neatsilikti nuo bendraamžių.

Šio amžiaus mokiniams būdingas besąlygiškas paklusnumas, jie susitapatina su mokytoju, trokšta pelnyti jo dėmesį ir pripažinimą. Socialinė mokymosi motyvacija yra tiek stipri, kad dažniausiai net nesiekiami išsiaiškinti, kodėl reikia atlikti vieną ar kitą užduotį. Svarbiausias motyvas — „mokytoja liepė“. Įprasta, kad vaikai nori „įtikti mokytojui“, gauti jo pagyrimą, gerai pasirodyti prieš bendraklasius. Taip pat nustatyta, kad vaikų mokymosi motyvai daugiausia priklauso ir nuo pedagogo darbo pobūdžio.

Jausmai ir emocijos — vienas iš svarbiausių jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų elgesio, taip pat ir mokymosi, motyvų. Mokymasis — nauja veikla pirmaklasiui, mokykloje susiduriama ne tik su nauja aplinka, bet ir sužinoma daug naujo. Todėl pažintiniai interesai — viena svarbiausių mokymąsi motyvuojančių emocijų. Pamažu kinta ir pažintinių interesų pobūdis. Pažintiniai pirmokų interesai paprastai yra trumpalaikiai, kylantys tam tikrose situacijose, o 3–4 klasių mokiniai jau pradeda domėtis pavieniais mokomaisiais dalykais, pažintiniai interesai tolydžio diferencijuojasi.

Atsiranda naujų socialinių nuostatų, socialinių motyvų, susijusių su pareigos ir atsakomybės jausmais, būtinybė įgyti išsilavinimą. Gerai besimokantys mokiniai domisi visomis disciplinomis, turi išreikštą sėkmės motyvaciją ir pažymi, kad mokykloje jiems patinka, nes užduodama namų darbų, įdomios pamokos, daug sužinoma naujo. Tokie mokiniai stengiasi lenktyniauti. Silpniau besimokantieji domisi, jų manymu, lengvesniais dalykais (dailė, kūno kultūra), mokykloje jiems patinka, nes „smagu per pertraukas, nes ten visi žaidžia“, „mokykloje būna atostogos“ ir pan. Tokie mokiniai orientuojasi į malonią, nesudėtingą veiklą.

Ne visi pradinių klasių mokiniai vienodai suvokia savo mokymosi motyvus. Vienu iš svarbiausių motyvų išlieka noras būti teigiamai įvertintam. II–III klasės mokiniai dažniausiai mini, kad mokosi siekdami gero įvertinimo, norėdami sužinoti daugiau naujo. Pagrindinis daugiau nei pusės mokinių mokymosi motyvas yra pagyrimo siekimas. L. Kohlberg teigimu, 70 proc. septynmečių vaikų orientuoja savo elgesį į paskatinimą ir nuobaudas „čia ir dabar“. Tai padeda išlaikyti dėmesį ilgą laiką, susitelkti į užduotis.

Norėdami skatinti mokinių mokymosi motyvaciją:

1. Skatinkite laimėti.
2. Girkite už pastangas, atkaklumą ar veiklos rezultatus, išreikškite tikėjimą vaiko galiomis.
3. Sudarykite sąlygas mokiniams patirti sėkmę, įgyti pasitikėjimo savimi.
4. Žadinkite mokinių susidomėjimą mokymusi.
5. Palaikykite vaikų norą pelnyti klasės draugų pagarbą.
6. Kurkite teigiamą emocinį toną, „paskalaus“ mokymosi atmosferą.

Išvados mokytojui

- Vyraujantys jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvai yra interesas, siekis patirti sėkmę, nuobaudų vengimas, noras pelnyti mokytojo, draugų, tėvų pripažinimą. Su amžiumi pamažu silpnėja intereso, tačiau stiprėja pareigos motyvai.
- Norėdami skatinti vaikų mokymosi motyvaciją, mokytojai turėtų palaikyti laimėjimų motyvaciją, žadinti mokinių susidomėjimą, sudaryti sąlygas patirti sėkmę, išreikšti tikėjimą vaiko galiomis ir padėti ištikus nesėkmei, palaikyti darbingą klasės atmosferą ir teigiamą emocinį mokymosi foną.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Kaip jūs savo klasės mokiniams padedate patirti mokymosi sėkmę, pelnyti klasės draugų ir mokytojo pripažinimą?
2. Su kokias sunkumais susiduriate motyvuodami mokinius?



3.6.

ŠEIMOS IR MOKYTOJO BENDRADARBIAVIMAS

Mokinio mokymo (-si) rezultatams didelę įtaką daro jo šeimos požiūris į mokymąsi, mokymosi įpročiai ir tradicijos. Geriausių rezultatų pasiekama tuomet, kai sutampa ir mokinio, ir mokytojo, ir mokinio šeimos lūkesčiai, kai visos šalys susitaria ir vadovaujasi susitarimais, padėdami vieni kitiems. Tad viena iš svarbiausių pradinų klasių mokytojų pareigų bendraujant su mokiniais ir jų tėvais — gebėjimas tartis, diskutuoti, aptarti mokyklos ir namų mokymosi aplinką, susitarti, ko, kaip ir kodėl bus siekiama. Toks veiklos planas gali būti sudaromas kiekvienam vaikui individualiai.

PAVYZDYS

Šiandienėje pradinėje mokykloje vis daugėja ypač aktyvių, labai energingų mokinių, kurie tiesiog „netelpa savo kailyje“. Tokiais atvejais tėvams reikėtų patarti namuose mokiniui skirti aktyvios veiklos, rekomenduoti lankyti sporto treniruotes.

Šiandien dažnai tėvai dėl didelio užimtumo, darbo užsienyje vis mažiau laiko skiria bendravimui su vaiku. Mokytojas, ypač pradinų klasių, labai daug laiko praleidžia su mokiniais, pažįsta kiekvieną iš jų, todėl galėtų patarti, kaip galima stiprinti, skatinti tėvų bendravimą su vaikais. Keletas patarimų, kaip stiprinti vaiko ir tėvų santykius, bendravimą:

- Kasdien drauge su vaiku aptarkite dienos įvykius. Bent kelias minutes skirkite individualiam bendravimui su savo vaiku, išklauskite jo nuo-

monę, problemas, patarkite jam. Vaikas bus ramesnis, saugesnis, pasitikintis savimi, savo sprendimais.

- Domėkitės vaiko gyvenimu, parodykite, kad jis jums rūpi. Bendraukite kaip lygiaverčiai partneriai.
- Diskutuokite su vaikais apie jų skaitomas knygas, žurnalus, žiūrimas televizijos laidas.
- Nuolat lankykitės bibliotekoje, muziejuose, zoologijos soduose, istorinėse vietose, įvairiuose renginiuose.

Mokydamasis įvairių dalykų vaikas turėtų jausti artimųjų paramą. Kai vaikas žino, kad mokymasis — svarbiausia jo veikla, jaučia tėvų paramą, ribas, kas ir kodėl jam leidžiama, rūpi šeimos nariams, tuomet ir mokykloje stengiasi mokytis.

Pradinių klasių mokinio mokymuisi ypač svarbūs kai kurie *šeimos gyvenimo įpročiai*: šeimos gyvenimo ritmas, dienotvarkė, laiko planavimo tradicijos. Šeimoje turėtų būti susitariama, kur vaikas namuose mokysis, domimasi vaiko pomėgiais, žaidimais, skatinamos mokymosi vertybės.

Vaikai stengiasi mokykloje kuo geriau mokytis, kai jų tėvai kelia realius, pasiekiamus reikalavimus. Prioritetas turėtų būti lankyti mokyklą ir mokytis. Tėvai turėtų su vaiku susitarti, kuo vaikas užsims grįžęs iš mokyklos, pavyzdžiui, kiek laiko bus skiriama televizijai žiūrėti, įvairioms kompiuterinėms veikloms, namų darbų ruošai. Visos susitartos veiklos turėtų būti stebimos ir aptariamoms kartu su vaiku. Vaikai turėtų jausti tėvų paramą. Kalbėtis apie vaiko pasiekimus reikėtų etiškai, mandagiai.

Veiksmingi tėvų ir mokytojų komunikacijos būdai:

Individualūs pokalbiai. Vaikas — mokytojas — tėvai. Iš anksto informuokite tėvus, apie ką bus kalbamasi, kad tėvai galėtų pasiruošti. Pasiruoškite bendrauti

įvairiais klausimais, pavyzdžiui, kaip tėvai vertina mokinio mokymąsi klasėje ir namuose? Ką tėvai mano apie vaiko laisvalaikį? Ar dažnai vaikas namuose skaito? Ar dažnai tėvai bendrauja su vaiku apie dienos įvykius?

Mokymosi pasiekimų aprašai (arba mokinio veiklos segtuvai). Mokytojas aprašais informuoja tėvus apie vaiko daromą pažangą. Tėvai turėtų būti skatinami reguliariai susipažinti su sukauptais mokinio darbais, mokomi juos analizuoti. Reikėtų aptarti ir kitus svarbius klausimus, kurie neužfiksuoti segtuvuose, pavyzdžiui, mokinio pasiruošimas atlikti namų darbus, skaitymas savo malonumui, televizijos laidų žiūrėjimas.

Informaciniai mokyklos lankstinukai (klasės sienlankstinukai). Ruošiant mokyklos informacinį lankstinuką, galima tėvų paprašyti parašyti žinutę, pasidalyti savo patirtimi, ką jie veikia su vaiku namuose, kaip jiems sekasi ši veikla; ką gali jie patarti kitiems tėvams, kaip jų vaikui sekasi namų darbų ruošą; galbūt tėvai kartu su vaiku lankėsi muziejuje ar kokiam nors renginyje, kodėl jie rekomenduotų šią veiklą kitiems tėvams. Šiuos pranešimus tėvai gali rašyti naudodamiesi elektroniniu paštu. Lygiai taip pat ir mokytojai apie mokinio pažangą, pasiekimus tėvus gali informuoti elektroniniu paštu, o informacinis mokyklos lankstinukas gali būti pateiktas internetinėje mokyklos svetainėje.

Atvirų durų dienos. Paskiriamos dienos ir konkretus laikas, kai mokyklos mokytojai laukia apsilankančių tėvų. Kai kurios mokyklos tam tikrą mėnesio dieną skiria pusę valandos prieš pamokas, kad mokykloje galėtų apsilankyti ir su visais mokytojais pabendrauti tų mokinių tėvai, kurie dėl kokių nors priežasčių negali ateiti po pamokų.

Informacinis stendas, skirtas tėvams. Mokykloje gerai matomoje vietoje reikėtų tėvams skirti informacinį stendą,

kuriame būtų pateikiama ir nuolat atnaujinama tėvams svarbi informacija, susijusi su mokyklos gyvenimu, pvz., renginių planas, mokykloje vykstančių būrelių sąrašas, atostogų laikas ir pan.

Namų ir klasės gyvenimo sąsajos. Kad būtų tvirtesni ryšiai tarp pradinuko (ypač pirmoko) namų ir klasės gyvenimo, klasėje atliktus darbus vaikai turėtų nešti į namus, o iš namų tam tikrus daiktus galėtų nešti į mokyklą. Tėvams patinka žinoti, ką jų vaikas veikia mokykloje, o vaiko darbas ir yra šios veiklos pavyzdys. Kai kurie vaiko namų aplinkos daiktai gali padėti mokymui (-si), todėl juos tam tikrais atvejais derėtų atsinešti į mokyklą.

Mokinių tėvai aktyviai dalyvauja ne tik vaiko klasės gyvenime, bet ir mokyklos veikloje. Patys svarbiausi įvairūs mokyklos klausimai yra sprendžiami mokyklos taryboje, kurioje privalo dalyvauti mokinių tėvai. Dalyvaudami mokyklos tarybos susirinkimuose tėvai ne tik sužino, kas, kaip ir kodėl vyksta mokykloje, bet ir patys teikia siūlymus, priima įvairius sprendimus.

Svarbu, kad mokinių tėvų dalyvavimas klasės ir mokyklos gyvenime būtų prasmingas, tikslingas ir veiksmingas. Pastaruoju metu vis daugiau tėvų turi galimybę bendrauti internetu. Daugelis mokyklų turi internetinius puslapius, specialius klasės / mokyklos forumus, pokalbių svetaines. Pateikiame kelių svetainių adresus: <http://www.tavovaikas.lt/bendravimas/>, <http://www.supermama.lt/forumas/>, <http://www.pradinukas.puslapiai.lt>, <http://www.pradinukas.ku.lt> ir kt.

Pokalbių svetainėse tėvai gali išsakyti savo nuomonę, klausti patarimų, patys patarti, aiškintis jiems rūpimus klausimus. Mokytojai, kiti mokykloje dirbantys specialistai taip pat gali teikti siūlymus, patarimus. Toks bendravimas yra gana veiksmingas, nes abi pusės (tėvai ir mokykla) gali greitai ir operatyviai spręsti



kylančias problemas, sulaukti pagalbos juos dominančiais klausimais.

Išvados mokytojui

- Veiksminga komunikacija tarp mokytojo, mokinio ir tėvų vyksta bendraujant visiems drauge, kai vienodai suprantami lūkesčiai, keliami reikalavimai, laukiami rezultatai. Mokytojas, bendraudamas su tėvais, turi imtis iniciatyvos, padėti tėvams suprasti, nuo ko priklauso vaiko mokymosi sėkmė.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Kokias mokytojo ir tėvų bendradarbiavimo formas šiandien laikytumėte veiksmingiausiomis?
2. Kodėl?

3.7. MOKYMO TOBULINIMAS IR PROFESINIS TOBULĖJIMAS

Reflektyvus mąstymas. Pedagogo darbas nesibaigia nuskambėjus skambučiui. Tyrimai rodo, kad tiesioginis mokymas užima tik 38,6 proc. mokytojo darbo laiko. Beveik ketvirtadalis jo tenka neplanuotiems susitikimams ir bendravimui, šiek tiek mažiau dokumentams tvarkyti, kabinetui prižiūrėti ir kt. Minėtoms veikloms skirtas laikas nėra sunkiai apskaičiuojamas. Tačiau neįmanoma nustatyti, kiek laiko mokytojai skiria savo ir mokinių veiklai apmąstyti bei vertinti. Tai neatsiejama viso ugdymo proceso dalis, vykstanti jį planuojant, organizuojant, vertinant, keliant naujus tikslus ar idėjas, jas įgyvendinant ir t. t. Todėl apmąstant ir vertinant tarytum susijungia praeitis, dabartis ir ateitis.

Praktika pagrįstas, su mokymu ir mokymusi susijusių problemų svarstymas ir analizavimas vadinamas reflektviu mąstymu. Refleksija (lot. reflexio — atsigręžimas, perstatymas) — daugiaplanis procesas. Viena vertus, ji nukreipta į išorinius įvykius, t. y. mokinių ir jų mokymosi ypatumų pažinimą, pedagoginės sąveikos su ugdytiniais pobūdį, ugdymui įtaką darančių veiksmų analizę. Kita vertus, mokytojas siekia pažinti patį save, t. y. savo pedagoginės veiklos ypatumus, klasėje atliekamus vaidmenis, asmenines savybes, veiklos ir santykių su kitais žmonėmis pobūdį. Minėti refleksijos objektai tarpusavyje glaudžiai susiję įvairiais priežastiniais ryšiais, todėl juos išskirti ir svarstyti atsietai nuo konteksto nėra lengva. Sakykim, nepakankamai mokymosi motyvacijai įtaką gali daryti per sudėtingos mokymo programos, netinkami

mokymo (-si) metodai, emocinė mokinių būseną, asmeninės mokytojo savybės, vaikų tarpusavio santykiai ir kt. Kokie iš šių veiksnių konkrečiu atveju yra lemiami, nuspręsti nėra lengva. Mokslininkai siūlo sutelkti dėmesį į vieną kurį nors problemos aspektą. Todėl aptardami reflektvių mąstymą atskirai aptarsime stebėjimo, samprotavimo bei svarstymo, t. y. refleksijos, objektus.

Mokinių veiklos analizė. Būti mokytoju — vadinasi, stebėti mokinius, analizuoti klasėje vykstantį bendravimą, vaikų mokymosi ir elgesio ypatumus, jiems įtaką darančius vidinius bei išorinius veiksnius. Stebėjimas teikia mokytojams žinių apie mokinių pažintinius, emocinius ir psichomotorinius gebėjimus. Mokytoju aktuali suvokti, kuriems mokiniams reikia pagalbos, ar klasė pakankamai motyvuota mokytis, kokie klasės mokinių tarpusavio santykiai. Noras pažinti mokinius skatina mokytoją nuolat samprotauti, kaip vaikai mokosi, ką mano apie savo mokymąsi, ar pasiekia iškeltus tikslus, kurios užduotys jiems pavyksta ir kurias atlikti sunkiausia. Pamokoje nuolat keliami klausimai, ar mokiniai suprato mokomąją informaciją, ar pakankamai pateikta pavyzdžių, koks optimalus namų darbų kiekis turėtų būti skiriamas. Atsakant į šiuos klausimus paprastai remiamasi subjektyviais kriterijais, o atsakymai nėra užrašomi. Informaciją mokytojai laiko atmintyje ir ji turi įtakos tolesniems jų veiksams.

Mokytojams derėtų žinoti, kad mokinių veiklą vertinti nėra lengva ar paprasta. Kaupiantis patirčiai įgyjamas „pojūtis“, koks yra mokinių mokymasis ir bendras klasės gyvenimas. Todėl patyrę mokytojai geba išsiaiškinti ženklus, kurie rodo ne tik žinių suvokimo lygį, bet ir mokinių įsitraukimo į veiklą pobūdį. Tyrimai rodo, kad pedagogai paprastai teisingai nustato pažintinius gebėjimus, bet ne visada adekvačiai įvertina mokinių interesus, mokymosi motyvus, emocinę būseną. Šios mokinių savybės yra ne tokios pastovios ir priklaus-



so nuo turimos patirties, šeimos aplinkos, santykių su bendraklasiais ir kt. Be to, mokytojai gali neperskaityti kiekvieno ženklo, neaprepti visų mokinių. Kai kurie mokiniai, kurių mokytojas nepastebėjo, gali mokytis ar nesimokyti, pamoka gali jiems patikti ar nepatikti. Nustatyta, kad mokytojai dažnai kontroliuoja mažą grupelę vaikų, jie atidžiai juos stebi ir pagal juos įvertina bendrą mokymo (-si) efektyvumą. Tačiau kontrolinė grupelė gali būti per maža, kad galima būtų gauti patikimą informaciją apie tai, kas vyksta klasėje. Todėl vaikų veiklos stebėjimas turėtų būti glaudžiai siejamas su savistaba, savo pedagoginės veiklos apmąstymais.

Savo pedagoginės veiklos apmąstymas.

Pedagogo veikla — sudėtingas ir daugiaplanis procesas, apimantis daugybę vidinių bei išorinių kintamųjų. Tik dalis pedagogui reikalingų žinių ir gebėjimų įgyjama aukštojoje mokykloje. Daug daugiau išmokstama jau pradėjus dirbti, nuolat stebint ir analizuojant savo veiklą, ieškant optimalių mokymo būdų ir strategijų. Todėl labai svarbus praktinio darbo orientyras yra per patirtį gautos pedagogų žinios. Savo pedagoginės veiklos apmąstymai gali padėti kritiškai pažvelgti į savo darbą, įvertinti savo veiklos pranašumus ir trūkumus, atrasti savitą mokymo stilių, nuolat keistis ir atsinaujinti, jausti prasmę ir pasitenkinimą pedagogine veikla.

Mokytojams derėtų žinoti ir su jų pedagoginės veiklos apmąstymais susijusius pavojus. Tyrimais įrodyta, kad kai kurie mokytojai linkę ieškoti įtikinamų argumentų, kad jie puikiai moko, o mokiniai viską gerai priima. Mokytojams būdingas noras matyti, kad viskas gerai sekasi. Dėl žmogiško poreikio jausti savo kompetenciją mokytojai dažnai patys prasitaria, ką mokinys turi atsakyti į klausimus, „stumteli“ mokinį norima linkme, vengia sunkesnių klausimų, kylančias problemas aiškina ne blogu mokymu, o motyvacijos trūkumu. Sprendimai taip pat tampa abejotini, kai apie pamokos supratimą sprendžiama iš mokinių dėmesingumo, pritariamo linkčiojimo. Todėl apmąstyti savo pedagoginę veiklą yra reikšminga ne tik norint tobulinti darbą, bet ir siekiant gerai jį atlikti.

Mokymo (-si) metodai ir turinys. Šios srities svarstymai susiję su mokytojams kasdien kylančiomis mokymo problemomis. Tokie svarstymai dažniausiai yra dviejų lygių: susiję su konkrečios pamokos ar užduoties atlikimu ir orientuoti į naujų mokymo strategijų parinkimą ar esamų tobulinimą. Prieš kiekvieną pamoką mokytojas apmąsto: kokiais galimais būdais galima pažvelgti į temą? Ką vaikai apie ją jau žino? Kaip būtų galima naują temą susieti su jau įsisavinta mokomąja medžiaga? Ar tikslinga organizuoti pamokoje grupinį darbą? Kokią papildomą informa-

ciją reikėtų pateikti? Kiek laiko pamokoję skirti savarankiškai mokinių veiklai? Tokie ir panašūs klausimai dažniausiai siejami su konkrečia mokymosi situacija. Taip pat dažnai mokytojai svarsto ir apie bendruosius mokymo dėsningumus: kaip galėčiau padėti mokiniams išmolti kritiškai mąstyti bei spręsti problemas? Kaip galėčiau išmokyti moksleivius įvertinti savo pačių išmokimą? Kokiais būdais pamokoje galima sukurti mokymuisi palankų klimatą? Kas mano mokiniams ir man yra pavykusi, gera diena? Kaip pamokoje galėčiau skatinti teigiamus santykius ir bendradarbiavimą? Tai daugiau pastangų reikalaujantys, visam mokymo procesui įtaką darantys svarstymai, orientuoti į viso mokymo (-si) proceso kokybę lemiančius veiksnius.

Mokymo (-si) inovacijos. Dažnas su mokymu susijusių svarstymų šaltinis yra noras išbandyti ką nors nauja, įvairuoti ar net keisti mokymą, būti „naujausiam, madingiausiam“ mokymo srityje. Atsinaujinimo poreikis būdingas kiekvienam mokytojui. Jis prasideda nuo intereso, susidomėjimo, nuo to, kas motyvuoja ar patraukia dėmesį. Mokytojams dažnai kyla klausimų: kaip aš galėčiau patobulinti mokymo programą? Kokiais veiksmingesniais būdais bendradarbiauti su mokinių tėvais? Kokie netradiciniai mokymo (-si) metodai tiktų mano mokiniams? Labai svarbu, kad mokytojas nuolat domėtųsi, kaip praturtinti ugdymo procesą. Tai ne tik atskleidžia, bet ir įprasmina naujas galimybes.

Mokymo (-si) aplinka. Tiek mokymas, tiek mokymasis priklauso nuo mokymo (-si) aplinkos ypatumų. Kai kuriems jų mokytojas gali daryti tiesioginę įtaką, kai kurie reikalauja lankstumo, prisitaikymo. Natūralu, kad mokytojas svarsto su kontekstu susijusias problemas, pavyzdžiui, mokyklos ir klasės aplinkos, geresnių mokymosi bei mokymo galimybių kūrimo, mokyklos veiklos prioritetų, organizacijoje vyraujančių bendravimo ir darbo normų. Mokytojus gali dominti, kokių mokymo ir mokymosi normų bei vertybių yra lai-

komasi mokykloje, kokia mokymo ir mokymosi kultūra, kokį vaidmenį klasės ir mokyklos gyvenime atlieka tėvai, ar mokykloje yra mokinių bendruomenė, kaip reikėtų susidoroti su konfliktais, asocialiu elgesiu, aplaidumu?

Savęs, kaip pedagogo, vertinimas. Tai labai žmogiškas gebėjimas vertinti savo elgesį, mąstymą, emocines būsenas. Pamokoje mokytojas atkreipia dėmesį ne tik į mokymo (-si) situaciją, bet nesąmoningai vertina, kaip pats jaučiasi mokydamas vaikus, kas pamokoje ar mokyme jį intriguoja, kas labiausiai džiugina ar kelia nerimą, kaip jį vertina mokiniai. Pedagoginės veiklos analizė nuspalvinta emocijomis, nes ji glaudžiai susijusi su asmeninėmis nuostatomis, patirtais išbandymais ir klaidomis, sukaupia patirtimi. Reflektyvus mąstymas visada susijęs su jausmais, susiformavusiomis vertybėmis ir prioritetais. Kiekvienas mokytojas yra svarstęs klausimus, susijusius su profesijos pasirinkimu, pedagoginio darbo sėkmėmis ir nesėkmėmis, profesinės veiklos prasmės paieškomis: kas mane motyvavo tapti mokytoju ir kas mane šioje srityje laiko? Kas išsiskiria žvelgiant į mano karjerą? Ar šis darbas man sekasi? Koks mano, kaip mokytojo, įvaizdis? Ar aš pateisinu savo mokinių ir jų tėvų lūkesčius? Ar aš sau patinku kaip mokytojas? Atsakymas į šiuos klausimus padeda mokytojui ne tik suvokti pedagogo profesijos reikšmingumą, bet ir sudaro sąlygas teigiamai save vertinti, patirti profesinės kompetencijos jausmą, pasitenkinimą pedagogine veikla.

Reflektyvaus mąstymo situacijos. Nors reflektyvai mąstyti būdinga kiekvienam žmogui, o pedagoginės veiklos apmąstymai ir analizė yra neatskiriama pedagoginės veiklos dalis, vis dėlto tai neturėtų būti vertinama kaip savaime suprantamas, pastangų ir dėmesio nereikalaujantis procesas. Tyrimai rodo, kad geri pedagogai daug laiko skiria savo ir mokinių veiklai stebėti ir analizuoti. Tai galima daryti keletu būdų: skiriant laiko vienai ar kitai situacijai apmąstyti, diskutuojant su kolegomis, rašant dienoraštį.

Vidinei refleksijai skirtas laikas turėtų būti įtraukiamas į mokytojo darbotvarkę. Paskyrus laiko savistabai ir savianalizei, įsisąmoninama daugiau. Kai kurie pedagogai tam skiria keletą minučių prieš darbo dieną ar konkrečią pamoką, kiti — po pamokų ar savaitgaliais. Visais atvejais svarbu atsitraukti nuo konkretaus konteksto, „pajusti“, kokios tos dienos ar savaitės problemos reikalauja daugiausia dėmesio ir pastangų, apsvarstyti, kokie galimi jų sprendimo būdai, kokias tinkamas priemonės būtų galima parinkti. Analizuojama gali būti ir apsvarstant jau įvykusį faktą, keliant naujas idėjas, numatant jų įgyvendinimo būdus, planuojant veiklą. Puiku, jei mokytojas įpranta svarbiausias mintis užsirašyti, pasižymėti darbo sąsiuvinyje ar lentoje.

Rašyti dienoraštį — tai sistemingai fiksuoti mintis viena ar kita tema. Rašymas yra atradimų procesas, todėl mokytojai gali būti nustebinti, kiek išmokstama rašant dienoraštį. Daugelis dalykų, kurie atrodo aiškūs konkrečiomis aplinkybėmis, laikui bėgant pasimiršta, praranda savo aktualumą, yra užgožiami naujų įspūdžių. Dienoraštyje mokytojas fiksuoja tai, ką jis pastebėjo, pateikia savo apmąstymus ir požiūrį į klasės problemas. Idealu, jeigu užsirašoma tuoj pat po pamokos, bet tai galima padaryti ir vėliau, naudojantis pamokoje užrašytomis trumpomis pastabomis. Kuo daugiau laiko praeina, tuo sunkiau atkurti pamokoje kilusias problemas ir reakcijas bei prisiminti tai, apie ką buvo mąstoma. Pažymėtina ir tai, kad mokytojai ne itin dažnai taiko šį reflektyvų mąstymą įprasminantį būdą argumentuodami laiko stoka. Tačiau dienoraštį rašantys mokytojai pastebi, kad minčių, idėjų bei išgyvenimų fiksavimas keletą kartų per savaitę daro teigiamą įtaką jų darbui. Nuolat keliant klausimus įprantama ne tik išryškinti svarbiausias problemas, bet ir surinkti pakankamai minčių ir idėjų, analizuoti įvairius jų aspektus, numatyti sprendimo būdus. Jei susitelkiama į kurią nors vieną problemą, dienoraštyje galima „sekti“ jos sprendimo eigą, įvertinti vieną

ar kitą reikšmingą aplinkybę, ne tik įsivaizduoti galutinį rezultatą, bet ir apmąstyti jau sukauptą patirtį.

Pokalbiai su kolegomis. Kiekvienas mokytojas turi kolegų, su kuriais norisi diskutuoti, bendrauti, dalytis rūpimais klausimais. Draugiškoje bendraminčių aplinkoje pedagogai sugeba atskleisti problemas ir rūpesčius, su kuriais jie susiduria savo darbe, pasidžiaugti savo pačių laimėjimais, pasidalyti pastebėjimais ir mokymo apmąstymais. Kalbantis su kolegomis iškeliami daugybė klausimų, išsakoma daug minčių bei idėjų. Dalydamiesi su tais, kuriais pasitiki, mokytojai padeda vieni kitiems jas atrinkti, pasitikrinti jų reikšmingumą, išsakyti argumentus, svarstyti galimus sprendimus. Mokytojams labai svarbu jausti, jog yra palaikomi ir vertinami. Tuomet jie nebijos prisiimti atsakomybę ne tik už sėkmes, bet ir už nesėkmes, pasiryžti naujiems ieškojimams, drąsiai žengti atradimų keliu.

Išvados mokytojui

- Reflektyvus mąstymas neturėtų būti vertinamas kaip savaime suprantamas, pastangų ir dėmesio nereikalaujantis procesas. Tai aktyvi ir tikslinga mokytojo veikla, galinti vykti keletu būdų: skiriant laiko vienai ar kitai situacijai apmąstyti, diskutuojant su kolegomis, rašant dienoraštį.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Ar turite suplanavęs specialų laiką su mokymu ir mokymusi susijusių problemų svarstymui? Kaip tai vyksta: apmąstote jas vienas, rašote dienoraštį, aptariate su kolegomis? Kodėl?
2. Savaitę laiko kasdien tuo pačiu metu skirkite 10 min. vienai, jums ypač svarbiai problemai apsvarstyti. Reikšmingiausias mintis užsirašykite. Savaitės pabaigoje jas perkaitykite ir dar kartą apmąstykite. Kaip manote, ar tai veiksmingas būdas gerinti ugdymo procesą? Kodėl?

3.8.

VEIKLOS TYRIMAS

Stebėdami, vertindami, analizuodami ir apmąstydami savo ir mokinių veiklą mokytojai siekia kuo geriau pažinti ugdymo realybę bei atrasti veiksnius, darančius didžiausią įtaką ugdymo kokybei. Ši veikla gali būti prilyginama tiriamajam darbui, kai keliamos idėjos ar sprendžiamos problemos, renkama ir analizuojama su jomis susijusi informacija, ieškoma problemų priežasčių ar idėjų įgyvendinimo būdų, tikrinama jų įtaka ugdymo praktikai. Dažniausiai tai vyksta tiesioginio mokymo metu. Tačiau pastaraisiais metais vis dažniau keliama mintis, kad mokytojai turėtų patys jaustis atsakingi už tai, kas vyksta jų mokykloje, imtis asmeninės iniciatyvos tiesiogiai tirti, kaip būtų galima pagerinti mokymą ir mokymosi aplinką savo klasėse.

Mokytojų atliekamas tyrimas vadinamas veiklos tyrimu. Jis daugeliu atžvilgių yra toks pat, kaip ir kiti tyrimai, kurių metu pateikiami klausimai, stengiamasi gauti patikimus atsakymus, interpretuojami ir taikomi rezultatai. Jei, tiriant veiklą, vadovaujamosi mokslinio tyrimo procesais ir reikalavimais, dažniausiai siekiama atskleisti bendruosius ugdymo dėsningumus, o informacija pateikiama visai švietimo bendruomenei. Mokytojų atliekamas veiklos tyrimas daugiau susijęs su konkrečia situacija, juo siekiama išspręsti vietines mokyklos ar klasės problemas, apibendrinimų neketinama taikyti kitoms grupėms ar aplinkoms, o gauti rezultatai dažniausiai aktualūs tik patiems mokytojams.

Veiklos tyrimas, kaip ir bet kuris kitas, susideda iš kelių etapų:

1. *Problemos ar klausimo formulavimas.* Kiekvienas mokytojas susiduria su daugybe klausimų, kurie gali būti veiklos tyrimo problema. Veiklos tyrimo pagrindu gali tapti visa tai, kas aktualu mokytojui, kokius sunkumus

norima išspręsti, kokias naujas idėjas norima patikrinti. Tiksliai suformuluoti pagrindinį tyrimo klausimą nėra lengva. Kol dar neturima tyrimų vykdymo įgūdžių, patartina kalbėti apie labai konkrečius ir tuo metu aktualius dalykus (pvz., kodėl tiek mažai tėvų lankosi susirinkimuose, kodėl mokiniai vėluoja į pamokas, ar vaikams patinka dirbti grupėje, ar mokinių nuomonė apie mano mokymą yra gerai). Asmeninis mokytojo suinteresuotumas ką nors išsiaiškinti, sužinoti yra viena iš sėkmingo tyrimo prielaidų.

PAVYZDYS

Mokyklos lankymo pradžia — sudėtingas laikotarpis tiek pirmaklasiams, tiek jų pedagogams. Patyrę mokytojai žino, kad mokiniai patiria daugybę emocijų: neigiamo vertinimo baimę, sėkmės troškimą, norą pateisinti tėvų lūkesčius ir kt. Emocinė vaiko savijauta daro itin didelę įtaką vaiko mokymuisi. Todėl pirmos klasės mokytoją domino, kaip mokykloje jaučiasi jos mokiniai. Šis klausimas tapo svarbiausia veiklos tyrimo problema.

2. *Informacijos rinkimas.* Mokytojas turi nutarti, kaip rinks informaciją. Tai galima padaryti įvairiais būdais, vieni yra paprasti, kiti sudėtingesni. Tai svarbiausia tyrimo dalis, kuriai atlikti reikalingos žinios ir tam tikra patirtis. Informacijos rinkimo būdus, jų pranašumus bei trūkumus aptarsime atskirai. Šiuo kartu tik paminėsime, kad yra keletas informacijos rinkimo metodų: stebėjimas, garso ir vaizdo įrašai, pokalbiai, moksleivių dienoraščiai, klausimynai ir kt.

PAVYZDYS

Norėdama iširti, kaip mokykloje jaučiasi pirmaklasiai, mokytoja taikė kelis informacijos gavimo būdus: stebėjimą, pokalbį ir klausimyną. Stebėdama vaikus mokytoja visą savaitę žymėjosi, kaip jaučiasi pavieniai mokiniai ir kokia yra bendra klasės atmosfera. Klausimyne mokiniai buvo paprašyti

pažymėti, kaip jie jaučiasi per pamokas ir pertraukas. Atsakymo variantai buvo pateikti įvairias nuotakas atspindinčiais paveikslėliais. Pokalbio metodas pasirinktas norint gauti išsamesnę informaciją apie mokinių savijautą. Su vaikais mokytoja kalbėjosi prieš pamokas ir per pertraukas. Visiems mokiniams buvo pateiktas tas pats klausimas: kada blogiausiai ir kada geriausiai jautiesi mokykloje.

- 3. Gautos informacijos interpretavimas. Apibendrinus gautą informaciją daromos išvados. Tai puikus pagrindas apsvarstyti skirtingus ugdymo aspektus. Tyrimo rezultatais mokytojas gali pasidalyti su vaikais, jų tėvais, kolegomis, mokyklos vadovais.**

PAVYZDYS

Pirmaklasių savijautą mokykloje tyrusi mokytoja gavo daug ir vertingos informacijos apie pavienius vaikus ir bendrą klasės atmosferą. Labiausiai mokytoją nustebino, kad beveik trys ketvirtadaliai mokinių paminėjo, jog blogai jaučiasi, kai triukšmaujama per pertraukas. Tai pedagogę paskatino kartu su vaikais nusistatyti elgesio per pertraukas taisykles.

- 4. Gautų rezultatų taikymas ir pakartotinis tyrimas. Gauta informacija gali paskatinti mokytojus apmąstyti klasės veiklą bei padėti ją planuoti, keisti. Paprastai mokytojai siekia išvelgti išryškėjusių problemų priežastis,**

numatyti būdus, kaip jas pašalinti. Jei numatomi konkretūs veiksmai, tikslinga po kurio laiko tyrimą pakartoti ir išsiaiškinti, ar mokytojo bei mokinių bendros pastangos davė rezultatų.

PAVYZDYS

Po kelių mėnesių pakartojus tyrimą apie pirmaklasių savijautą mokykloje, mokytoja nustatė, kad dėl triukšmo per pertraukas blogai besijaučiančių mokinių sumažėjo beveik tris kartus. Vadinas, taisyklės, kurių buvo laikomasi, buvo tinkamos ir davė teigiamų rezultatų.

Kaip jau buvo minėta, atliekant veiklos tyrimą sudėtingiausia yra rinkti informaciją. Toliau aprašomi konkretūs būdai, kaip rinkti duomenis. Kurį iš jų taikyti, priklauso nuo problemos ir nuo to, kiek mokytojas turi laiko informacijai rinkti ir interpretuoti.

Stebėjimas — vienas iš populiariausių informacijos rinkimo būdų, nes vienu metu galima gauti duomenų apie įvairius klasės gyvenimo aspektus, nesunku dėmesį perkelti nuo vieno stebėjimo objekto prie kito. Stebint mokinius, svarbu įsižiūrėti ne tik į bendrą darbą klasėje, bet ir sutelkti dėmesį į tam tikrus įvykius arba mokinių elgesio apraiškas. Net ir patyrę stebėtojai negali pamatyti visko, kas vyksta klasėje, todėl pradedančiam tyrėjui vertėtų ne tik apriboti stebimųjų skaičių, bet ir fiksuoti tik matomą elgesį, o stebėjimo rezultatus pasižymėti tam tikslui skirtuose užrašuose.

1 lentelė. Pagrindiniai stebėjimo pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> Galima stebėti įvairius klasės gyvenimo momentus 	<ul style="list-style-type: none"> Reikia gerai apgalvoti, kaip fiksuoti stebėjimo rezultatus
<ul style="list-style-type: none"> Informacija gaunama stebint natūralų mokinių elgesį 	<ul style="list-style-type: none"> Stebėjimo rezultatams gali daryti įtaką stebėtojo nuostatos, išankstinis nusiteikimas
<ul style="list-style-type: none"> Galima lengvai perkelti dėmesį nuo vieno stebėjimo objekto prie kito 	<ul style="list-style-type: none"> Klasės gyvenimo įvykiai yra sudėtingi ir greitai kinta, todėl gali kilti sunkumų susitelkiant tik į kelis mokinius

Garso įrašai yra vienas iš populiariausių tyrimo metodų. Įrašai ypač tinka tokiems atvejais, kai mokytojai nori užfiksuoti tikslią informaciją apie tam tikrą mokymo aspektą arba tam tikro mokytojo ir mokinio, mokinio ir mokinio bendravimą. Įrašinėjant svarbu

mikrofoną pastatyti teisingoje vietoje, kad būtų fiksuojama reikiama informacija. Magnetofonas gali trukdyti mokiniams, todėl juos reikia pamažu pripratinti prie šio metodo.

2 lentelė. Pagrindiniai garso įrašų pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> • Sėkmingai užfiksuoja visus pokalbius • Lengvai užfiksuojama gausi informacija 	<ul style="list-style-type: none"> • Nėra vizualios informacijos • Tai pernelyg brangus metodas atsižvelgiant į išlaidas ir laiką
<ul style="list-style-type: none"> • Galima fiksuoti ir stebėti grupinės veiklos eigą 	<ul style="list-style-type: none"> • Gausybė medžiagos, tačiau ji gali pateikti labai mažai tinkamos informacijos • Gali trikdyti mokinius ir jiems trukdyti

Mokinių dienoraščiai — puiki galimybė greitai gauti informaciją. Šiuo būdu gauta informacija gali būti naudojama savarankiško tyrimo tikslams arba lyginama su

mokytojo pastebėjimais. Pedagogas gali naudoti dienoraštį kaip informacijos šaltinį, taip pat nagrinėdamas bendrą klasės „klimatą“ ar atskiro mokinio evoliuciją.

3 lentelė. Pagrindiniai mokinių dienoraščio pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> • Gaunama informacija, kaip mokinys vertina konkrečius mokymo aspektus arba bendrą klasės klimatą • Gali būti viena iš pamokos veiklos formų • Gali padėti išsiaiškinti atskirų mokinių problemas 	<ul style="list-style-type: none"> • Reikalingas laikas suformuoti tradiciją rašyti dienoraščius • Jaunesniems mokiniams sunku užrašinėti savo mintis ir jausmus • Mokiniai gali kuklintis kalbėti apie savo jausmus • Akivaizdu, kad mokinio ataskaita yra subjektyvi

Interviu / pokalbis. Tiriant veiklą klasėje galima naudoti keturias interviu formas: pokalbis gali vykti tarp mokytojo ir mokinio, stebėtojo ir mokinio, mokinio ir mokinio, mokytojo ir stebėtojo. Pradžios mokykloje dažniausiai taikomas mokytojo ir mokinio pokalbis. Gerai, jeigu turima galimybių įrašyti individualius pokalbius, kad vėliau būtų galima juos išsamiai analizuoti. Keletas pa-

tarimų, ką reikia daryti, kad pokalbis būtų veiksmingas:

1. Būkite kantrūs, susidomėjęs ir dėmesingas klausytojas. Patikinkite, kad mokinių nuomonės jums labai svarbios, kad jiems pateikiami klausimai nėra testas, į kurį yra tik vienas teisingas atsakymas.

2. Stenkitės būti nešališkas, nedaryti spaudimo. Neiškirkite savo nuomonės nei apie diskutuojamą dalyką, nei apie mokinio nuomonę. Neskubėkite

ir nereikškite abejonių diskutuojama tema. Jeigu mokiniai tai pajus, elgsis taip pat.

4 lentelė. Pagrindiniai interviu / pokalbio pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> Tiesioginis bendravimas su mokiniu Galima taikyti iškart susidūrus su kokia nors problema Galima patikslinti, konkretinti informaciją 	<ul style="list-style-type: none"> Reikalauja daug laiko Mokiniams dažnai būna sunku paaiškinti savo mintis ir jausmus

Vaizdo įrašai naudojami norint surinkti tikslią ir įvairią informaciją. Šis metodas suteikia mokytojui galimybę greitai užfiksuoti ir stebėti daugelį mokymo (-si) proceso aspektų. Prieš pradėdami naudoti šią

priemonę mokytojai turėtų su ja supažindinti mokinius, kurį laiką palikti klasėje, tačiau nefilmuoti. Tokiu būdu mokytojas ir moksleiviai pripras prie vaizdo kameros.

5 lentelė. Pagrindiniai vaizdo įrašų pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> Suteikia galimybę analizuoti visas situacijas ir išsiaiškinti problemų priežastis Galima pamatyti mokytojo ir mokinio elgesio dėsningumus Galima kaupti klasės veiklos archyvą, jį aptarti su mokiniais ir jų tėvais 	<ul style="list-style-type: none"> Brangi priemonė, informacijai apdoroti reikia daug laiko Filmavimas gali trikdyti įprastą darbą Jei filmuoja operatorius, jis fiksuoja tai, kas jam atrodo svarbu. Be to, pašalinis žmogus blaško vaikų dėmesį

Klausimynai, kuriuose pateikiami klausimai apie pamokas, ugdymo programą / mokymo turinį ar mokymo (-si) metodus, yra greitas ir paprastas būdassurinkti iš mokinių daug informacijos. Tačiau klausimyno sudarymas reikalauja mokytojo patirties ir išmanymo. Galimi keli klausimų tipai: atvirieji ir uždarieji. Užduodant atvirusius klausimus mokinių prašoma pateikti savo nuomonę laisva forma (pvz., „Geriausiai aš jaučiuosi, kai...“; „Geriausiai aš susikauptu darbui, kai...“ ir pan.). Tokių

klausimų pranašumas tas, kad mokiniai gali išsakyti visas kilusias idėjas. Pagrindinis sunkumas kyla apibendrinant gautą informaciją. Mokytojas turi pasirinkti, kokias ir kaip mokinių mintis fiksuos. Tai gali būti skaičiavimas, kiek mokinių atkreipė dėmesį į vieną ar kitą atvejį, kiek teigiamų ir kiek neigiamų pastabų išsakyta, kiek problemų iš viso yra išskirta ir pan.



Uždarojo tipo klausimų, kai pateikiami atsakymų variantai ir prašoma pažymėti vieną, pranašumas yra tas, kad greitai gautama informacija, ją labai lengva apdoroti. Pagrindinis trūkumas — ribojama mokinių atsakymų laisvė, kai kurie teiginiai yra pernelyg tiesmuki, o tarp atsakymų gali nebūti mokiniams tinkamo. Todėl mokytojas turėtų būti dėmesingas ne tik parinkdamas klausimus, bet ir formuluodamas galimus atsakymų variantus. Uždarojo tipo klausimų rūšių yra keletas:

1. *Numeravimas pagal svarbą*, kai pateikiami galimi atsakymo variantai ir prašoma sunumeruoti juos pagal asmeninį reikšmingumą. Šiuo atveju vaikas gali išreikšti savo nuomonę įtraukdamas numatytus kintamuosius, o mokytojas turi galimybę ne tik pažinti kiekvieną mokinį (jei klausimynas nėra anoniminis), bet ir susidaryti nuomonę apie bendrą klasės atmosferą. Svarbu, kad klausimų nebūtų per daug ir būtų įtraukti svarbiausi galimi atsakymai. Taip pat galima prašyti, kad vaikai savarankiškai įrašytų atsakymą, kurio nėra tarp pateiktų.

PAVYZDYS

Sunumeruok pagal svarbą (svarbiausiam dalykui skirk 1 vietą, mažiau svarbiam 2 ir t. t.), kodėl Tau patinka mokykloje:
 ... sužinai daug naujo ir įdomaus;
 ... čia turi daug draugų;
 ... gali su draugais žaisti;
 ... patinka Tavo mokytoja;
 ... kita (įrašyk).....

2. *Aiškaus pasirinkimo klausimai*, kuriuose pateikiama tik keletas atsakymų. Šiuo atveju mokinių prašoma išsakyti vienareikšmišką nuomonę vienu ar kitu klausimu.

PAVYZDYS

Pabrauk atsakymo variantą, kuris tau atrodo tinkamiausias.

Ar norėtum, kad per pamoką būtų daugiau užduočių:

Taip Ne Nežinau

3. *Ranginiai atsakymai*, kai prašoma pasirinkti atitinkamą atsakymo lygmenį. Tokio pobūdžio klausimai mokiniams sudaro galimybę atsakyti

į klausimą pasirenkant jų nuostatų tvirtumą išreiškiantį atsakymo variantą. Taip pat, kaip ir numeruojant pagal svarbą, mokytojas turi galimybę ne tik pažinti kiekvieną mokinį, bet ir susidaryti nuomonę apie visą klasę. Ranginių atsakymų variantų gali

būti daug. Jie gali būti užrašyti žodžiu arba atsakymų vietoje naudojami veidukai (būtina vaikams paaiškinti, ką jie reiškia). Pateiksime keletą dažniausiai naudojamų ranginių klausimų ir atsakymų variantų.

6 lentelė. Ranginių klausimų ir atsakymų pavyzdžiai

Klausimo pavyzdys	Atsakymo variantai			
Ar mokytoja tau padeda, kai nesiseka?	Beveik visada	Dažnai	Kartais	Labai retai
Ar dažnai tėvai tave pagiria už gerą mokymąsi?	Beveik visada	Dažnai	Kartais	Labai retai
Ar supranti matematikos pamokoje atliekamas užduotis?	Labai gerai	Gana gerai	Nelabai gerai	Beveik nesupratau
Ar supratai tai, ko mokėmės šią pamoką?	Labai gerai	Gana gerai	Nelabai gerai	Beveik nesupratau
Ar Tau patinka muzikos pamoka?	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Ar patinka užduotis atlikti kartu su klasės draugais?	Labai patinka	Patinka	Nelabai patinka	Nepatinka
Ar sutinki su teiginiu, kad keliaudamas kartu su draugais gali geriau juos pažinti?	Visiškai sutinku	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku
Kaip Tu jautiesi mokykloje?	😊	😊	😊	😊

7 lentelė. Klausimyno pranašumai ir trūkumai

Pranašumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> Greitai galima surinkti informaciją, lengva ją analizuoti 	<ul style="list-style-type: none"> Kai kurių klausimų analizavimas užima daug laiko
<ul style="list-style-type: none"> Galimybė gauti ir lyginti informaciją apie pavienius vaikus ir visą grupę 	<ul style="list-style-type: none"> Aiškių ir tinkamų klausimų formulavimas reikalauja kruopštaus pasirengimo
<ul style="list-style-type: none"> Padeda pamatyti ryšius tarp atsitiktinių įvykių, tyrinėti tendencijas 	<ul style="list-style-type: none"> Rezultataipriklauso nuo to, ar mokinys suvokė klausimus
<ul style="list-style-type: none"> Informacija yra kiekybiškai pamatuojama 	<ul style="list-style-type: none"> Vaikai gali bijoti atvirai atsakinėti į klausimus, stengtis pateikti „teisingus“ atsakymus

Tiriant veiklą labai svarbus mokytojo noras ir tikėjimas, kad tokiu būdu bus galima pagerinti mokymą (-si). Kita vertus, labai svarbu, kad tyrimas netrukdytų pagrindiniam mokytojo darbui. Todėl mokytojas turėtų pasirinkti tokias problemas, kurias pajėgus išspręsti, kurios jam aktualios ir galėtų padėti atsakyti į kylančius klausimus, o duomenų rinkimo metodai neturėtų užimti daug laiko iš ir taip užsiėmusių mokytojų. Taip pat mokytojai turėtų žinoti, kad atliekant tyrimą būtina laikytis tam tikrų etikos reikalavimų: informuoti apie atliekamą tyrimą ir jo tikslus, jei reikia, išlaikyti paslaptį ir gerbti tiriamųjų teises.

Išvados mokytojui

- Mokytojų atliekamas tyrimas vadinamas veiklos tyrimu. Juo siekiama išspręsti vietinės mokyklos ar klasės problemas, apibendrinimų neketinama taikyti kitoms grupėms ar aplinkoms, o gauti rezultatai dažniausiai aktualūs patiems mokytojams.
- Veiklos tyrimas, kaip ir bet kuris kitas, susideda iš keleto etapų: problemos ar klausimo formulavimo, informacijos rinkimo, gautos informacijos interpretavimo, rezultatų taikymo ir pakartotinio tyrimo.
- Informacijos rinkimo būdų yra daug ir įvairių. Dažniausiai taikomi: stebėjimas, garso ir vaizdo įrašai, pokalbis, mokinių dienoraščiai, klausimynai ir kt. Kurį iš jų taikys mokytojas, priklauso nuo tyrimo problemos ir nuo to, kiek turima laiko informacijai rinkti bei interpretuoti.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Jei dar niekad nesate atlikęs tyrimo, pabandykite tai padaryti. Pirmiausia išskirkite jus jaudinančią problemą arba suformuluokite klausimą, į kurį norėtumėte gauti atsakymą. Dar kartą perskaitykite informaciją apie tyrimo metodus ir pagalvokite, kuris iš jų yra tinkamas, norint gauti atsakymą į jums rūpimą

klausimą. Jei nusprendėte naudoti pokalbį ar klausimyną, apgalvokite, kaip, norėdamas gauti patikimą informaciją, turėtumėte formuluoti klausimus. Pateikite juos sau ir pagalvokite, ar jie jums aiškūs. Tą patį galite padaryti ir su vienu mokiniu. Jei mokinys klausimus suprato, o jo pateikta informacija buvo aiški, šį metodą taikykite visai klasei. Jei nusprendėte naudoti vaizdo ar garso įrašus, stebėti mokinius, apgalvokite, į ką kreipsite didžiausią dėmesį analizuodamas informaciją.

2. Atlikę tyrimą apibendrinkite rezultatus. Kokie rezultatai patvirtino pirmines jūsų prielaidas, kas nustebino ar buvo netikėta? Pagalvokite, kaip gautą informaciją galėtumėte panaudoti mokymui (-si) tobulinti?

4

IKT TAIKYMAS UGDANT PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIUS

4.1. SVARBIAUSIOS IKT TAIKYMO REKOMENDACIJOS UGDANT PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIUS

Informacinės ir komunikacinės technologijos (IKT) — neatsiejama šiuolaikinio gyvenimo dalis. Įrodyta, kad, tinkamai naudojamos, jos gali pagerinti mokymo ir mokymosi kokybę. Svarstant, kaip dažnai ir kokiomis aplinkybėmis pradinio ugdymo procese turėtų būti taikomos IKT, svarbiausia suvokti, kad kompiuteris turėtų būti naudojamas tikslingai, jis turėtų padėti mokytojui siekti konkrečių ugdymo tikslų.

Palyginti su tradicinėmis (neelektroninėmis) priemonėmis, IKT turi akivaizdžių pranašumų vizualizuojant mokomąją medžiagą (pvz., erdviniai statiniai arba judantys vaizdai), tiriant ir aiškinant įvairių objektų sąveiką, eksperimentuojant, įtvirtinant žinias, formuojant įgūdžius, pateikiant mokiniams momentinį vertinimą, ieškant informacijos, kūrybiškai išreiškiant savo mintis ir požiūrį, bendraujant realiuoju laiku arba asinchroniškai, nepaisant atstumo, bendradarbiaujant ir kt. Visa tai gali padėti gerinti ugdymą. Pavyzdžiui, kol susiformuos reikiami įgūdžiai, mokinys turi daug kartų kartoti tuos pačius veiksmus, atlikti nemažai tokio pat pobūdžio pratimų. Tokioms užduotims atlikti taikant IKT galimas momentinis grįžtamasis ryšys. Kadangi nėra viena klaida nelieka nepastebėta, tikėtina, kad mokinys ilgainiui nebekartos tų pačių klaidų spręsdamas analogiškas užduotis. Interaktyviosios elektroninės

mokymosi priemonės padės geriau suvokti sudėtingesnius reiškinius, tačiau tikrai nepakeis išvykų į gamtą (ne virtualiųjų), tapybos, piešimo, rašymo ranka, lankymosi teatre ir kt.

Nagrinėjant IKT naudojimo galimybes ugdant pradinių klasių mokinius, tikslinga numatyti tam tikrus žingsnius, kurie padėtų nuosekliai siekti užsibrėžto tikslo. Rengdamasis naujiems mokslo metams pedagogas turėtų iš anksto suplanuoti, kokias priemones, tarp jų ir IKT, naudos mokydamas. Pirmiausia jis turi rūpintis tinkama ugdymo aplinka ir įranga, siekti, kad klasėje būtų tinkamai įrengta mokinių darbo kompiuteriu vieta arba kelios vietos, o jei klasėje nėra nė vieno kompiuterio, turi kreiptis pagalbos į administraciją, taip pat ieškoti kitų galimybių. Kompiuterius mokyklos įsigyja įvairiais būdais — rengdamos projektus, dalyvaudamos nacionaliniuose ar tarptautiniuose projektuose, naudodamosi įvairių fondų teikiamomis galimybėmis, mokyklos bendruomenės parama ir kt. Nuo klasėje turimų kompiuterių skaičiaus priklauso ir darbo organizavimo ypatumai. Jeigu klasėje yra tik vienas kompiuteris, ugdymas planuojamas vienaip, pavyzdžiui, kompiuterį naudojant ugdymo turiniui išaiškinti, iliustruoti, demonstruoti, dažniausiai bendram darbui su visa klase. Jei yra vienas kompiuteris, jį galima panaudoti ir individualiam mokinių darbui. Žinoma, gali tekti sudaryti grafiką, pagal kurį mokiniai ar jų grupelės gautų specialių užduočių ir dirbtų kompiuteriu. Jei klasėje yra daugiau kaip vienas kompiuteris, tai skirtingoms mokinių grupėms galima skirti diferencijuotas užduotis, dalis mokinių galėtų mokytis įprastais būdais, pavyzdžiui, vieni užduotis atliktų raštu, kiti naudotųsi kompiuteriais.

Dažnai nuogaustaujama, kad trūksta pradinėms klasėms tinkamos programinės įrangos. Tačiau mokinių ugdymui ir pasiekimų vertinimui galima naudoti jau turimas programas: skaičiuokles „MS

Office Excel”, „OpenOffice.org Calc” — matematikai mokyti ir mokinių pasiekimams vertinti, rašykles „MS Office Word”, „OpenOffice.org Writer” — lietuvių kalbai ir literatūrai mokyti ir mokinių pasiekimams vertinti, „MS Office Language Settings” — kalbos (gramatikos) pamokoms, žodyną „Alkon” — anglų kalbai mokyti, pateikčių rengyklę „MS Office PowerPoint”, „OpenOffice.org Impress” — kalbos, pasaulio pažinimo, dailės ir kt. pamokoms, piešimo programas „MS Paint”, „OpenOffice.org Draw” — dailės, matematikos pamokoms. Per muzikos, dailės, pasaulio pažinimo pamokas tiktu naudoti įvairias kompaktines plokšteles su garso, vaizdo įrašais.

Kitas IKT diegimo žingsnis — naudoti kompiuterines mokymo priemones per pamokas ir atliekant namų darbus. Kaip naudoti lietuviškas arba pritaikytas Lietuvai specializuotas kompiuterines mokymo priemones pradiniam ugdymui, aptarsime tolesniuose skyriuose.

IKT naudojimo veiksmingumas ugdant pradinių klasių mokinius priklauso nuo mokytojo požiūrio į inovatyvius mokymo (-si) metodus integruojant IKT, jo entuziazmo, noro mokytis, tobulėti, ne tik nuo formaliai įgytos kompiuterinio raštingumo kompetencijos.

Naudojant IKT, derėtų nepamiršti apie galimą pavojų mokinių sveikatai ir saugumui. Mokiniai paprastai labai noriai atlieka kompiuteriu įvairias užduotis, žaidžia žaidimus, apskritai praleidžia nemažai laiko prie kompiuterio ne tik mokykloje, bet ir namuose. Todėl svarbu mažinti galimą neigiamą IKT poveikį mokykloje, aptarti tai su mokinių tėvais.

Pagrindiniai pavojai, kuriuos kompiuteris kelia žmogaus sveikatai — tai akių, raumenų, stuburo, sąnarių, odos funkcionavimo sutrikimai, psichinė įtampa. Todėl rekomenduojama reguliariai vėdinti patalpas, stengtis mažinti kompiuterio skleidžiamą triukšmą, riboti darbo

kompiuteriu laiką, daryti dažnas pertraukas, skatinti mokinius pajudėti, atlikti nesudėtingus fizinius pratimus, sutelkti žvilgsnį į nutolusius daiktus, keisti darbo kompiuteriu pobūdį, užtikrinti optimalų natūralų ir dirbtinį (bendrąjį ir vietinį) apšvietimą. Labai svarbu imtis priemonių atspindžiams nuo ekrano sumažinti: ant langų pakabinti užuolaidas, atitinkamai pasukti monitoriaus ekraną, išjungti viršutinį apšvietimą. Mažiausiai vargina akis dideli spalvoti vaizdai, lydimi muzikos ar diktoriaus skaitomo teksto. Blogiau, kai mokiniui tenka ilgai skaityti tekstą ekrane. Dar blogiau, kai ekrane, pavyzdžiui, žaidžiant kompiuterinius žaidimus, įsitempus stebimi smulkūs judantys elementai, kurie labai vargina akis.

Labai svarbi sėdinčio prie kompiuterio vaiko kūno padėtis. Pateikiame keletą rekomendacijų mokytojams ir tėvams.

Monitoriaus ir klaviatūros padėtis turi būti pritaikyta mokinio ūgiui. Dažnai pradinukui monitorius būna pastatytas per aukštai, o kėdė per aukšta arba per žema. Keičiant stalo aukštį arba kitomis priemonėmis reikia pasiekti, kad monitoriaus centras būtų 12—20 cm žemiau akių lygio. Monitorių reikia palenkti tokiu kampu, kad ekrano plokštuma ir frontalinė veido plokštuma būtų lygiagrečios. Klaviatūra ir pelė turi būti ant vieno paviršiaus ir vienodame aukštyje. Vidurinė klaviatūros eilė nuo stalo ar lentynos krašto turi būti 10—25 cm atstumu. Geriau tinka klaviatūra, palenкта atgal (neigiamu kampu), tada ji gali būti padėta žemiau. Nepatartina naudoti klaviatūros palenkimo kojelių, nes tai priverčia plaštaką per riešą lenkti aukštyn. Klaviatūros lentynos arba stalo apačia turi būti per 5 cm nuo šlaunų. Klaviatūros aukštis nuo grindų turi būti pritaikytas prie dilbio aukščio taip, kad plaštaka ir dilbis būtų vienodame aukštyje ir nereikėtų lenkti riešo.

Reguliuojant kėdės aukštį, reikia suteikti

jai tokią padėtį, kad šlaunys būtų horizontalios padėties, o kojų pėdos patogiai remtųsi į grindis. Sėdimosios dalies polinkio kampas turėtų būti truputį (apie 7 laipsnius) pasviręs į priekį ir sėdimosios dalies priekis nespauštų šlaunų ir pakinklių. Kėdės atlošo atstumas turi būti toks, kad atrėmus apatinę nugaros dalį į atlošą tarp kėdės sėdimosios dalies priekinio krašto ir pakinklių liktų 2–3 cm tarpas. Atlošo išlenkimas turi būti klubų aukštyje. Porankiai turi būti alkūnės aukštyje. Pečiai nuleisti, o dilbiai laisvai guli ant porankių. Porankių atstumas iki kūno turėtų būti toks, kad rankų žastai būtų priglausti prie šonų, o dilbiai, gulėdami ant porankių, būtų vienoje plokštumoje su žastais.

Kita IKT neigiamo poveikio mokiniams grėsmė — IKT priemonėmis pasiekiamas elektroninis turinys. Tyrimai parodė, kad daugelis vaikų žaidžia jų amžiui netinkamus, smurtinio turinio žaidimus, jie gali pasiekti seksualinio pobūdžio, žiaurumą, prievartą ar neapykantą propaguojančias interneto svetaines. Naudodamiesi internetu vaikai gali atskleisti tretiesiems asmenims neskelbtiną informaciją, pavyzdžiui, tėvų kreditinės kortelės numerį, slaptažodį, nusiųsti asmeninių nuotraukų. Norint apsaugoti vaikus nuo šių pavojų, būtina tikrinti, kokiuose tinklalapiuose jie lankosi internete, kokius žaidimus žaidžia. Mokytojai turėtų patys išsiaiškinti ir konsultuoti savo mokinių tėvus, kaip užtikrinti namų kompiuterio saugumą, užblokuoti netinkamos informacijos patekimą iš interneto tinklalapių, sukongūruoti saugos sritis naršyklėse, priskirti vaikus ribotų teisių naudotojų grupei, nustatyti pokalbių ir tiesioginio bendravimo ribojimus, nustatyti šeimos naudojimosi internetu taisykles.

Išvados mokytojui

- IKT taikymas ugdymo procese turi būti gerai suplanuotas ir apgalvotas, išnaudojant tas IKT galimybes,

kurios teikia pranašumų, palyginti su neelektroninėmis priemonėmis, skatina mokinių aktyvumą ir norą mąstyti.

- IKT taikymą ugdymo procese lemia turimos kompiuterinės ir programinės įrangos kiekis ir kokybė. Turint vieną ar kelis kompiuterius klasėje galima sudominti mokinius ir pasiekti geresnius ugdymo rezultatus.
- Integruojant IKT į pradinį ugdymą reikia nepamiršti galimo neigiamo poveikio, rūpintis mokinių sveikata ir saugumu, informuoti ir konsultuoti tėvus apie neigiamo poveikio prevencijos galimybes.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Pateikite pavyzdžių, kada IKT pagerina mokymo ir mokymosi procesą, o kada ne.
2. Kurias iš Jūsų turimų ir žinomų kompiuterinių programų galima sėkmingai taikyti ugdant pradinių klasių mokinius? Pateikite taikymo pavyzdžių.
3. Patikrinkite, ar mokinių ir Jūsų kompiuterizuotos darbo vietos atitinka higienos reikalavimus. Kuo reikėtų pasirūpinti, norint sumažinti kompiuterio žalą sveikatai?
4. Raskite internete informacijos apie saugųjį internetą vaikams. Susipažinkite su kompiuterinėmis priemonėmis vaikų saugumui užtikrinti, pavyzdžiui, apsilankykite Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėje <http://www.smm.lt>, interneto svetainėje <http://kids.getnetwise.org/tools/> (anglų k.). Apgalvokite, ką rekomenduotumėte pradinukų tėvams.

4.2.

IKT TAIKYMAS DEMONSTRAVIMO TIKSLAIS

Klasėje turint bent vieną kompiuterį ir daugialypės terpės projektorį (žr. 9 pav.) arba interaktyviąją lentą (žr. 10 pav.) galima gana veiksmingai iliustruoti mokomąją medžiagą. Kompiuterio ekrane rodomas vaizdas projektuojamas ant įprasto balto ekrano arba pateikiamas interaktyviosios lentos ekrane. Jei naudojamas daugialypės terpės projektorius, tai projektuojamą vaizdą galima tik stebėti. Jei naudojama interaktyvioji lenta, tai mokytojas, stovėdamas prie jos, iš ekrano gali valdyti kompiuteryje esančias programas: jas paleisti, keisti ir, naudodamasis virtualiomis interaktyviosios lentos priemonėmis, gali rašyti joje, žymėti, pabraukti svarbius dalykus.

Demonstravimui galima naudoti iš anksto parengtą pateiktą, kompiuterines mokymo priemones, bendrąsias kompiuterines programas, minėtas ankstesniame skyrelyje, rodyti vaizdo filmus, leisti garso įrašus ir kt.

Pateiksime keletą pavyzdžių.

Lietuvių kalba. Lietuvių kalbos pamokose kompiuterį galima naudoti kaip priemonę raidėms, skiemenims, sakiniams demonstruoti. Tekstų rengyklės automatinis rašybos taisymas padeda pastebėti rašybos klaidas ir mokinys jas gali tuojau pat ištaisyti. Stebint, kaip programa taiso klaidingai parašytus žodžius, lavinama atmintis, formuojami analizavimo įgūdžiai. Mokytojas gali kasdien pasirinktinai tikrinti mokinių rašybą, parengti ir demonstruoti labai paprastus pratimus su paleistomis raidėmis ir pan.

Pasaulio pažinimas. Mokytojai nuolat



9 pav. Daugialypės
terpės projektorius

ieško būdų, kaip vaizdžiai pateikti pasaulio pažinimo mokomąją medžiagą, naudoja plakatus, žemėlapius, nuotraukas ir pan. Kartais prireikia daug pastangų, kol randama tinkama vaizdinė priemonė. Kompiuterio teikiamos galimybės yra kur kas didesnės — virtualiųjų enciklopedijų, žinytų teikiamą medžiagą, kurią galima demonstruoti pasitelkus vaizdo plokšteles (DVD), paprasta naudoti, nereikia specialios vietos sandėliuoti. Ruošdamiesi pasaulio pažinimo pamokoms mokytojai galėtų pasinaudoti DVD filmais apie gamtą, gyvūnus, žemynus, valstybes. Taip informacija pateikiama išradingai ir vaizdžiai.

Dailė. Dailės pamokose kompiuteris — puiki vaizdinė priemonė, o maketavimo, piešimo programų ekrane galima rodyti mokiniams spalvas, formas, kompoziciją ir t. t.

Muzika. Muzikos pamokose kompiuteriu galima klausytis muzikinių įrašų. Kompiuterinė erdvė turi papildomų pranašų



10 pav. Interaktyvioji lenta

mų: pvz., klausantis kūrinio, ekrane arba interaktyviojoje lentoje galima stebėti kompiuterines spalvines variacijas šio kūrinio tema. Tam galima naudoti kartu su operacine sistema platinamus grotuvus, pvz., „MS Windows Media Player“. Tai leidžia stebėti, kaip gali būti siejami iš pirmo žvilgsnio nesusiję dalykai — spalva ir garsas. Naudojantis kompiuterinėmis priemonėmis lengva demonstruoti muzikinius vaizdo klipus, įvairių dainų aranžuotes. Naudojantis kompiuteriniais žinytais ir enciklopedijomis galima rengti pranešimus apie kompozitorius, muzikantus, dirigentus, muzikos kryptis, grupes ir t. t., taip pat rodyti skaidres.

Matematika. Matematikos pamokose ugdymo turiniui iliustruoti galima naudoti universalias kompiuterines mokymo priemones, tinkamas ir savarankiškam mokinių darbui, ir demonstraciniams tikslams (pvz., „Rainforest Maths“, „Figūros“). Tokios programos, kuriose naudojamos interaktyviosios teksto, grafinės ir garso priemonės, mokytojams padeda suprantamai ir vaizdžiai aiškinti mokiniams aritmetinius veiksmus, daugybės lentelę, apvalinimo, lyginių ir nelyginių skaičių savybes, piniginius vienetus, laikrodį ir daug kitų temų. Vaizdą, matomą kompiuterio ekrane, bet kada galima sustabdyti, veiksmą pakartoti.

Nepakeičiama demonstracinė priemonė, kurią galima taikyti bet kurioms pamokoms, bet kurioms temoms, yra paties mokytojo parengtos pateiktys.

Išvados mokytojui

- IKT taikymas mokant turi akivaizdžių pranašumų, palyginti su tradiciškai klasėje naudojamomis (neelektroninėmis) priemonėmis.
- Demonstravimui reikalingas kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, elektroninė mokomoji medžiaga. Jei mokykloje yra interaktyvioji lenta, patogiu demonstruoti programas, turinčias

interaktyvumo elementų.

- IKT taikytinos įvairių dalykų pamokose. Tam skirtą medžiagą mokytojas gali parengti pats (pvz., pateiktis) arba naudoti internete arba kompaktinėse plokštelėse įrašytas mokymo programas, vaizdo, garso įrašus ir kt.

Įvertinimo klausimai ir užduotys

1. Palyginkite daugialypės terpės projektoriaus, interaktyviosios lentos bei tradicinių (neelektroninių) priemonių naudojimo mokant galimybes. Išvardykite svarbiausius jų pranašumus ir trūkumus.
2. Parašykite pasirinktos pamokos, kurioje planuojate naudoti IKT, planą. Apgalvokite, kurias kompiuterines priemones naudosite demonstracinei medžiagai rengti ir rodyti.

4.3. PATEIKTYS IR METODINIAI PA- TEIKČIŲ KŪRIMO ASPEKTAI

Pateiktis — tai dokumentas, kurį sudaro demonstruoti skirtas kompiuterinių skaidrių rinkinys. Pateiktys rengiamos šiam tikslui skirta programa, vadinama pateikčių rengykle. Skaidrė — tai vienas pateikties kadras (žr. 11 pav.), skirtas demonstruoti, dažniausiai projektoriumi.

Tampa įprasta, kad pateiktys mokyklose naudojamos išradingai. Pasitelkdami jas mokytojai ruošia medžiagą pamokoms, skleidžia savo patirtį, idėjas, mokiniai rengia projektus, atlieka namų darbus. Tai paprasta priemonė, kurią tinkamai įvaldžius, pamokos ir įvairūs pristatymai tampa įspūdingi ir įsimintini.

Pateiktis paprastai kuriama tam skirtomis kompiuterinėmis priemonėmis, pvz., „MS Office“ programa „PowerPoint“ arba atvirojo paketo „OpenOffice.org“ programa „Impress“. Išmokus dirbti viena programa, bus nesudėtinga naudotis ir kita. Rengiant pateiktį būtina atsižvelgti į auditoriją, ypač tada, kai skaidrės bus rodomos mokiniams.

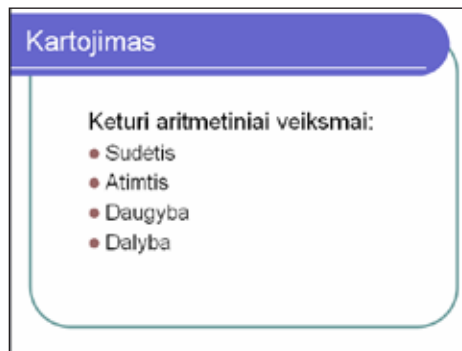
Pateikties struktūra:

- Įžanga — tam skiriamos viena ar dvi skaidrės. Pirmoje pateikiama tema, antroje išdėstomi svarbiausi pamokos tikslai, uždaviniai.
- Dėstymas — skaidrės, skirtos pasirinktai temai išdėstyti.
- Pabaiga — paprastai viena skaidrė, kuria apibendrinama, daromos išvados.

Skaidrės neturėtų būti perkrautos vaizdine medžiaga ir informacija, jose reikia pabrėžti tik pagrindinius dalykus. Rekomenduojama informaciją pateikti glaustai. Vienoje skaidrėje turėtų būti ne daugiau kaip 5 tezės, kurių kiekviena būtų sudaryta iš ne daugiau kaip 5 žodžių. Mokytojas mokinius gali „užvesti ant kelio“ suformuluodamas skaidrėse keletą minčių, kurias plėtojant su mokiniais galima drauge konstruoti mokomojo dalyko turinį. Natūralu, kad galimas diferencijuotas darbas grupėmis, kai viena grupė ieško atsakymų į vieną klausimą, kita — į kitą ir t. t. Baigus darbą, visada turi būti aptariami rezultatai.

Ugdymo turinį, žinoma, atsižvelgiant į ugdymo tikslą, konkrečios klasės mokinių poreikius, žinias ir gebėjimus, galima pateikti labai patraukliai ir įdomiai. Kad skaidrės nebūtų nuobodžios, jose naudojamos įvairialypės informacijos formos: tekstai, lentelės, paveikslai, nuotraukos, diagramos, filmuota medžiaga, garsai ir pan. Minėtiems objektams įterpti pateikčių rengyklėse yra specialios priemonės. Skaidrės neturėtų būti perkrautos įvairiais animacijos efektais, kurias turi pateikčių rengyklės, pvz., raidžių „atskridimas“ ir kt., nes jie labai patraukia vaikų dėmesį, o tiksliau, išblaško juos arba nukreipia nuo pagrindinio turinio.

„PowerPoint“ programos taikymas pradiniam ugdymui atveria naujas galimybes mokytojo ir mokinio fantazijai.



11 pav. Skaidrės pavyzdys

Išvados mokytojui

- Pateiktis galima veiksmingai taikyti įvairių dalykų pamokose, pavyzdžiui, aiškinant naują temą, apibendrinant išmoktą medžiagą, ruošiantis išvykai į muziejų, teatrą, mišką ir pan.
- Pateikties turinys neturėtų tiesiog atkartoti vadovėlio turinio. Rekomenduojama naudoti informaciją arba faktus, papildomą įvairialypę (vaizdo, garso) medžiagą, kuri sudomintų mokinius, skatintų juos mąstyti.
- Paprasčiausias pateiktis gali kurti ir mokiniai ar jų grupė, pavyzdžiui, vykdydami ir pristatydami bendrąklasiams pasirinktą projektą.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Sukurkite pateiktį kuriai nors temai, pavyzdžiui, matematikos temai „Perimetro ir ploto sąvokos“.

Apmąstykite:

- kaip pateiksite turinį, kad sudomintumėte mokinius (kaip įterpsite vaizdo ir garso medžiagą);
 - kuo ši medžiaga iš esmės skirsis nuo kito teksto, skirto šiai temai išdėstyti;
 - kokių programos „PowerPoint“ priemonių Jums reikės, kad pasiektumėte kuo geresnį rezultatą?
2. Pagalvokite, koks galėtų būti pamokos su pateikties demonstravimu planas. Kiek pamokos laiko skirtumėte pateikčiai demonstruoti įvairių klasių pradinukams?



4.4. IKT NAUDOJIMAS VERTINANT MOKI- NIŲ PASIEKIMUS IR PALAIKANT RY- ŠIUS SU TĖVAIS

Elektroniniai aplankai mokinių pasiekimams vertinti. Ugdant pradinį klasių mokinius, paprastai naudojamas kaupiamasis mokinių pasiekimų vertinimas, esami mokinio pasiekimai lyginami su ankstesniais. Kai ugdymo procese taikomos IKT, atsiranda vaikų darbų skaitmeniniu pavidalu (piešinių, pateikčių, nuotraukų, kompiuterinių testų automatiškai pateiktų vertinimų ir pan.). Kaip galima juos veiksmingai kaupti, vertinti, analizuoti, daryti išvadas? Mokinio darbai, jų aprašai, mokytojo refleksija ir kt. paprastai kaupiami mokinio aplanke (į segtuvą įsėgant sukauptas priemonės), tačiau tokį aplanką galima kurti ir skaitmeninėje erdvėje. Trumpai tariant aplankas — tai darbų rinkinys, parodantis mokinio mokymosi pažangą ir pasiekimus. Skaitmeniniai aplankai nuo paprastų skiriasi savo paprastumu, patogumu naudotis bei galimybių įvairove. Pavyzdžiui, mokinio pasiekimų vertinimus, parengtus kompiuterine teksto rengimo programa, mokytojas gali reguliariai siųsti elektroniniu paštu mo-

kinio tėvams, gauti jų atsakymus, daryti elektroninių dokumentų suvestines ir pan.

Paprasčiausią mokinio elektroninį aplanką galima sukurti naudojantis failų ir aplankų tvarkymo programa, kurią turi kiekviena kompiuterio operacinė sistema, pvz., „MS Windows Explorer“. Pirmiausia reikia apgalvoti norimo kurti elektroninio aplanko struktūrą. Tada norima struktūra realizuojama sukuriant aplankus, poaplankius. Pavyzdžiui, mokinio aplanke galėtų būti poaplankiai, skirti paskiriems mokymo dalykams, nepamokinei veiklai. Sukūrus norimą aplankų struktūrą, juose pradeda kaupti informacija ir dokumentai (pvz., nuskenuoti piešiniai, nuotraukos, pažymėjimai ir kt.).

Aprašomajam vertinimui galima naudoti įprastą tekstų rengyklę, pvz., „MS Office Word“. Visos klasės mokinių pasiekimams apibendrinti patogiu naudoti skaičiuoklę „MS Office Excel“.

Ryšys su tėvais. Pradinis ugdymas ypatingas tuo, kad mokiniai (ypač pirmokai) dažnai susiduria su organizacinėmis problemomis — pamiršta arba nesupranta namų užduočių, dar nėra pakankamai savarankiški. Šis veiksnys apsunkina ugdymo procesą ir mažina mokymosi veiksmingumą. IKT, elektroninis paštas, pokalbių programos, mobilieji telefonai ir kt. leidžia mokytojui minimaliomis laiko sąnaudomis sukurti ir palaikyti ryšį su mokinių tėvais. Mokytojui nuoširdžiai bendraujant su mokiniais, šiems nėra

sunku suteikti galimybę bendrauti su jais ir po pamokų virtualioje erdvėje.

Šiais laikais daugelio mokinių namuose yra kompiuteris su interneto ryšiu. Jei kompiuterio namuose nėra, vaikų tėvai dažnai juo naudojasi darbovietėje. Kadangi daugelio tėvai labai užimti, siūlytume organizuoti virtualų tėvų bendravimą, virtualioje erdvėje rengti tėvų susirinkimus (ten, kur iš tiesų yra tokios galimybės), konferencijas. Aktualias jų temas diktuoja gyvenimas — vaikų psichologinės, adaptacijos naujame kolektyve, elgesio problemos, mokymosi sunkumai, asmenybės galimybės įveikti turimus kompleksus, ankstyvoji narkomanija, pavojai internete ir t. t.

Tėvams būtiną informaciją mokytojas galėtų pateikti elektroniniu paštu arba SMS žinute. Mokinių tėvai savo ruožtu gali operatyviai reaguoti į mokytojo pastabas, siūlymus, nusiskundimus. Elektroninio pašto ir mobiliųjų telefonų naudojimas labai aktualus, kai tėvai išvyksta dirbti į užsienį, o vaikus palieka seneliams. Toks virtualus „tiltas“ tarp tėvų ir mokytojų būtų labai naudingas abiem pusėms.

Pastovus grįžtamasis mokyklos ir šeimos ryšys yra labai naudingas. Pavyzdžiui, tėvai gali kreiptis į mokytoją, prašydami paaiškinti kad ir, tarkime, labai dažnai pasitaikantį dalyką — kaip vaikas turi atlikti tam tikrą namų užduotį, suteikia mokytojui vertingą informaciją apie mokinio mokymąsi namuose, padeda suvokti, ar tinkamai parinkti namų darbai, vaiką tai sudrausmina, skatina neužmiršti mokinio pareigų. Kai mokytojai ir tėvai dažnai bendrauja, vaikas rečiau elgiasi nepateisinamai, nepraleidinėja pamokų, greičiau išsiaiškinamos ir sprendžiamos problemos.

Priemonių, kurios galėtų būti naudojamos mokytojų ir tėvų ryšiams, pavyzdžiai:

Pokalbių programos. Naudojantis pokalbių programomis, pavyzdžiui, „Skype“,

„ICQ“, „MIRC“ ir kitomis, galimas dviejų ar daugiau pašnekovų pokalbis realiuoju laiku. Galima pasirinkti bendravimą rašant tekstą („Skype“, „ICQ“, „MIRC“), pokalbį balsu („Skype“), kuris yra analogiškas pokalbiui telefonu, virtualųjį susitikimą naudojant ir garsą, ir vaizdą. Šios programos leidžia ne tik „kalbėti“, bet ir persiųsti failus, pavyzdžiui, mokinių darbus, mokytojo atsiliepimus.

Elektroninio pašto programos. Elektroninio pašto programos (pvz., „MS Outlook Express“, „MS Outlook“, „Mozilla Thunderbird“) arba žiniatinklinio pašto sistemos (pvz., „Gmail“) leidžia išsiųsti informaciją laišku, pridėti prie laiško priedus (failus), siųsti laišką individualiai arba sukūrus vaikų tėvų sąrašą adresuoti laišką visiems klasės tėvams. Informacijos apie tai, kurią pašto programą pasirinkti arba kaip suderinti jau naudojamą programą taip, kad laiškuose būtų galima vartoti visas lietuvių kalbos raides, galima rasti interneto svetainėje <http://mokslasplus.lt/elpaliet/>.

Mobilieji telefonai. Dar ne kiekviena vaikų šeima turi galimybę naudotis kompiuteriu, prijungtu prie interneto, tačiau praktiškai visi tėvai šiandien turi ir naudojami mobiliaisiais telefonais. Ryšiui su tėvais galima naudoti paprastas tekstines žinutes (SMS), įprastus pokalbius balsu. Šiuolaikiniai telefonų modeliai leidžia skaityti ir rašyti elektroninį pašta, prisijungti prie interneto svetainių, dalyvauti forumuose.

Forumai. Tai specializuotos interneto svetainės, kuriose naudotojai gali rašyti savo mintis, klausti, gauti atsakymą, diskutuoti. Visi pranešimai išsaugomi interneto svetainėje, o forumo lankytojai gali juos skaityti prisijungę prie tos svetainės. Visos diskusijos paprastai yra grupuojamos į temas. Forumų pranašumas tas, kad bendrus klausimus ir atsakymus galima rodyti visiems forumo dalyviams. Todėl jei klausimas kartojasi, mokytojui nereikia jį atsakinėti iš naujo:

tėvai gali rasti atsakymą ankstesniuose forumo pranešimuose. Mokytojas ir tėvai bei tėvai bendraudami tarpusavyje galėtų naudoti mokyklos interneto svetainės forumą (jei toks yra). Jei mokykla neturi savo forumo, galima naudoti bendrus forumus, kur diskutuoja įvairių mokyklų pedagogai, tėvai ir vaikai.

Elektroninis dienynas. Tai tradicinės (popierinės) mokymosi pasiekimų knygelės ar dienyno elektroninis atitikmuo. Šiuo metu Lietuvoje vykdomas atviras visoms šalies švietimo įstaigoms elektroninio dienyno projektas (<http://www.dienynas.lt/>), kurio tikslas — perkelti informaciją iš įprasto dienyno ar pasiekimų knygelės į elektroninę terpę. Kai kurios mokyklos turi susikūrusios savus elektroninius dienynus interneto svetainėse. Mokinių tėvai ar globėjai, gavę slaptažodžius, gali prisijungti ir elektroniniame dienyne rasti informaciją apie savo vaikų pasiekimus, pagyrimus ar pastabas, praleistas pamokas, gali nesudėtingai bendrauti su mokytojais ir klasių vadovais, pasitikslinti, kokie tą dieną užduoti namų darbai, perskaityti mokytojų pranešimus tėvams. Mokytojai, klasių vadovai gali rasti patogių įrankių pasiekimams, pastaboms ar pagyrimams įrašyti, bendrauti su mokiniais ir mokinių tėvais ar globėjais. Šiai pagrindinei informacijai gauti tėvams pakanka prisijungti prie interneto su interneto naršykle.

Išvados mokytojui

- Elektroninis aplankas padeda kaupti ir sisteminti vaiko mokymosi pasiekimus bei pažangą patvirtinančius darbus, juos analizuoti, vertinti. Elektroninis aplankas pranašesnis už paprastą, nes dalis tėvų (globėjų), negalinčių akivaizdžiai bendrauti su mokytoju, gali pamatyti išsamią informaciją apie vaiko pasiekimus (pvz., gavę ją iš mokytojo elektroniniu paštu).
- IKT gali veiksmingai papildyti pedagogų bendravimą su mokinių tėvais

(globėjais), o tam tikrais atvejais tampa vienintele bendravimo priemone, pvz., kai vaiko tėvai yra išvykę dirbti į užsienį.

- Veiksmingiausios ir prieinamiausios ryšio su mokinių tėvais priemonės yra internetinės pokalbių programos, elektroninio pašto programos, mobilieji telefonai, forumų svetainės.

Įtvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Palyginkite įprastą mokinio pasiekimų aplanką ir elektroninį. Išvardykite jų pranašumus ir trūkumus.
2. Sukurkite savo klasės mokinio elektroninio aplanko struktūrą. Kurias kompiuterines programas naudosite aplankui sukurti ir jo turiniui tvarkyti?
3. Aptarkite su kolegomis bendravimo su mokinių tėvais, naudojant elektroninį pašta, pokalbių programas, forumus, mobiliuosius telefonus, galimybes. Pagalvokite, kada tinkamiausia viena bendravimo priemonė, kada — kita, kodėl.

4.5. KOMPIUTERINĖS MOKYMO PRIEMONĖS LIE- TUVIŲ KALBA IR JŲ NAUDOJIMO GALIMYBĖS

Mokomųjų priemonių paieška. Internetė gausu kompiuterinių mokymo priemonių, skirtų pradiniam ugdymui, tačiau dauguma jų yra anglų ar kt. kalbomis, neatitinka mūsų Bendrųjų programų, todėl tiesiogiai taikyti Lietuvos mokyklose netinka.

Lietuviškų kompiuterinių mokymo priemonių galima rasti portalo „Emokykla” skyriuje „Mokymosi ištekliai” / „Kompiuterinės mokymosi priemonės” / „Pradinis ir spec. ugdymas” adresu <http://portalas.emokykla.lt>.

leškoti mokymo priemonių nurodžius paieškos kriterijus (ugdymo programą, paskirtį, tipą, reikšminį žodį, platinimo būdą) arba naršyti priemones, suskirstytas į kategorijas, galima portalo skyriuje „Mokymosi priemonių paieška”.

Kompiuterinių mokymo priemonių pavyzdžiai. Apžvelgsime keletą naujausių kompiuterinių mokymo priemonių, skirtų pradinėms klasėms.

„Atogrąžų matematika” — universali matematikos mokymo programa (žr. 12 pav.). Spalvinga, patraukli jaunesnio amžiaus vaikams mokymo programa, kurią sukūrė vienoje Australijos pradinėje mokykloje dirbanti mokytoja Jenny Eather, programos personažais



12 pav. „Atogrąžų matematika” programos meniu. C lygis

pasirinkusi Australijos atogrąžų miškų gyvūnus ir augalus. Programa apima visas pagrindines Lietuvos pradinio ugdymo matematikos programos temas ir tinka tiek savarankiskam mokinių darbui ir eksperimentavimui, tiek demonstravimui visai klasei. Programa yra interaktyvi: mokinys gali išmėginti įvairius variantus, manipuliuoti objektais ekrane, keisti parametrus ir gauti momentinį grįžtamąjį ryšį. Autorės pasirinktas programos dizainas, pateikiami gamtos faktai ir kai kurios užduotys (tūrio, talpos, kelio ilgio nustatymas ir kt.) leidžia matematiką integruoti su gamtamoksliniu ugdymu, sudominti mokinius, sužadinti jų vaizduotę, supažindinti su tolimųjų kraštų gamta, palyginti su mūsų krašto augalais ir gyvūnais.

Lietuvos mokykloms yra lokalizuoti skirtingo sudėtingumo C, D ir E „Atogrąžų matematikos” lygiai, kurie iš esmės atitinka pradinio ugdymo turinį. Skirstymas į lygius yra santykinis, tačiau leidžia individualizuoti mokymą, pereiti nuo paprastesnių prie sudėtingesnių tos pačios temos užduočių. Lygiai turi būti pasirenkami atsižvelgiant į mokinių gebėjimus ir žinias. Kiekvieną lygį sudaro užduotys, suskirstytos pagal sritis (aritmetika, algebra, matai, geometrija, tikimybių teorijos elementai ir kt.) ir temas. Tos pačios temos sudėtingesnis lygis turi daugiau užduočių, jos atspindi naujus temas aspektus (13 pav.).



13 pav. Skirtingų programos lygių tikimybių užduotys: C lygis (kairėje) ir E lygis (dešinėje)

Pasirinkus lygį ir temą, atveriamas užduotis. Kitas tos pačios temos užduotis galima pasirinkti spustelint kairėje esančias piktogramas, atitinkančias skirtingus užduočių tipus. Kiekviena užduotis turi paaiškinimą, ką reikia padaryti, kur įrašyti atsakymą, ką reikia žinoti prieš pradėdant užduotį, todėl mokiniai gali naudotis programa savarankiškai. Atlikus užduotį, atsakymas patikrinamas ir pranešama, ar jis teisingas. Kai kurių užduočių rezultatai kaupiami (sumuojami) ir rodomi ekrane. „Ato gražų matematikos“ užduotys yra interaktyvios. Mokinys gali manipuliuoti objektais (juos spustelėti, vilkti ir pan.) ir matyti rezultatą. Pavyzdžiui, matuodamas tūrį gali pripildyti skysčio į talpyklą, pasverti gyvūnus svarstyklėmis, naudodamas virtualiąją liniuotę gali išmatuoti jų ilgį (14 pav.).



14 pav. Interaktyvus ilgio matavimas

Iš viso trijuose programos lygiuose yra per 300 įvairių užduočių. Jų visų neįmanoma aprašyti, reikia tiesiog pakeksperimentuoti ir pagalvoti, kaip jas pritaikyti.

Keletas naudojimosi programa galimybių:

- Naujos mokymo medžiagos aiškumas ir iliustravimas.
- Mokinių skaičiavimo ir kitų įgūdžių formavimas ir įtvirtinimas klasėje ir namuose: užduočių sprendimas, perėjimas į sudėtingesnę lygį.
- Ugdymo turinio individualizavimas, mokiniams skiriant įvairaus sudėtingumo užduotis.
- Savarankiškas mokinių mokymasis ir eksperimentavimas.
- Tekstų kūrimas ar pranešimų (paiteikičių) apie atogrąžų miškų gyvūnus ir augalus rengimas, naudojantis programoje teikiama duomenimis ir papildoma informacija, rasta internete, enciklopedijose, sužinota apsilankius zoologijos sode ir kt. šaltinių.

„Miško tyrinėtojas“ — kompiuterinė mokymo priemonė, skirta pasaulio pažini-



15 pav. „Miško tyrinėtojo“ pradžios ekranas

mui, joje pateikiama mokymo medžiaga apie mišką (15 pav.).

Svetainėje yra pagrindinių miško augalų ir gyvūnų biblioteka, veiklos miške lapas, kurį galima išspausdinti ir užpildyti gamtos stebėjimo duomenimis, patarimai vaikams ir mokytojui prieš išvyką į mišką. Kiekvienas į biblioteką įtrauktas augalas ar gyvūnas turi atskirą informacinę kortelę (16 pav.), kurioje pateikiama pagrindinė informacija, vieta biologinėje klasifikacijoje. Svetainė turi atskirą skyrių — medžio tyrinėjimas.



16 pav. Vieno iš augalų informacinė kortelė

„Miško tyrinėtoją“ tinka taikyti planuojant išvyką į mišką. Pavyzdžiui, prieš išvyką galima paaiškinti mokiniams elgesio gamtoje taisykles, ką reikėtų pasiimti su savimi, trumpai supažindinti su kai kuriais miško gyvūnais ir augalais. Po išvykos gali būti išspausdinamas ir išdalijamas mokiniams veiklos užrašų lapas „Mano miško gyvūnas“, kurį mokiniai užpildo, remdamiesi savo stebėjimais bei mokytojo pateikta medžiaga. Kurdami aprašymą mokiniai gali savarankiškai naudotis „Miško tyrinėtojo“ svetaine, nusikopijuoti arba nupiešti pasirinkto gyvūno paveikslą, ieškoti reikiamos informacijos, užsirašyti pagrindinius faktus.

„Miško tyrinėtojas“ gali būti sėkmingai naudojamas kartu su analogiškos struktūros svetainėmis „Pievos tyrinėtojas“

ir „Tvenkinio tyrinėtojas“. „Pievos tyrinėtojas“ skirtas pievoje gyvenantiems gyvūnams. „Tvenkinio tyrinėtojas“ — svetainė, skirta gyvenimo sąlygoms tvenkinyje tirti: virš vandens, tvenkinio paviršiuje, po vandeniu, tvenkinio pakraščiuose, dugne. Kompiuterinės mokymo priemonės „Miško tyrinėtojas“, „Pievos tyrinėtojas“ ir „Tvenkinio tyrinėtojas“ sukurtos Kenterberio gamtos švietimo centre (Anglija) ir lokalizuotos Lietuvos mokykloms.

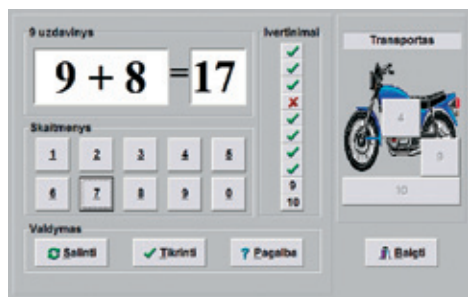
Kompiuterinė mokymo priemonė „Pasakyk, kiek laiko“, skirta padėti vaikams mokytis nustatyti laikrodį ir atpažinti laiką. Programa sukurta Didžiosios Britanijos „Chosen Hill“ vidurinėje mokykloje ir lokalizuota Lietuvos mokykloms. Tinka gamtos, kalbų, matematikos pamokoms.

Šioje programoje pateikiami trys mokymosi veiksmi: mokymasis, nustatymo testas ir atpažinimo testas. Programoje galima parinkti analoginio, skaitmeninio laikrodžio tipą arba abu tipus. Keisdamas laikrodžio rodyklių padėtį ir klausydamas garso įrašo (jei jis įjungtas), vaikas mokosi pasakyti laiką, rodomą laikrodyje, pasitikrinti. Kompiuterinė mokymo priemonė „Pasakyk, kiek laiko“ gali būti naudojama įgūdžiams formuoti, naujai temai demonstruoti (ypač jos skyrius „Mokymasis“), mokinių savarankiškam darbui, žinioms vertinti. Gali būti derinama su „Atogrąžų matematikos“ programos laikrodžio skyriaus užduotimis.

Kompiuterinės mokymo priemonės „Pasakyk, kiek laiko“ angliška versija „Tell the Time“⁵ gali būti taikoma anglų kalbos pamokose, mokant laiko raiškos anglų kalba.

„Paveikslėlių aritmetika“ (17 pav.) skirta mokytis pagrindinių keturių aritmetikos veiksmų. Programa sukurta Didžiosios Britanijos „Chosen Hill“ vidurinėje mokykloje ir lokalizuota Lietuvos mokykloms.

5 Angliška „Tell the Time“ svetainė: <http://www.simonmidgley.co.uk/software/numeracy/telltime.htm>



17 pav. Sudėties veiksmo užduotis

Atsižvelgdamas į mokinio turimas žinias, mokytojas gali nurodyti užduočių sudėtingumo lygį kiekvienam veiksmui, pvz., nurodyti, ar antrasis skaičius turi būti pastovus, ar atsitiktinis, nurodyti didžiausią rezultato reikšmę. Kiekvieną užduotį sudaro dešimt klausimų. Atsakius į visus užduoties klausimus, pateikiamas surinktų taškų skaičius ir žodinis vertinimas bei komentaras.

Kompiuterinė mokymo priemonė „Paveikslėlių aritmetika“ tinka mokinių skaičiavimo pradiniam įgūdžiams formuoti, mokantis daugybės lentelės. Mokiniai gali lavintis savarankiškai ir klasėje, ir namuose. Programą galima naudoti pakaitomis su „Atogrąžų matematikos“ C lygio aritmetinių veiksmų užduotimis, tačiau „Paveikslėlių aritmetika“ labiau tinka, kai norima įvertinti mokinių žinias.

„BurgerWriter“ — anglų kalbos mokymo programa, kuria naudojantis iš duotų frazių mokomasi sudaryti sakinius. Naudojama animacija, skaitymas balsu. Už teisingai atliktas užduotis skiriami taškai. Konstruodamas sakinius mokinys išmoksta naujų žodžių, frazių, mokosi jas vartoti sakiniuose. Programa gali būti naudojama įgūdžiams formuoti, savarankiškam mokinių darbui.

„TuxPaint“ yra atviroji (nemokama) paprasta piešimo programa, specialiai suprojektuota vaikams (nuo 3 metų), turi patrauklią sąsają, visas pagrindines piešimo priemones (18 pav.). Gali būti priskirta prie eksperimentavimo ir modeliavimo,

konstravimo ir modeliavimo programų, kadangi ja galima ne tik piešti, bet ir keisti efektus, apverstį, transformuoti objektus ir stebėti, kaip keičiasi piešinys. Be abejo, piešimas kompiuteriu neturėtų pakeisti tikrojo piešimo, tačiau jis gali jį papildyti, nes turi pranašumų, pavyzdžiui, nereikia popieriaus, dažų, teptukų, vandens, pieštukų, trintukų ir kt. priemonių. Visa tai turi kompiuterinės piešimo programos. Jų yra labai paprastų ir specialiai pritaikytų jaunesnio amžiaus mokiniams. Vaikai gali eksperimentuoti, o bet kurį nepavykusį veiksmą galima atšaukti. Programos sąsaja yra intuityvi, paprasta, joje mažai teksto, vaikas supranta priemonių paskirtį iš piešinių. Piešimo lauko dydis nefiksuojamas (kaip profesionalams skirtose grafikos rengyklėse), todėl nereikia rūpintis dėl lauko taškų skaičiaus, vaikas iš karto gali pradėti piešti. Programoje yra šablonų ir piešinių spalvinimo rinkinys (galima įkelti kitiems piešiniams spalvinti). Ši programa taip pat turi paprastą teksto rašymo priemonę, todėl vaikas gali ja rašyti ir nesudėtingus tekstus. Atveriant (įrašant) paveikslus, rodomos jų miniatiūros, todėl nebūtina žinoti bylų ir katalogų struktūros (tai aktualu pradinių klasių mokinių savarankiškam darbui). Parengtą paveikslą yra labai paprasta įrašyti ir išspausdinti. Tėvai arba mokytojai gali nustatyti, kad pelės žymeklis neveiktų už „TuxPaint“ programos lango ribų (kad vaikas atsitiktinai nespustelėtų kitų programų piktogramų ir netikėtai neišeitų iš piešimo programos). Turi konfigūravimo langą, kuriame mokytojai, tėvai ar administratoriai gali parinkti programos



18 pav. „TuxPaint“ programos meniu

funkcijas, kurios labiausiai tinka vaikų amžiaus grupei.

Programą galima nemokamai parsisiųsti iš svetainės <http://www.tuxpaint.org/>. Šioje svetainėje taip pat galima rasti idėjų, kaip ją galima panaudoti, šios programos priedų, piešinių pavyzdžių.

Piešimo ir tekstų rašymo programas galima taikyti įvairiai. Pavyzdžiui, mokiniai gali savarankiškai kompiuterine programa nupiešti piešinį pasirinkta arba duotąja tema, aprašyti savo piešinio idėjų paprastą tekstų rengyklę (arba net tos pačios piešimo programos teksto rašymo priemonėmis), o vėliau šie piešiniai galėtų būti pateikti interneto svetainėje (jei yra) arba iškabinti ant klasės sienų. Būtų galima organizuoti elektroninę piešinių parodą ir paanalizuoti klasės darbų rezultatus.

Darbas kompiuteriu pradedamas nuo jo valdymo klaviatūra ir pele. Todėl vaikams aktualu išmokti naudotis šiais įrenginiais. Tam yra specialių klaviatūros treniruoklių. Žaisdami vaikai mokosi dirbti klaviatūra, greitai ieškoti reikiamų klavišų. Treniruoklės gali būti naudojamos ne tik išmokti greitai rinkti tekstus, bet ir atpažinti raides (pvz., lietuvių kalbos pamokose). „TuxType“ — tai atviroji (nemokama) programa, skirta jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams mokytis naudotis kompiuterio klaviatūra (19 pav.).



19 pav. „TuxTyping“ programos meniu

Norint išmokti sparčiai dirbti klaviatūra reikia daug praktikuotis, todėl didesnė

darbo su treniruokle laiko dalį reikėtų skirti mokinių savarankiškam darbui. Programa paprasta, linksma, spalvinga, joje gausu garsų, galima pasirinkti klaviatūros išdėstymą, pratimų sudėtingumo lygį. Turi keletą žaidimų. 19 paveiksle parodytas programos meniu, iš kurio galima pasirinkti žaidimus ir pratimus.

Mokytojai, mokantys hipertekstų rašymo kalbą, naudodamiesi šia programa gali kurti savas pamokas, užduotis, žodžius (vartojama į HTML kalbą panaši sintaksė). Galima pasinaudoti ir esamų pamokų įvairiomis kalbomis ruošiniais.

Lietuvišką programos versiją galima parsisiųsti iš tinklalapio <http://ims.mii.lt/klav/tren.html>. Programa yra pritaikyta darbui su lietuviška standartinė klaviatūra, informacija apie kurią yra prieinama internete adresu <http://ims.mii.lt/klav/>.

Išvados mokytojui

- Daugiau kompiuterinių mokymo priemonių pradiniam ugdymui galima rasti portale „eMokykla“.
- Kompiuterinės mokymo priemonės pasirenkamos priklausomai nuo konkrečios klasės, mokinių pasirengimo, turimos kompiuterinės technikos ir jos kiekio.
- Daugelis šiame skyriuje aprašytų programų yra universalios: tinka demonstruoti, savarankiškam mokinių darbui ir mokymosi pasiekimams vertinti.

Įvertinimo klausimai ir užduotys

1. Panaršykite „eMokykla“ portalo mokymosi išteklių skyriuje, susipažinkite su jame esančiomis programomis, išbandykite jas.
2. Sugalvokite kiekvienai programai kuo daugiau jos naudojimo klasėje scenarijų, kad galėtumėte mokytis dar veiksmingiau.



4.6. IKT TAIKymo MOKYMO (-SI) TIKSLAIS PLĖTROS PERSPEKTYVOS

Šiame leidinio skyriuje aptarsime pagrindines IKT taikymo pradiniam ugdymui galimybes. IKT plėtra labai sparti: kasdien atsiranda vis naujų IKT, tinkamų mokyti ir mokytis. Siekdami padėti pedagogams, norintiems tobulinti savo darbą, šiame skyrelyje apžvelgsime kai kurias IKT. Dalis išvardytų IKT priemonių jau yra taikomos mokyklose, tačiau dar nėra pakankamai pasiruošta norint jas taikyti visuotinai (pradinio ugdymo klasėse trūksta kompiuterių, spartaus interneto ryšio, lietuviškų elektroninių mokymosi išteklių, lokalizuotų programų ir pedagogų pasirengimo).

Virtualioji mokymosi aplinka. Kompiuterių tinklų plėtra paskatino virtualiojo mokymosi atsiradimą. Toks mokymasis vyksta vadinamojoje virtualiojoje mokymosi aplinkoje (VMA). VMA — viena iš perspektyviausių programinės įrangos rūšių, naudojamų mokymui ir mokymuisi — tai kompiuterių tinklais ir kitomis informacinėmis bei komunikacinėmis technologijomis grįsta ugdymo sistema, kurioje mokytojų padedami mokosi mokiniai. VMA leidžia suburti mokinius į virtualiąją klasę ir aprūpinti juos įvairiomis mokymosi galimybėmis. VMA pateikiamas mokymo kurso ar modulio turinys, mokomasi, bendraujama diskutuojant (diskusijų forumuose ar elektroniniu paštu), atliekamos praktinės užduotys, vyksta darbas grupėmis, o įgytos žinios bei gebėjimai tikrinami kompiuteriniais testais, vertinama automatinėmis priemonėmis. Pagrindinės mokytis reikalingos priemonės yra sukauptos vienoje vietoje — serveryje esančioje VMA svetainėje. Prie šios svetainės galima prisijungti iš bet kurio prie interneto prijungto kompiuterio. Mokiniai gali tęsti nagrinėti mokomąją medžiagą namuose, o kilus neaiškumams — pateikti klausimai

mų mokytojui. Prie VMA gali prisijungti mokinių tėvai: skaityti mokytojo pranešimus, bendrauti su mokytoju ir kitais klasės vaikų tėvais.

VMA leidžia naudoti įvairius mokymosi scenarijus ir metodus. Panašiai kaip ir tikroje mokymosi aplinkoje (pvz., mokymasis klasėje, būrelyje), VMA siekiama padėti mokiniams mokytis, stebėti mokymosi procesą, tobulinti jo turinį. VMA dar galėtume apibūdinti kaip mokymo medžiagos, užduočių, bendravimo ir vertinimo priemonių sistemą, leidžiančią lanksčiai valdyti ugdymo procesą.

Šiuo metu Lietuvoje turime lokalizuotą atvirąją (laisvai platinamą) VMA „Moodle“ ir atvirosios VMA „ATutor“ pagrindu sukurtą lietuvišką aplinką, kurios jau naudojamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo kursuose bei kai kuriose Lietuvos mokyklose mokiniams ugdyti. Šias VMA mokyklos gali laisvai parsisiųsti ir diegti savo serveriuose. Su VMA galima susipažinti internete adresu <http://vma.emokykla.lt>.

Mokymosi objektai. VMA — tik vieta mokymosi turiniui pateikti ir mokymosi procesui organizuoti, o mokymosi veiksmingumas priklausys nuo daugelio pedagoginių bei techninių veiksnių, ypač nuo ugdymo turinio kokybės: jo lankstumo, galimybių kurti įvairius mokymosi scenarijus, juos komponuoti, naudoti įvairiuose kontekstuose ir t. t.

Ugdymo turinį galima rengti ir VMA teikiama priemonėmis (rengyklėmis). Tačiau tokiu ugdymo turiniu sudėtinga dalytis, perkelti į kitą VMA, atnaujinti, keisti. Todėl ugdymo turinio lankstumui užtikrinti jis sudaromas iš nepriklausomų mokymosi objektų (MO). Jie kuriami remiantis standartais taip, kad juos būtų galima naudoti įvairiose virtualiosiose mokymosi aplinkose. Iš jų galima sudaryti rinkinius, komponuoti pamokas, iš pamokų — mokymosi modulį, iš modulių — kursą, o iš kursų — mokymosi pro-

gramą, teikiamą virtualiojoje mokymosi aplinkoje.

Mokymosi objektas — tai bet koks skaitmeninis išteklius, kurį galima naudoti mokymui (-si) ir taikyti iš naujo kituose mokymo (-si) kontekstuose.

Mokymosi objektų pavyzdžiai: tinklapis, svetainė, animuotas paveikslas, pateiktis, tekstas, sąvoka ir jos apibrėžimas, žodynelis, virtuali mažoji laboratorija, knygos skyrius ir pan., skirti mokyti ar mokytis. Mokymosi objektai turėtų būti informatyvūs ir turintys mokomąją vertę. Turint daug „mažų“ MO atsiveria didesnės galimybės juos komponuoti ir panaudoti kitame kontekste, sudaryti mokymosi veiklas. Tačiau iš esmės MO gali būti įvairios apimties, net labai dideli ir apimantys visą mokymosi kursą. Visos šiame skyriuje aprašytos mokymosi programos irgi gali būti laikomos MO.

Mažiausius, nedalomus MO, iš kurių komponuojame sudėtingesnius MO, priimta vadinti *mokymosi komponentais*. Mokymosi komponentų pavyzdžiai: paveikslas, garso failas, vaizdo įrašas, trumpas tekstas.

Mokymosi objektų saugykla. Mokymosi objektas — tai ne tik pats išteklius (failas ar jų grupė), bet ir informacija apie jį — metaduomenys, kuriuose nurodomi pagrindiniai duomenys apie objektą: aprašas, autorius, pavadinimas, paskirtis, naudotojų amžiaus grupė, kalba, tema, techniniai reikalavimai ir kt. Pagal šiuos duomenis objektą galima rasti mokymosi objektų saugykloje. Laikui bėgant mokymosi objektų internete vis daugės, tad jų aprašai yra labai svarbūs.

Šiuo metu Lietuvoje turime mokymosi objektų metaaprašų, atitinkančių tarptautinius standartus, saugyklą — duomenų bazę, kurioje yra pateikti aprašyti metodiniai mokytojų darbai (pvz., Virtuali kelionė klasėje ir kt.), nuotolinio mokymosi kursai (pvz., pasaulio pažinimo



kursas pradiniam ugdymui), suskaidyti į mažesnės apimties mokymosi objektus, suglaudintus pagal MO standartą (SCORM), juos galima parsisiųsti ir įkelti į VMA, lokalizuotos ir naujai sukurtos kompiuterinės mokymo priemonės (saugyklos adresas internete: <http://lom.emokykla.lt>).

Tinklaraščiai. Tinklaraštis (internetinis dienoraštis) — tai interneto svetainėje publikuojamų straipsnių (įspūdžių, naujienų, įvykių, pamąstymų ir kt.) rinkinys. Tinklaraščio programinė įranga gali tapti svarbia priemone planuojant ugdymo procesą ir skelbiant pedagoginę patirtį. Straipsniai (jie dar vadinami įrašais) tam tikra tema paprastai publikuojami atbuline chronologine tvarka. Tinklaraščiai gali būti įvairiai apipavidalinami: pavyzdžiui, kaip nuorodų sąrašas, straipsnių santraukų su nuorodomis į visą straipsnio tekstą sąrašas, straipsnių sąrašas, straipsnių ir jų skaitytojų komentarų sąrašas. Paprastai straipsniai būna suskirstyti pagal jų publikavimo datas.

Internete randama įvairių tinklaraščių, publikuojamų asmeninėse ir įvairių organizacijų svetainėse, naujienų, bendruomenių portaluose. Virtualiosios mokymosi aplinkos dažnai taip pat turi integruotas tinklaraščių priemones. „Moodle“ aplinka turi paprasčiausių dienoraščių kūrimo priemonę. Kai kurios svetainės turi interaktyvių tinklaraščių: lankytojams leidžiama rašyti savo komentarus — pildyti tinklaraštį.

Pasitelkus programines priemones, sukuriama interneto svetainė arba atskira sritis esamoje svetainėje, kurioje galima:

- Rašyti naudojant grynojo arba, dažniau, raiškiojo teksto rengyklę, paprastai su galimybe įterpti paveikslus, lenteles, garso ar vaizdo įrašus ir kt. įvairialypės terpės elementus.
- Skelbti medžiagą visiems tinklo vartotojams arba tik tam tikrai grupei (bendruomenei).
- Komentuoti savo ar kitų asmenų tinklaraščių įrašus.

- leškoti informacijos esamuose tinklaraščiuose.
- Peržiūrėti tinklaraščių archyvą.

Internetinė sukurto tinklaraščio sąsaja leidžia pasiekti tinklaraštį iš bet kur prisijungus prie interneto. Galimybė komentuoti įrašus ir įtraukti į straipsnius nuorodas į kitų asmenų tinklaraščius teikia naujų bendradarbiavimo galimybių, o tai labai svarbu ugdant pradinį klasių mokinius ir organizuojant veiksmingą pedagogų ir mokinių tėvų ryšį.

Lietuviškų tinklaraščių kūrimo priemonių pavyzdžiai: virtualiosios mokymosi aplinkos „Moodle“ dienoraščiai, tinklaraščių sistema „BLOGas.lt“ (<http://blogas.lt>), kuria galima naudotis nemokamai, tačiau tokiu atveju siunčiamų ir gaunamų pranešimų skaičius bei nuotraukoms ir paveikslams skirtos vietos dydis yra ribojamas.

Internetinės elektroninių aplankų sistemos. Paprastai elektroniniu aplanku vadinama tinklinė informacijos valdymo sistema, naudojanti elektronines priemones ir paslaugas. Skaitmeninių aplankų sistemos turi svetainės pavidalą, t. y. aplanko informacija yra pasiekiamą internetu (tokiu būdu mokytojui nereikia jos papildomai siųsti mokinio tėvams, reikia tik žinoti mokinio aplanko interneto adresą, prisijungimo duomenis ir taip galima matyti nuolat atnaujinamus rezultatus), svetainėje paprastai yra komentarų rašymo ir bendravimo priemonių.

Mokinys (arba mokytojas) konstruoja skaitmeninį aplanką, kuriame yra pateikiami svarbiausi dokumentai, rodantys jo kompetenciją ar pasiekimus. Nuolat stebėdami savo įrašus, grįžtamąjį ryšį, mokiniai geriau supranta savo mokymosi pažangą, planuoja būsimą karjerą, konstruoja savo gyvenimo aprašymą. Nuolat turtindami savo elektroninius aplankus, mokiniai sukuria informatyvių, reikšmingų ir svarbių darbų.

Pradinuko aplanke galėtų būti rašto darbų pavyzdžių, garso ar vaizdo įrašų, mažųjų projektų, skeneriu skenuotų mokinio diktantų, rašinių. Medžiaga atrenkama ir dedama remiantis tokiu principu: nurodomas faktas ir pateikiami jo įrodymai.

Daugelio skaitmeninių aplankų projektų mastai neapsiriboja viena klase ar mokytoju. Daugelyje pasaulio mokyklų skaitmeninių aplankų naudojimas ugdymo procese yra visos mokyklos kaitos projekto dalis. Tose mokyklose kiekvienas mokinys privalo turėti savo skaitmeninį aplanką ir kiekvienas mokytojas yra atsakingas, kad jame būtų nuolat atnaujinti mokymosi pažangą ir pasiekimus patvirtinantys darbai. Štai, pavyzdžiui, Norvegijoje skelbiama, kad nuo 2008 metų skaitmeninius aplankus turi visi mokiniai. Tai buvo vienas iš pagrindinių šios šalies informacinių technologijų diegimo švietimo sistemoje 2004—2008 m. strategijos uždavinių.

Deja, šiuo metu dar neturime sulietuvinčios elektroninių aplankų sistemos. Su pradėta lietuvininti elektroninių aplankų sistema „ELGG Portfolio“ galima susipažinti portale „eMokykla“ (<http://portfolio.emokykla.lt>). Vienas iš nemokamos elektroninių aplankų programinės įrangos anglų kalba pavyzdžių galėtų būti „Mahara“, kurio svetainės adresas <http://mahara.org/>. Elektroninį aplanką galima kurti naudojantis ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, tinklalapių rengykle ir failų tvarkymo programa.

Išvados mokytojui

- VMA teikiamos priemonės leidžia lanksčiai pateikti mokymosi medžiagą, prisijungti ir naudotis ja patogiu laiku, aktyviai bendrauti ir bendradarbiauti visiems ugdymo proceso dalyviams.
- MO sąvoka įvedama tam, kad mokymosi turinį būtų galima komponuoti iš nedidelių dalių, kuo daugiau pri-

taikant jį prie mokinių poreikių.

- MO yra aprašomi ir kaupiami saugykloje, kad mokytojai galėtų lanksčiai komponuoti mokymo turinį.
- Dalis lietuviškų skaitmeninių išteklių saugyklos MO pateikta standartizuotu pavidalu, skirtu įkelti į VMA, — įprastais failų formatais, kuriems vykdyti nereikia VMA (pakanka naršyklės, pateikčių rengyklės ar kt. bendros paskirties programų).
- Tinklaraščių programos gali būti taikomos pedagoginei patirčiai skleisti, bendrauti su mokinių tėvais, mokymosi medžiagai pateikti.
- Elektroninių aplankų sistemos gali būti naudojamos ir pedagogų, ir mokinių kompetencijoms vertinti, asmeninei patirčiai, pasiekimams, įgytas arba patobulintas kompetencijas patvirtinantiems dokumentams kaupti.

Įvirtinimo klausimai ir užduotys

1. Apmąstykite, kokiems ugdymo tikslams įgyvendinti galėtumėte pasitelkti VMA (pvz., „Moodle“ ar kitą jums žinomą).
2. Pateikite mokymosi objektų pavyzdžių.
3. Saugykloje <http://lom.emokykla.lt> raskite išteklių pasirinktai temai, panagrinėkite metaduomenis, palyginkite įvairių MO kompiuterinius formatus.
4. Sukurkite savo tinklaraštį sistemoje „BLOGas.lt“ ir paskelbkite jame informaciją, susijusią su mokymu. Kurdami tinklaraštį vadovaukitės sistemos patarimais.
5. Išvardykite kompiuteriu kuriamų elektroninių aplankų ir sistemų, tokių kaip „Mahara“ (<http://mahara.org/>), skirtumus.

LITERATŪRA

1. ANDERSON, L. W.; KRATHWOHL, D. R. (eds.) (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
2. ARENDS, R. I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
3. BODROVA, E.; LEONG, D. J. (2001). *Tools of the Mind: A Case Study of Implementing the Vygotskian Approach in American Early Childhood and Primary Classrooms*. UNESCO: International Bureau of Education.
4. BUTKIENĖ, G.; KEPALAITĖ, A. (1996). *Mokymas ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.
5. CARVALHO, A. A. (2006). Student's reactions to the integration of Weblogs and WebQuests in a Master education course. In DAGIENĖ, V.; MITTERMEIR, R. (eds.) *Proceedings of the Second International Conference "Informatics in Secondary Schools: Evolution and Perspectives"*. Vilnius: TEV.
6. CHARLTON, B. C. (2007). *Neformaliojo vertinimo strategijos*. Vilnius: Tyto alba.
7. CHARLES, C. M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
8. CHILD, D. (2004). *Psychology and the Teacher*. London and New York: Continuum.
9. ČERNIUS, V. J. (1997). *Tėvų ir mokytojų pagalbinkas*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
10. DAGIENĖ, V.; GRIGAS, G.; JEVSIKOVA, T. (2005). *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. Vilnius: TEV.
11. DANIELS, H.; EDWARDS, A. (2004). *The RoutledgeFalmer Reader in Psychology of Education*. London and New York: RoutledgeFalmer.
12. *Draugiškas internetas [žiūrėta 2009-09-18]*. Prieiga internete: [↓http://www.draugiskasinternetas.lt↑](http://www.draugiskasinternetas.lt).
13. DUCKETT, I.; TATARKOWSKI, M. (2005). *Practical strategies for learning and teaching on vocational programmes*. London: Learning and Skills Development Agency.
14. *Education and Training in Europe: Diverse Systems, Shared Goals for 2010*, Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 2002; *Key competencies*, Brussels: Eurydice, 2002; *The key competencies in a knowledge-based economy: A first step towards selection, definition and description: Concept document of the Commission expert group on "Key competencies"*, European Commission, 2002; *Definition and selection of competencies: Theoretical and conceptual foundation: Strategy paper on key competencies*, OECD, 2002 (Draft).
15. ELLIS, V. (2003). *Learning and Teaching in Secondary Schools*. Learning Matters Ltd.
16. GAGE, N. L.; BERLINER, D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma littera.
17. JACKŪNAS, Ž. (2006). *Lietuvos švietimo kaitos linkmės*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
18. JASUTIENĖ, E.; DAGIENĖ, V. (2007). *Skaitmeniniai aplankai ir tinklaraščiai vertinant IKT kompetenciją*. Informacijos mokslai.
19. JENSEN, E. (2001). *Tobulas mokymas*. Vilnius: AB OVO.
20. JEVSIKOVA, T.; KURILOVAS, E. (2006). *European Learning Resource Exchange: Policy and Practice*. In DAGIENĖ, V.; MITTERMEIR, R. (eds.) *Information Technologies at School. Proceedings of the Second International Conference "Informatics in Secondary School: Evolution and Perspectives"*. Vilnius: TEV.
21. JONES, Ch. A. (2005). *Assessment for learning*. London: Learning and Skills Development Agency.
22. JOVAIŠA, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
23. *Kaip keisti mokymo praktiką: ugdymo turinio diferencijavimas atsižvelgiant į moksleivių įvairovę (2006)*. Vilnius: Žara.
24. *Key Competencies (2002)*. Brussels: Eurydice.
25. *Kompiuterinės leksikos aiškinamasis žodynas [žiūrėta 2009-09-18]*. Prieiga internete: [↓http://www.likit.lt/term/z2odynas.html↑](http://www.likit.lt/term/z2odynas.html)
26. *Kompiuteris ir sveikata [žiūrėta 2007-10-11]*. Prieiga internete: [↓http://www.kompirsveikata.lt/↑](http://www.kompirsveikata.lt/).
27. KOPPENSTEINER, Ch. (2005). *Kaip geriau įsiminti ir išmokti*. Vilnius: Alma littera.
28. LEFEVRE, V. A. (2003). *Reflection*. Moscow: Cogito Centre.
29. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pradinio ugdymo bendroji programa, 2008 [žiūrėta 2009-09-18]*. Prieiga internete: [↓http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=28528↑](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=28528).
30. *Mokslinio tyrimo "Elektroninis ugdymo turinys ir paslaugos, skirtos pradiniam ir specialiam ugdymui Lietuvoje ir užsienyje (situacijos analizė ir plėtros perspektyvos)" ataskaita,*

2006. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Švietimo plėtotos centras, Matematikos ir informatikos institutas.
31. LISLE, A. (2006). Maintaining interaction at the zone of proximal development through reflexive practice and action research. *Teacher Development*, Vol. 10, Issue 1.
 32. LOM [Learning Object Metadata] taikymo modelis ir jo vertimas į lietuvių kalbą [žiūrėta 2009-09-18]. Prieiga internete: [↓http://www.emokykla.lt/lt.php/calibrate/1134↑](http://www.emokykla.lt/lt.php/calibrate/1134).
 33. MARTINEZ-PONS, M. (2001). *The Psychology of Teaching and Learning: A Three Step Approach*. London and New York: Continuum.
 34. MARZANO, R. J. (2005). *Naujoji ugdymo tikslų taksonomija*. Vilnius: Žara.
 35. MASON, J., JOHNSTON-WILDER, S. (2006). *Designing and Using Mathematical Tasks*. Malta: The Open University.
 36. MYERS, D. G. (2000). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
 37. Mokomųjų objektų saugykla [žiūrėta 2009-09-19]. Prieiga internete: [↓http://lom.emokykla.lt/↑](http://lom.emokykla.lt/).
 38. MUCHINA, V. (1988). *Vaiko psichologija*. Kaunas.
 39. Pedagogų kompiuterinio raštingumo standartas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. 1694.
 40. OWEN, M.; GRANT, L.; SAYERS, S.; FACER, K. (2006). *Social software and learning*. Future-Lab.
 41. PETTY, G. (2006). *Evidence-Based Teaching: A Practical Approach*. Nelson Thornes Ltd.
 42. PETTY, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas*. Vilnius: Tyto alba.
 43. PIKŪNAS, J.; PALUJANSKIENĖ, A. (2001). *Asmenybės vystymasis*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
 44. POLLARD, A. (2002). *Refleksyvusis mokymas*. Vilnius: Garnelis.
 45. Portalas "Emokykla" [žiūrėta 2009-09-19]. Prieiga internete: [↓www.emokykla.lt↑](http://www.emokykla.lt)
 46. *Professional standards for teaching mathematics (1991)*. Virginija: National Council of Reachers of Mathematics.
 47. REDDING, S. (2001). *Parents and learning*. Brussels: Academy of Education (IAE).
 48. ROSEN, E. D. (2007). *Viešojo sektoriaus produktyvumo didinimas: sąvokos ir praktika*. Vilnius: Knygiai.
 49. SEMENOV, A.; PEREVERZEV, L.; BULIN-SOKOLOVA, E. (2006). *Information and Communication Technologies in Schools. A Handbook for Teachers or How ICT Can Create New, Open Learning Environments*. UNESCO, printed in France.
 50. SERGIOVANNI, T. J. (2005). *Vadovavimas. Ką tai reiškia mokykloms?* Vilnius: Garnelis.
 51. SHON, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How professionals think in action*. New York: Basic Books.
 52. *Sveika ir saugi buitis. Kompiuteris ir sveikata* [žiūrėta 2007-10-11]. Prieiga internete: [↓http://distance.ktu.lt/kursai/buitis/etb_2.htm↑](http://distance.ktu.lt/kursai/buitis/etb_2.htm)
 53. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d. Nr. IX-1630, 2003-06-17. *Žin.*, 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28) [žiūrėta 2009-09-18]. Prieiga internete: [↓http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527&p_query=&p_tr2=↑](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=350527&p_query=&p_tr2=↑).
 54. VANAGAS, P. (2004). *Visuotinės kokybės vadyba*. Kaunas: Technologija.
 55. VILKONIENĖ, M. (2007). *Bendrojo išsilavinimo kokybė: samprata, problematika, praktika*. Vilnius: UAB "Ciklonas".
 56. *Virtual learning environment for European schools. A survey and commentary*, European Schoolnet, Brussels [žiūrėta 2009-09-18]. Prieiga internete: [↓http://www.eun.org/etb/vle/vle_report_restricted_2003.pdf↑](http://www.eun.org/etb/vle/vle_report_restricted_2003.pdf).
 57. VOSNIADOU, S. (2001). *How children learn*. Brussels: Academy of Education (IAE).
 58. ŽUKAUSKIENĖ, R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
 59. WEEDEN, P.; WINTER, J.; BROADFOOT, P. (2005). *Vertinimas. Ką tai reiškia mokykloms?* Vilnius: Garnelis.
 60. ВЫГОТСКИЙ, Л. С. (2004). *Психология развития ребенка*. Москва.
 61. ИЛЬИН, Е. П. (2002). *Эмоции и чувства*. Петербург: Питер.

Girdzijauskienė, R., Gudynas, P., Jakavonytė, D., Jevsikova, T.

Inovatyvių mokymo (-si) metodų ir IKT taikymas. I knyga/ Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams. — Vilnius, Ugdymo plėtotės centras, 2010. — 100 psl.

ISBN 978-609-95185-0-3 (1 knyga)

ISBN 978-609-95185-1-0 (bendras)

Knygoje išsamiai aptariami inovatyvūs mokymo (-si) metodai ir jų taikymas pradinio mokymo ir mokymosi kokybei gerinti. Leidinio paskirtis — padėti pradinį klasių mokytojams suprasti inovatyvių mokymo (-si) metodų esmę, išmokyti šiuos metodus lanksčiai, kūrybingai ir veiksmingai taikyti. Leidinyje pateikiama patarimų, kaip tobulinti savo darbą ir pagerinti mokymo kokybę dirbant su įvairaus pajėgumo, poreikių ir polinkių mokiniais. Leidinys gali būti naudojamas kaip mokomoji priemonė kvalifikacijos tobulinimo seminaruose ir savarankiškam mokymuisi. Jis parengtas remiantis patyrimu, sukauptu vykdant ESF projektą „Pradinį klasių ir specialiojo ugdymo pedagogų kompetencijų taikyti IKT ir inovatyvius mokymo (-si) metodus tobulinimas“.

**UDK 371.3
In87**

Leidinyje panaudotos Romualdos Bagdonienės, Dainos Karlonaitės, Ramutės Skripkienės, Sauliaus Vilučio ir projekte dalyvaujančių pedagogų nuotraukos, Tatjanos Jevsikovos parengtos iliustracijos, taip pat iliustracijos iš pirmojo knygos leidimo.

INOVATYVIŲ MOKYMO (-SI) METODŲ IR IKT TAIKYMAS
Metodinė priemonė pradinį klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams
I KNYGA

Dizainas ir parengimas spaudai UAB In Flexum

